

HEINOLAN HAUTAUSMAIDEN HOITOTYÖOHJEET

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Lepaa, 7.8.2012

Satu Piirainen

LEPAA
Maisemasuunnittelun koulutusohjelman

Ympäristösuunnittelu

Tekijä	Satu Piirainen	Vuosi 2012
Työn nimi	Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön alkuperäisenä tavoitteena oli laatia Heinolan hautausmaille hoitoluokitus ja hoitosuunnitelma. Heinolan seurakunnalle myönnetty kirkon ympäristödiplomi vaatii hoitosuunnitelman päivittämistä tai laatimista. Hoitoluokituksen käyttökelpoisuutta hautausmailla tarkasteltiin kirjallisuuden valossa. Lisäksi tiedusteltiin kokemuksia hautausmaiden hoitoluokituksesta neljästätoista seurakunnasta eri puolilta Suomea. Luokituksen soveltaminen osoittautui liian haastavaksi Heinolan hautausmaiden olosuhteisiin. Uudeksi tavoitteeksi asetettiin Heinolan hautausmaiden valitsevien hoitokäytäntöjen kokoaminen kirjalliseen muotoon.

Materiaali työohjeita varten kerättiin hautausmaalla työskentelyn ohessa kesällä 2010. Työntekijöitä haastateltiin ja hautausmaita valokuvattiin. Kerätty materiaali koostettiin hoitotyöohjeiksi. Hoitotyöohjeista tehtiin vielä tiiviitä kalenterinomaisia taulukoita, joista tieto löytyy nopeasti. Yhden työtehtävän ohjeista muokattiin kuvallinen A5-kokoinen hoitokortti. Se voidaan antaa uusille työntekijöille mukaan työhön, kun heidät on ensin perehdytetty tehtäviinsä. Kortti toimii mallina luotaessa vastaavia hoitokortteja muista hoitotoimenpiteistä.

Kehittämissuhteissa huomioidaan kirkon ympäristödiplomi, Heinolan hautausmaiden kulttuurihistoria ja hautausmaiden rooli maisemakuvassa, paikalliset kasvupaikkatekijät, ilmastonmuutokseen liittyviä ennusteita ja seurakunnan talouden näkymät. Näistä syistä opinnäytetyössä suositellaan Heinolan hautausmaiden vähittäistä kehittämistä mahdollisimman luonnonmukaiseen suuntaan.

Avainsanat Hautausmaat, hoitoluokka, hoitosuunnitelma, kirkon ympäristödiplomi, työohjeet

Sivut 49 s. + liitteet 52 s.

LEPAA
Degree Programme in Landscape Design

Author	Satu Piirainen	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Maintenance Instruction for the Cemeteries of Heinola	

ABSTRACT

The original purpose of this Bachelor's thesis was to make a maintenance classification and a maintenance plan for the cemeteries of the congregation of Heinola. The congregation has been granted the Environmental Diploma of the Evangelical Lutheran Church of Finland. Updating or creating the maintenance plan is one of the demands of the diploma. The suitability of the general green area maintenance classification in cemeteries was examined with the help of literature. In addition fourteen congregations in different parts of Finland were inquired whether they have any experience of the general green area maintenance classification. As a result of the research applying the maintenance classification in the cemeteries turned out to be too challenging in the circumstances of Heinola. Producing the maintenance plan was difficult without the maintenance classification. A new aim was set up: the established working methods of the maintenance used in the cemeteries of Heinola will be gathered together and presented in a literal form.

The material for the maintenance instructions was collected while working in the cemeteries in the summer of 2010. The labour force was interviewed and the cemeteries photographed. The instructions were created out of this material. Furthermore the instructions were modified into some compact tables to be used like calendars. One procedure of the instructions was edited into a visual card-like guide. It is meant to support new employees who are ready to work alone after having been instructed by other employees. The card will also model the cards that will be made of other procedures in the future.

The Environmental Diploma, the history of culture in the cemeteries of Heinola, the cemeteries in the landscape, the local factors of natural sites as well as prognoses of the climate change and the economics of the congregation will be in focus when thinking how to develop the maintenance. On the basis of these factors the conclusion of the thesis is to recommend improving the maintenance of the cemeteries into more and more natural direction.

Keywords Cemeteries, maintenance classification, maintenance plan, Environmental Diploma of the Evangelical Lutheran Church of Finland, maintenance instructions

Pages 49 p + appendices 52 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HAUTAUSMAAT TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	2
2.1	Yksinkertaisuudesta monitahoisuuteen	2
2.1.1	Ensin olivat niityt	2
2.1.2	Hautausmaa surun sosiotooppina	4
2.1.3	Aikakausien arvostusten kuvastot	4
2.1.4	Toiminnallisuus ja käyttäjät	5
2.2	Hautausmaiden ja hautojen hoitoon yleisesti velvoittavat määräykset	6
2.2.1	Määräysten historiaa	6
2.2.2	Maankäyttö- ja rakennuslaki	7
2.2.3	Hautausvoimilaki	7
2.2.4	Kirkkolaki ja -järjestys	8
2.2.5	Hautausvoimen ohjesääntö	8
2.2.6	Kirkon keskushallinnon ohjeet	9
2.3	Erityisesti Heinolan hautausmaita koskevat ohjeistukset	9
2.3.1	Heinolan kaupungin rakennusjärjestys	9
2.3.2	Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005–2008	9
2.3.3	Heinolan hautausmaat osana kansallista kaupunkipuistoa	10
2.3.4	Kirkon ympäristödiplomi	11
2.4	Hoitoluokitus, hoitosuunnitelma ja hoito-ohjeet kirjallisuudessa	13
2.4.1	Hoitoluokitus	13
2.4.2	Hoitosuunnitelma	16
2.4.3	Hoito-ohjeet	18
2.5	Hoitoluokitus, hoitosuunnitelma ja hoito-ohjeet seurakunnissa	19
2.5.1	Hoitoluokituksen yleisyys ja käyttökelpoisuus hautausmailla	19
2.5.2	Kuusankosken, Tampereen ja Vantaan Pitäjänmäen hautausmaat	22
3	TOIMINTAYMPÄRISTÖN JA -EDELLYTYSTEN MUUTOKSET	25
3.1	Suomen ja maailman talous	25
3.2	Kirkon talouden kehitys	25
3.3	Kuntarakenteen uudistus	26
3.4	Seurakuntarakenteen uudistus	27
3.5	Ilmastonmuutoksen vaikutukset hautausmaiden kasvillisuuteen	27
4	HILJAINEN TIETO TYÖOHJEIKSI	29
4.1	Heinolan seurakunta ja kolme hautausmaata	29
4.1.1	Vanha hautausmaa	30
4.1.2	Uusi hautausmaa	31
4.1.3	Heinolan hautausmaa	32
4.2	Henkilöstö	34
4.3	Hoitokustannukset	35
4.4	Hoidon haasteita	36
4.5	Hoitoluokituksen sijaan työohjeet	38
5	POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	40
6	KIITOKSET	42

LIITTEET

- Liite 1 Heinolan hautausmaiden sijainti kaupunkikartalla
- Liite 2 Työohjeet
- Liite 3 Toimenpidekooste, vuoden kierto
- Liite 4 Toimenpidekooste, tiivistelmä vuoden kierrosta
- Liite 5 Hoito-ohjekortti

1 JOHDANTO

Hautainhoitokulttuuri ja hautausmaiden ilme ovat muuttuneet radikaalisti sitten vuonna 1686 annetun ensimmäisen hoitoa koskevan lain. Alun perin hautojen hoidosta vastasivat omaiset. Nykyään evankelis-luterilaisella kirkolla on lakisääteinen velvoite huolehtia hautaustoimesta ja vaalia hautausmaita viher- ja kulttuurihistoriallisina ympäristöinä. Hautaustoimintaa ohjataan kaikkia seurakuntia koskevilla laeilla ja määräyksillä. Viheralueina hautausmaat eivät ole yhtä velvoittavan ohjeistuksen kohteita.

Hoitotöitä toteutetaan yhä enemmän niukkuuden ehdoilla. Evankelis-luterilaisia hautausmaita ylläpidetään yhteisö- ja kirkollisveroin, jotka vähenevät huolestuttavaa vauhtia. Yksittäisten hautojen sopimushoitoa kustannetaan omaisilta perittävillä maksuilla eli hautainhoitorahaston turvin. Kohtalaisen uusi viheralueiden hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen vaikuttava tekijä on ilmastonmuutos. Muutoksen odotetaan ilmenevän Suomessa ilmaston äärevöitymisensä. Äärevöitymisen seuraukset lisäävät viheralueiden hoitokustannuksia.

Suomessa keskustellaan parhaillaan kiivaasti tulevaisuuden kuntauudistuksesta. Kuntaliittymillä pyritään saamaan säästöjä verovaroin hoidettavissa asioissa. Kuntauudistusten paineessa evankelis-luterilaisten seurakuntien taloustilannetta pyritään ratkaisemaan kuntaliittymien kaltaisilla rakennemuutoksilla. Kunta- ja seurakuntamuotojen uudistusten todellisia seurauksia voidaan tässä vaiheessa vain ennustaa.

Seurakunnissa on vaihtelevia käytäntöjä hautausmaiden hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa sekä niitä koskevissa asiakirjoissa. Osa seurakunnista on paneutunut asiaan nykyaikaisesti käyttäen samoja välineitä kuin kaupungit viheralueidensa hoidossa. Tällöin hautausmaat on hoitoluokitettu ja alueille on laadittu luokitukseen pohjautuva hoitosuunnitelma. Osassa seurakuntia hoitotoimet toteutetaan pitkän ajan kuluessa vakiintuneilla tavoilla.

Tässä opinnäytetyössä kirkolla tarkoitetaan Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa ja seurakunnilla siihen kuuluvia seurakuntia.

2 HAUTAUSMAAT TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Hautausmaat liittyvät ihmiselämän viimeiseen käännekohtaan ja tarjoavat levollisen paikan poisnukkuneita läheisiään muisteleville. Hautausmailla on myös tärkeä roolinsa paikkakuntien maisemakuvan rakentajina. Ne solmivat eri tasoilla yhteyksiä menneisyyden ja nykyisyyden välille. Suunnitelmallisesti hoidettuina hautausmaat säilyttävät erityislaatuisuutensa pitkälle tulevaisuuteen.

2.1 Yksinkertaisuudesta monitahoisuuteen

Lähtökohdiltaan kristillisinä evankelisluterilaiset hautausmaat ovat hengelliseen kontekstiin liittyviä ympäristöjä. Kuoleman ja ylösnousemuksen väliin jää jälleennäkemisen toivon aika. Hautausmaista huolehtiminen on paitsi vainajien muiston kunnioittamista myös surevien omaisten lohduttamista ja toivon fyysistä ilmausta. Huolehtimisen käytännölliset syyt ja ihanteet ovat aikojen saatossa sekä vaihdelleet että moninaistuneet.

2.1.1 Ensin olivat niityt

Hautaaminen kirkkomaahan tai kirkkoon säädettiin pakolliseksi 1700-luvulla kristinuskon yleistyessä (Peltoniemi 2009b). Ennen 1850-lukua Suomen hautausmaat muistuttivat niittyjä, sillä haudoille ei vielä ollut tapana istuttaa kasveja (Puutarhatontut 2009). Valtalajeina olivat heinät ja ketokukat (Maasta sinä olet tullut 2008). Vuoteen 1929 asti suntioiden karjalla oli oikeus laiduntaa hautausmaalla (Puutarhatontut 2009). Knapas (2008) kertoo maaseudun kirkkotarhojen olleen 1900-luvun alkupuolella otettujen valokuvien perusteella melko yleisesti hoitamattomia ja puuttomia.

Metsien laiduntaminen on mahdollistanut luonnonkukille sopivan vähärvineiteisiä kasvupaikkoja. Tällaiset elinympäristöt ovat kadonneet laidunnuksen loppumisen ja metsien lannoittamisen myötä. Hautausmaat ovat nykyään ainoita elinympäristöjä monille vaatimattomissa oloissa viihtyville niittykukille. (Raikas 2008.) Luonnonmukaisesti hoidetut hautausmaiden niittymäiset alueet muistuttavat siitä, miltä hautausmaat alun perin näyttivät.

Yksittäiset luonnonkasvilajit viestivät ihmisen ja ympäristön pitkäaikaisesta yhteiselosta, asutuksen vaiheista ja lääketieteen historiasta. Leskenlehden ja orvontädykkeen arvellaan saaneen nimensä siitä, että niitä kasvaa hautausmailla hyvin yleisesti. Rautakautisten ihmisten tiedetään käyttäneen tervaan kastettua tummatulikukkaa soihtuna. Lääkekasvina hyödynnettyä keltamoaa (Kuva 1) kasvaa lähes kaikilla vanhoilla hautausmailla. Se on aikoinaan levinnyt Suomeen luostarien kautta. (Raikas 2008.) Tälläkin tavalla hautausmaiden alkuperäiset elementit toimivat kuin elävänä arkistona.

Kuva 1 Keltamo Heinolan kirkon pihapiirissä.

Niittymäisten hautausmaiden vähittäinen muutos kohti nykyisen kaltaisia hautausmaita alkoi kasvupaikan ehdoilla. Ensimmäiset istutuksiin valitut lajit olivat luonnonkasveja eivätkä tarvinneet hoitoa. Aihetta tutkinut Raikas tietää haudoille istutetun aluksi eniten kieloa ja akileijaa. Luonnonvaraista kotkansiipeä oli tapana istuttaa maalaisiäntien haudoille näiden ikuisuuden vartijoiksi. Raikas kertoo evakkokarjalaisten tuoneen mukanaan ruusunjuuria. Niitä istutettiin ensin uusille kotipihoille ja pihoilta sittemmin hautausmaille. (2008.)

Laitinen mainitsee hautausmaiden ehostamisen kasvillisuudella alkaneen varsinaisesti 1920–30-luvuilla. Kaunistamista suitsi 1960–70-luvuilla yksitoikkoisuus, joka muutenkin vallitsi hautausmailla. Vasta 1980-luvulla heräsi kasvillisuuden monimuotoisuuden arvostus samoihin aikoihin ympäristöekologisen tiedostamisen kanssa. (Esitelmä 26.–27.8.1999.)

Sankarihautojen historia alkoi Suomen itsenäistymistä seuraavana vuonna eli vuonna 1918. Tulehtuneen sisäpoliittisen tilanteen takia puna-aatteen kannattajina kaatuneita ei aluksi juuri haudattu yleisille hautausmaille kuten niin kutsuttuja valkoisia. Talvi- ja jatkosotien kaatuneet pyrittiin tuomaan kaikki kotipaikkakuntiansa hautausmaille. Sotien jälkeen sankarimaita kehitettiin ammattimaisella suunnittelulla. Muistomerkkeinä käytetyt puuristit vaihdettiin kiviin muistomerkkeihin. Sankarimaita erotettiin hautausmaiden muista alueista kasvillisuudella tai muurein. Alueille hankittiin sankaripatsaita ja yhteismuistomerkkejä. (Heikkilä, Palo, Sirkiä, Tuominen, Ikkala & Tirilä 2008, 10–11.)

Hautausmaita ylläpitää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ohella Suomen ortodoksinen kirkko. Valtaosa ortodoksisten seurakuntien hautausmaista poikkeaa olennaisesti tyypillisistä evankelis-luterilaisten seurakuntien hautausmaista. Luonnonmukaisesti hoidettu metsähautausmaa edustaa hyvin ortodoksista perinnettä (Suomen ortodoksisen kirkon ympäristöohjeisto n.d.). Perinteinen hautamuistomerkki on puinen, kivinen tai metallinen risti (Kuva 2), ei hautakivi. Sen lisäksi haudalle voidaan tuoda pientä harjakattoista hirsimajaa muistuttava grobu (Kuva 3). (Kuoleman kohdassa n.d.)

Kuva 2 Hautaristejä Valamon luostarin hautausmaalla Heinävedellä.

Kuva 3 Grobu samalla hautausmaalla.

2.1.2 Hautausmaa surun sosiotooppina

Knapas kirjoittaa saksalaisen puutarhaesteetikko C.C.L. Hirschfeldin pitäneen jo 1700-luvulla hautausmaata osana puistotaidetta. Hirschfeld näki hautausmaat tunteiden kokemisen paikkana: hautausmaiden oli mielellään tuotettava ”jotain suurta, synkkää ja juhlavaa, jotain joka ei ollut pelottavaa, mutta kosketti sydäntä myötätunnon ja herkänhaikeiden tunteiden avulla”. Tummat havupuut yksittäisinä ja ryhminä houkuttelisivat ihmisiä viipymään hautausmaalla. Muistomerkit puolestaan kirvoittaisivat kävijöissä ”mielenkiintoisia muistoja ja mietteitä”. Knapas (2008) tosin väittää, ettei hautausmaan yleisilme ole suruaikana kovin merkittävä seikka omaisille.

Tiettyä ympäristöä tietyssä kulttuurissa ja ympäristössä ihmisten kokema-
na kutsutaan sosiaalisesti määritellyksi ympäristöksi eli sosiotoopiksi (Tyrväinen 2004, 43). Sosiotoopin käsite ei ollut syntynyt vielä Hirschfeldin aikaan, mutta käsitteen sisältö eli jo tuolloin vahvasti.

Helsingin ja Espoon kaupungeissa on kartoitettu viheralueita sosiotooppinäkökulmasta. Asuinpaikan valinnassa painavimpien arvojen joukkoon ovat valikoituneet viheralueiden tarjoamat mahdollisuudet esteettisiin elämyksiin, rauhaan, hiljaisuuteen, metsän ja tilan tuntuun sekä luonnonmukaisuuteen. Myös viheralueiden vaikutuksia psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle on pidetty tärkeinä. (Tyrväinen 2004, 43, 45, 47.) Monet hautausmaat sopivat esimerkeiksi sosiotoopeista. Heinolassa erityisesti keskustan hautausmaa on idyllinen reittivaihtoehto jalkaisin kulkeville. Harjun puuholvistoissa akustiikka tuo lintujen lauluun lievää katedraalimaista kaikua. Suuret puut, fyysiset tilavaikutelmat ja pysähtymään kutsuva museoalue ovat kuin toinen maailma hälyisen kaupungin sisällä.

2.1.3 Aikakausten arvostusten kuvastot

Hautausmaat liittyvät yhteen menneisyyden ja nykyisyyden juhliin. Esimerkiksi 1800-luvun lopulla rippikoulun läpäisseet nuoret istuttivat kirkkotarhoihin jalavia, koivuja ja pihlajia (Knapas 2008). Kaatuneiden

muistopäivänä, ylioppilaiden lakkiaispäivänä ja itsenäisyyspäivänä on yhä tapana osoittaa kunnioitusta sankarivainajien muistolle viemällä haudoille ja muistomerkeille kukkia ja seppeleitä. Pyhäinpäivänä ja joulun aikaan kynttilämerenä tuikkiva hautausmaa on kaunis vertauskuva yhteisöllisyyden merkityksestä.

Nimenomaan vanhat hautausmaat ovat ikään kuin eri aikakausien arvostusten museoita. Knapas muistuttaa, että vielä 1900-luvun alussa yhteiskunnallisen aseman tunnukset seurasivat ihmisiä heidän kuoltuaankin. Asema näkyi hautausmaalla sen sisäisessä järjestyksessä, samoin muistomerkkien koossa ja materiaalissa. Arvonantoa nauttineet vauraat kansalaiset haudattiin tärkeimmille paikoille. Tilattomille osoitettiin hautapaikat hautausmaan reunoilta. Uudet hautausmaat standardimuistomerkkeineen kuvastavat väestön tasa-arvoistumista ja yhteiskunnan demokratisoitumista. (2008.)

Sinänsä tarpeellinen edistys on puistotaiteellisessa mielessä tehnyt hautausmaaympäristöille karhunpalveluksen. Matkalaukuiksi kutsuttujen standardikivien kokoelmat ovat yksipuolistaneet hautausmaiden ilmettä ja tunnelmaa. Yhdenmukaistuminen lienee tullut tiensä päähän. Edesmenneiden yksilöllisyyttä halutaan jälleen korostaa tai omaisina muistaa heitä yksilöllisillä tavoilla. Jos muistomerkki edustaakin tasapäistäväää suora-kaidetta, hauta voidaan koristella yksilölliseksi muistoesineillä. Kuvanveistäjä Nukari harmittelee (Hautausmaiden kauneus uuteen arvoon 2008) sitä, että hautakivien koon tarkka säätely latistaa hautausmaita. Samalla hän uskoo veistosten vielä yleistyvän hautausmailla ja sen vuoksi hautausmaiden kauneuden nousevan uuteen arvoon. Hänen mielestään sitä ennakoi hautausmaasuunnittelusta vastaavien päättäjien halu monimuotoisuuteen.

Lähihistorian muutokset ovat muokanneet hautausmaaympäristöjä lyhyessä ajassa voimakkaasti. Lehto luettelee muutosten syitä muistomerkkikulttuurin näkökulmasta. Sukuhautaperinne on murtunut ja tuhkahautaus yleistynyt. Hautausmaille on rakennettu muistolehtoja, sirottelualueita ja kolumbaarioita ja kaupunginosiin on perustettu pieniä tuhkahautausmaita. Tunnustuksettomille ja muunuskoisille on omat hauta-alueensa ja sodissa kaatuneille veteraanilehtoja. (Esitelmä 30.11.2010.)

2.1.4 Toiminnallisuus ja käyttäjät

Hautausmailla on myös toiminnallinen ulottuvuus. Ne ovat sekä hautaus-toimen että ulkopuolisten yrittäjien kuten kiviliikkeiden, kukkakauppojen ja puutarhayrittäjien työympäristöjä. Työt tehdään omaisille huomaavaisuutta osoittaen. Työtehtävien ajoitus ja koneiden ajonopeudet sovitetaan niin, että hautaustoimituksia ja omaisia häiritään mahdollisimman vähän.

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

Kuva 4 Hautausmaan käyttäjäkuntaa: vasemmalla ruskoukonkorento.

Kuva 5 Heinolan hautausmaalla elelevä kesyhykö rusakko.

Luonnon monimuotoisuudesta puhuttaessa hautausmaiden käyttäjiksi lasketaan kasvikunnan lisäksi eläinkunta (Kuvat 4 ja 5) sekä sienet, levät, jäkälät ja bakteerit. Osalle niistä hautausmaat ovat elinympäristö, osalle läpikulkupaikka. Lukemattomat vähälle huomiolle tai vaille huomiota jäävät eliölajit vaikuttavat välillisesti ja lajista riippuen jopa olennaisesti siihen, miltä ympäristö näyttää ja miten se toimii kokonaisuutena.

2.2 Hautausmaiden ja hautojen hoitoon yleisesti velvoittavat määräykset

Hautausmaiden erityisluonnetta on vaalittu Suomessa laein ja asetuksin jo satojen vuosien ajan. Nykyään lakitasolla määritellään hoitovastuutahot ja hoidon laatu lähinnä periaatteellisessa hengessä. Muissa ohjeistuksissa kuvataan yleisluontoisesti vaadittu tai tavoiteltu laatu ja sen saavuttamiseksi käytettäviä työtapoja ja -menetelmiä.

2.2.1 Määräysten historiaa

Kirkkojen ympärille muotoutuneet hautausmaat eli kirkkotarhat määrättiin vuoden 1686 kirkkolaissa aidattaviksi ja kunniallisesti hoidettaviksi. Vähitellen hautausmaita ryhdyttiin rakentamaan etäälle kirkosta. Kaupungeissa hautaaminen kirkkotarhoihin lopetettiin hygieniasyistä varhaisessa vaiheessa. Kirkonkylissä uusia hautausmaita alettiin perustaa keskustojen ulkopuolelle vasta pakon edessä. Vuoden 1879 terveydenhoitoasetus määräsi lopettamaan terveydelle haitallisiksi todettujen hautausmaiden käytön asutuksen välittömässä läheisyydessä viimeistään vuonna 1890. (Knapas 2008.) Terveydenhoitoasetuksessa vaadittiin myös puiden istuttamista hautausmaille. Niiden uskottiin imevän maaperästä pohjaveteen mahdollisesti liukenevia, terveydelle haitallisia aineita ja toimivan ilmanpuhdistajina. Hautausmaiden hoitovastuu oli ensin seurakuntalaisilla, mutta sen toteutumista ei valvottu. (Peltoniemi 2009a, 2009b.)

Seuraava askel kohti suunnitelmallisia hautausmaita otettiin 1900-luvun alkupuolella. Silloin määrättiin, että hautapaikat on merkittävä asemakaavakarttoihin, ja luotiin hautakirjanpitojärjestelmä (Knapas 2008).

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

Vuonna 1949 julkistettiin ensimmäinen sankarimaiden hoito-ohjeistus, Kaatuneiden Muistotoimikunnan laatima Sankarihaudat-opas. Tavoitteena oli pitää sankarimaa jatkuvasti kunnossa. Kun osaa toimista ei ollut mahdollista tehdä kaikissa olosuhteissa, hoitotyöt laitettiin arvojärjestykseen. Ainakin lauantaisin oli lakaistava ja haravoitava tärkeimmät alueet, siistittävä kasvit ja poistettava kuihtuneet kukat. Normaalioloissa tehtäviin kuului mm. nurmikον leikkuu kahden viikon välein ja kastelu poudalla, kuolleiden hautakukkien korvaaminen jakotaimilla, kukkapesien ja hiekkakäytävien kitkeminen, talvenarkojen kasvien huolellinen talvisuojaus ja polkujen pitäminen lumesta puhtaana. Pensasaidoille riitti leikkaus kerran vuoteen. Alue lannoitettiin muutaman vuoden välein. Opasvihkonen neuvoi valitsemaan kukiksi perennoja niiden helppohoitoisuuden ja jatkuvan kukinnan takia. Puiksi suositeltiin sembra- ja vuorimäntyä, kuusta, koivua, pihlajaa, lehmusta, hopeapajua ja orapihlajaa. (Heikkilä ym. 2008, 12.) Perennojen osalta hoitotyön vähäinen menekki oli oiva valintaperuste. Samaa ei voida sanoa hopeapajusta eli hopeasalavasta, joka roskaa ympäristöään tuulisella säällä.

Vuoden 1955 piispainkokouksen jälkeen julkaistussa oppaassa Jumalan puistot kauniiksi annettiin ohjeita mm. hautausmaiden perustamisesta, suunnittelusta ja hoidosta. Oppaan vaikutuksesta suunnittelua ja hoitoa alkoivat hallita kannattavuus- ja tehokkuusajattelu. (Peltoniemi 2009b.)

2.2.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslaki luo yleiset puitteet, joiden varaan hautausmaiden hoito-ohjeet välillisesti nojaavat. Laki tähtää alueiden käytön ja rakentamisen ekologisuuteen, taloudellisuuteen, sosiaalisuuteen ja kulttuurisesti kestävään kehitykseen (MRL 1:1§). Se velvoittaa jokaista maakuntaa laatimaan aluettaan koskevan maakuntakaavan (MRL 4:27 §). Yleiskaava on edelliselle alisteinen ja kuntakohtainen keino ohjata maankäyttöä ja rakentamista yleispiirteisesti sekä sovittaa yhteen toimintoja (MRL 5:35, 39 §). Kunnat voivat laatia yleiskaavan yhteisesti (MRL 6:46 §). Yleiskaavalle alisteinen asemakaava on maakunta- ja yleiskaavaa yksityiskohtaisempi. Sen avulla pyritään osoittamaan alueet eri tarkoituksiin ja ohjaamaan maankäyttöä. Yleiskaavassa huomioidaan mm. paikalliset olosuhteet ja maisemakuva. Rakennettua ja luonnonympäristöä on vaalittava. Yleiskaavassa on mahdollista antaa suojelumääräyksiä. Suojelun perusteena on erityinen ympäristö- tai kulttuurihistoriallinen arvo. (MRL 7:50, 54, 57 §.) Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamista käsitellään luvussa Heinolan hautausmaat osana kansallista kaupunkipuistoa.

2.2.3 Hautaustoimilaki

Hautaustoimilaissa määrätään samoista seikoista kuin kirkkolaisissa, jonka luku 17 käsittelee hautaustoimintaa. Hautaustoimilain (457/2003) 5. luvun 13 §:n mukaan hautausmaita on hoidettava niiden arvoa vastaavalla ja vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla. Laki ei määrittele, mitä nämä tavat ovat käytännössä.

2.2.4 Kirkkolaki ja -järjestys

Kirkkolaissa määrätään, että hautoja on hoidettava hautausmaan arvoa vastaavalla tavalla. Hoitovastuu on hautaoikeuden haltijalla, joka voi joko huolehtia hoidosta itse tai ostaa seurakunnalta määräaikaisten hoitopalvelun. Tällöin hautaoikeuden haltija maksaa hoidosta korvauksen hautainhoitorahastoon. Mikäli hautaoikeuden haltija olennaisesti laiminlyö haudan hoidon eikä kunnosta hautaa vuoden kuluessa kunnostamisvaatimuksen antamisesta, kirkkoneuvosto voi kumota hautaoikeuden. Jos seurakunnalle on tärkeää vaalia jonkun tietyn vainajan muistoa, vainajan hauta voidaan ottaa seurakunnan kustannuksella hoidettavaksi kirkkovaltuuston päätöksellä. (Kirkkolaki 1054/1993 17:5 §.)

Kirkkolaki velvoittaa kirkkovaltuuston hyväksymään ja tuomiokapitulin vahvistamaan hautausmaakohtaiset hautausmaakaavan ja hautausmaan käyttösuunnitelman (Kirkkolaki 1054/1993 17:8 §). Hautausmaakaavalla on merkitystä hoitopuitteiden luomisen kannalta. Hautausmaakaava laaditaan yleiskartaksi, josta ilmenevät hautausmaan rajat, kuivatus- ja vesi- huoltosuunnitelma, liikenne- ja jätehuoltojärjestelyt, toimintojen sijoitukset ja sopiviin yksiköihin jaetut hauta-alueet. Kaavan laadinnassa keskeisiä tekijöitä ovat alueen luonne, kauneusnäkökohdat ja seurakunnan taloudelliset resurssit. Hautausmaan käyttösuunnitelmassa selitetään sanallisesti piirustuksista ilmenemättömät hautausmaakaavan yksityiskohdat. (Kirkkolaiskokouksen päätös kirkkojärjestyksen muuttamisesta 17:6 §).

Taiteellisesti tai historiallisesti merkittävien hautamuistomerkkien ja rakennelmien säilyttäminen kuuluu hautaoikeuden lakattua seurakunnalle. Ellei niitä voida säilyttää paikoillaan, niille etsitään hautausmaalta muu sopiva paikka. (Kirkkojärjestys 1055/93 17:12 §.)

2.2.5 Hautaustoimen ohjesääntö

Paikallisseurakunnan kirkkovaltuusto hyväksyy ja tuomiokapituli vahvistaa hautaustoimen ohjesäännön, joka tarkentaa mm. haudanhoitovaatimuksia (Laki kirkkolain muuttamisesta 17:7 §).

Heinolan hautaustoimen ohjesääntö määrittelee hautojen yhtenäisen perushoidon tarkoittavan koneellista nurmenleikkuuta ja hautojen kevät- ja syyssiistimistä. Näistä töistä vastaa seurakunta. Muu yksittäisten hautojen hoito voi olla ulkopuolisen yrittäjän tehtävä. Yrittäjän pitää ilmoittaa hoidosta seurakunnalle. Jos on tarvetta, seurakunta käyttää oikeuttaan antaa määräyksiä hoitamisesta, jotta yleinen järjestys ja rauha säilyvät. Ohjesääntö määrää kirkkoneuvoston huolehtimaan vuosittaisista katselmuksista. Niissä todetaan, onko yksityisiä hautoja kunnostettu ja hoidettu ohjesäännön mukaisesti ja onko seurakunnan hoitamien hautojen hoito ollut sopimusten ja annettujen määräysten mukaista. (Hautaustoimen ohjesääntö 2007, 10, 13.)

2.2.6 Kirkon keskushallinnon ohjeet

Kirkon keskushallinnon ohjeistuksessa todetaan hoitoluokituksen ja hoitosuunnitelman tarpeellisuus hoitotoimenpiteiden oikein kohdentamisessa sekä hoidon kustannustehokkuuden ja hyväksyttävän hoitotason saavuttamisessa. Hoitoluokituksen laatimiseen suositellaan Viherympäristöliitto ry:n ja Kaupunginpuutarhurien Seura ry:n Viheralueiden hoitoluokitus-opasta. Hautausmaa ja siihen kuuluvat alueet jaetaan hoitoluokkiin käyttötarkoituksensa, kasvillisuutensa ja hoitotasotavoitteensa perusteella. Luokitus esitetään kartalla. (Hautausmaat viheralueiden hoitoluokituksessa n.d.) Suositeltu opasjulkaisu on vuodelta 2000. Uudistettu ja laajennettu painos ilmestyi vuonna 2007.

Hoitosuunnitelma laaditaan joko hautausmaan toteutussuunnittelun yhteydessä tai itsenäisesti jo käytössä olevalle hautausmaalle. Hoitosuunnitelmaan sisältyvät sekä usein toistuvien ja säännöllisten että pitkällä aikavälillä toteutettavien töiden suunnittelu. Säännöllisiin tehtäviin lukeutuvat ruohonleikkuu ja muut kasvillisuuden hoitotyöt, puhtaanapito ja talvikunnossapito. Pitkälle aikavälille suunnitellaan mm. vanhojen puiden poistoja ja uusien istuttamista. Hoitosuunnitelmassa huomioidaan myös hautausmaan toiminnassa ja ylläpidossa tarvittavien tilojen, koneiden ja kaluston käytön suunnittelu. Tällä pyritään ylläpitämään riittävä ja tehtäviin hyvin soveltuva konekanta ja ennakoimaan siihen liittyviä korjaus- ja hankintatarpeita. (Hautausmaan hoitosuunnitelmat n.d.)

2.3 Erityisesti Heinolan hautausmaita koskevat ohjeistukset

Useimmat Heinolaan laadituista ympäristömääräyksistä ovat niin yleispäteviä, että ne voisivat koskea periaatteessa mitä tahansa paikkakuntaa. Ne vastaavat kysymykseen 'Mitä?' Kirkon ympäristödiplomin käsikirja tarjoaa käytännönläheisiä vastauksia myös kysymykseen 'Miten?'

2.3.1 Heinolan kaupungin rakennusjärjestys

Heinolan kaupungin rakennusjärjestys täydentää maankäyttö- ja rakennuslakia ja -asetusta ja voimassaolevia asemakaavoja ja on näille alisteinen. Rakennusjärjestyksen mukaan ympäristökuvaan vaikuttavat rakennukset, rakenteet, ulkovarastointi ja istutukset ympäristöineen eivät saa rumentaa ympäristöä vaan ne on pidettävä asianmukaisessa kunnossa. Puiden kaadosta on ilmoitettava rakennustarkastajalle, minkä jälkeen kaupunginpuutarhuri päättää kaatoluvan myöntämisestä. (Rakennusjärjestys 2002, 1, 9.)

2.3.2 Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005–2008

Heinolan kaupunki nimeää Heinolan hautausmaan ja Kirkkopuiston Keskustan laatukäsikirjassa hienoiksi vihervyöhykkeiksi. Laatukäsikirja määrittää, millaisia kaupunkikuvaan oleellisesti kuuluvien kalusteiden ja rakenteiden on oltava. Hoitamisella osaltaan varmistetaan niiden pitkäikäisyys. Kasveja, erityisesti puita, on hoidettava siten, että niiden menestyminen on taattu. Katutila ja sisäänkäynnit on pidettävä esteettöminä. (Heinolan

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

kaupunki & VSP LT-Konsultit Oy 2005, 4, 7.) Vuosille 2005–2008 tehty laatukäsikirja on edelleen käytössä (Tähkänen 2012). Puiden menestymisen kannalta hautausmaa on hautojen kaivamisen takia sangen riskialtis ympäristö.

2.3.3 Heinolan hautausmaat osana kansallista kaupunkipuistoa

Maankäyttö- ja rakennuslaki mahdollistaa kansallisten kaupunkipuistojen perustamisen. Suurimmalta osin jonkin julkisyhteisön omistamissa ja ympäristöministeriön hyväksymissä puistoissa on kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen suhteen tärkeitä luonnonalueita. Tällaisia ovat kansallisen tai kaupungin oman historian ymmärtämisen kannalta merkittävät kulttuuriympäristöt. Niihin luetaan myös puistot ja viheralueet, joilla on puistoarkkitehtonista tai esteettistä arvoa. Muita olennaisia kriteerejä ovat kaupunkipuiston laajuus ja eheys, ekologisuus ja jatkuvuus sekä kaupunkikeskeisyys. Alueiden on oltava puistoksi, virkistys- ja suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi (Kuvat 6 ja 7) tai muutoin kansallispuistolle sopivaan käyttöön kaavoitettuja. (Heinolan kaupunki 2007, 5, 6.)

Kuva 6 Rakennuksen takana Heinolan hautausmaan puiden latvustoa hautausmaan länsipuolelta syksyllä kuvattuna. Ydinkeskustassa ei ole muita vastaavia puistomaisia ja metsämäisiä alueita.

Kuva 7 Edellinen maisema talvella kuvattuna.

Vanha hautausmaa, Uusi hautausmaa ja Heinolan hautausmaa ovat kuulleet vuodesta 2002 kulttuurihistoriallisina alueina Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon. Heinolan kaupunki ja Hämeen ympäristökeskus ovat laatineet niille hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka ympäristöministeriö on hyväksynyt. Suunnitelman yleistavoitteiden mukaan kunkin osa-alueen ominaisluonne tunnistetaan ja sitä vahvistetaan. Tärkeät

kulttuurihistorialliset ympäristöt ja niihin kuuluvat rakennukset säilytetään. Monimuotoista luonnonympäristöä ja sen lajistoa säilytetään ja lisätään. Ekologisia alueyhteyksiä turvataan ja uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien elinympäristöjen säilymistä edistetään. (Heinolan kaupunki 2007, 5, 32, 36, 46.)

Vanhan hautausmaan ja samalla Vanhan kirkon ja kellotornin asema maisemakuvan hallitsijoina on turvattava. Ne sijaitsevat idyllisen kylänraitin ja samalla ikaikaisen Suuren Savontien varrella. (Heinolan kaupunki 2007, 37.) Kirkkopuisto kuuluu hautausmaatyöntekijöiden työalueeseen, vaikkei se olekaan minkään hautausmaan yhteydessä. Hoito- ja käyttösuunnitelma (Heinolan kaupunki) edellyttää, että sen historiallista ominaislaatua korostetaan ja sen kulttuurihistoria selvitetään. Kirkkopuiston hoitoluokitus tulee päivittää ja puistolle on laadittava oma hoito-ohjelma. Samoin on huomioitava puiston ylläpito ja ilkvallan vähentäminen. (2007, 37.)

2.3.4 Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon omaa ympäristöjärjestelmää, ympäristödiplomia, on käytetty vuodesta 2001 lähtien ympäristövastuun kantamisen välineenä. Diplomin käynnistämistä ja ylläpitoa ohjaa Kirkon ympäristödiplomin käsikirja, josta julkaistaan kolmas laitos alkuvuodesta 2012. Käsikirjan uusimmassa laitoksessa ovat entistä painavammin esillä ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävät toimet ja ympäristökasvatus. Tavoitteiden ja toimenpiteiden perustelut ovat raamatulliset. Niillä osoitetaan kiitollisuutta luomakunnasta, toteutetaan luomakunnan viljelyn ja varjelen tehtävää ja pyritään irti sanojen ja tekojen ristiriidasta. (Kukkohovi-Colpaert, Lehto, Leinonen, Mattila, Nieminen, Riuttanen, Sipiläinen & Välimäki. 2011, 9–10, 12.)

Kirkkohallitus myönsi Heinolan seurakunnalle Kirkon ympäristödiplomin vuonna 2010. Diplomi on voimassa vuoteen 2013. Sen uusimisen valmisteluun kuuluu jatkuvan parantamisen ideologia. (Leskinen 2010, 1.) Heinolassa ympäristöjärjestelmä on rakennettu Kirkon ympäristödiplomin vuoden 2005 laitoksen mukaan.

Ympäristödiplomi edellyttää kaikilta diplomia hakevilta samojen minimikriteerien täyttämistä. Vähimmäisvaatimukset toteutuvat hautausmaiden osalta, kun hautausmaille tehdään ympäristöselvitys, laaditaan tai päivitetään hoito-ohjeet tai niiden ympäristöosat, koulutetaan työntekijöitä ympäristöasioissa ja järjestetään jätehuolto. (Lehto, Leinonen, Mattila, Snicker & Välimäki 2005, 13, 98–99.)

Ympäristöselvityksessä tulee selvittää hautausmaiden hoidon suorat ympäristövaikutukset osana ympäristökatselmusta. Selvityksessä arvioidaan alueiden luonto- ja kulttuuriarvot. Myös eri alueiden hoitotarpeet ja olevat hoitoluokitukset ja -käytännöt kartoitetaan. Käytössä olevien lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden ympäristövaikutukset sekä jätteiden määrät ja käsittelytavat selvitetään. (Lehto ym. 2005, 98–99.) Tulevien hoitokorttien avulla voidaan tarkastaa hautausmaiden hoitotasoa ja tehdä hoitotoimet aikataulun mukaan. Uuden hautausmaan kaavamuutokseen on tehty

hautausmaiden ympäristöselvitys -luonnos vuonna 2007. Uuden hautausmaan laajennusalueelle on tehty useita pohjavesitutkimuksia. (Leskinen 2010, 24.)

Ympäristöselvityksen tuomien tietojen avulla tulee päivittää hautausmaiden ja viheralueiden hoito-ohjeet tai ohjeiden ympäristöosat. Päivittämisen tarkoitus on hoidon kehittäminen yhä luonnonmukaisempaan suuntaan ja arvokkaiden luontopiirteiden säilyminen. Perustavoitteeksi asetetaan hautausmaaluonnoston monimuotoisuuden suojeleminen. Taimihankinnoissa kehoitetaan suosimaan Suomen ilmastoon sopeutuneita kotimaisia perennoja. Puutarhajätteet pitää kompostoida tai hakettaa ja lannoituksessa käyttää hidasliukoisia luonnonlannoitteita ravinneanalyysin mukaisesti. Rikkakasvit voidaan hävittää myrkyttömillä keinoilla ja torjunta-aineiden käyttö tulee minimoida. Kastelussa pyritään säästämään etenkin vesijohtovettä suosimalla istutuksissa kuivuutta kestäviä lajeja. Säästöä saadaan myös jos on mahdollista käyttää kasteluautomaattia öisin. Hoitokalusto pidetään hyvässä kunnossa ja sen päästöjä seurataan säännöllisesti. Poltto- ja voiteluaineiksi ja moottoriöljyiksi valitaan ympäristön kannalta parhaat. Liukkaudentorjunnassa käytetään mieluummin sepeliä ja hiekkaa kuin suolaa. Kulttuurihistoriaa säilytetään pitämällä vanhat kiviainekset, arvokkaat rakennukset ja omaisten hoitamatta jättämät arvokkaat hautamuistomerkit kunnossa. Kaikkien työntekijöiden on perehdyttävä ympäristöohjeisiin. (Lehto ym. 2005, 99–101.)

Heinolan hautausmaiden hoito-ohjeet ovat työn alla. Maatuva jäte kompostoidaan. Saviset kanervaruukut toimitetaan kerhoihin ja päiväkoteihin askartelumateriaaliksi. Haketettavat aines vieetään pienjäteasemalle. Ryhmäkasveja ja edustusnurmia lannoitetaan pitkävaikutteisilla lannoitteilla. Muut nurmialueet saavat ravinteensa leikkuujätteestä. Työkoneet huolletaan määräajoin ja uusia hankitaan ympäristöasiat huomioiden. Biopolttoaineita käytetään kun ne kehitetään riittävän koneistavalliseksi. Kasteluvettä säästetään käyttämällä kuivilla alueilla ja puiden alla sijaitsevilla hoitohaudoilla muovisia istutusaltaita ja kastelemalla hoitohautakukat täsmäkasteluna kastelukannulla. Sadettimia käytetään vain nurmihautakylvöksiä kastelemaan. Vanhoille pitkäaikaishoitohaudoille istutetaan pelkästään tai ainakin osalle kukka-alueita perennoja. Vuodesta 2010 lähtien myös uusille hoitohaudoille on tarjottu perennahoitoja. Puutteelliset kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteet on päivitetty ja heikkokuntoiset linnunpöntöt uusittu. (Leskinen 2010, 24–25.) Heinolan hautausmailla ei teetetä ravinneanalyysyjä, koska lannoitettavat alueet ovat pieniä (Metso, haastattelu 20.8.2010). Myös perennat lannoitetaan pitkävaikutteisella lannoitteella.

Hautausmailla noudatetaan kunnallista jätehuoltomääräystä. Maatuvat puutarhajätteet kompostoidaan omaan käyttöön tai toimitetaan kunnan biojätekeräykseen. Koneiden öljyistä ja muista huoltojätteistä ongelmajätteiden vastaanottopisteeseen toimitettavat kerätään ensin talteen lukollisiin varastoihin, joista ne eivät pääse maaperään eivätkä vesistöön. Näin käsitellään myös hävitettävät myrkylliset kasvinsuojeluaineet. Maatumattoman jätteen (lähinnä hautakenttilät ja kukkalaitteet) määrää on aktiivisesti pyrittävä vähentämään. Seurakunta voi informoida toisaalta maatumattomista, toisaalta pitkäikäisiä kestäviä materiaaleista. Jätteille voidaan järjestää lajittelupiste, jossa hyötyjätteet erotellaan sekajätteestä. (Lehto ym. 2005,

101–102.) Heinolan hautausmaiden lajittelupisteillä on erottelumahdollisuus energijakeelle, biojätteelle, havuille ja risuille, metallille sekä kaatopaikkajätteelle. Heinolan hautausmaan huoltorakennuksella on talousjättekompostori ja varasto ongelmajätteille. (Leskinen 2010, 25.)

Vuoden 2005 käsikirjassa vaaditaan minimikriteerien lisäksi vapaavalintaisia pisteitä vähintään sata 500:stä tarjolla olevasta. Heinolassa pisteet kertyvät monipuolisesti eri tahoilta. Heinolan hautausmaan museoalueella on käynnissä hautamuistomerkkien inventointi. Muita tärkeitä muistomerkkejä ja hautausmaiden kulttuurihistoriallisia arvoja mainitaan eri lähteissä. Museoaluetta hoidetaan osittain niittymäisenä. Molemmat muistolehdot ovat luonnonmukaisia. Hautausmaan istutuksissa ja pitkäaikaisilla hoitohaudoilla käytetään ryhmäkasvien sijasta perennoja. Omaisille tarjotaan perennaohitoja. Puu- ja pensasistutuksissa käytetään kotimaisia lajeja. Kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö on lopetettu. Rikkakasveja torjutaan katteilla ja kitkemällä, härmää ja kirvoja itse tehdyillä luonnonmukaisilla liuoksilla. Liukkautta torjutaan sepelillä. Hautakynttiläjätteen määrä on laskenut voimakkaasti tiedottamisen ja lajittelupisteiden avulla. Asfalttialueet puhdistetaan käyttämällä vettä pölynsitojana. Hiekoitushiekkaa ei poisteta lehtipuhaltimella. Hautausmailla järjestetään keväisin haravointitalkoot ja hautainhoitopäivät. (Leskinen 2010, 25–27.) Minimi- ja pistetason toimenpiteissä on päällekkäisyyttä. Esimerkiksi maatuvien jätteiden kompostointi kuuluu minimikriteereihin, mutta se esitellään myös pistehankinnan keinona.

2.4 Hoitoluokitus, hoitosuunnitelma ja hoito-ohjeet kirjallisuudessa

Viheralueiden järjestelmällinen valtakunnallinen luokitus on Suomessa vasta parin vuosikymmenen ikäistä kulttuuria. Hautausmaita varten ei ole tehty omaa hoitoluokitusopasta. Viheralueiden hoitoa on ohjeistettu yleisesti kolmisenkymmentä vuotta. Hautausmaiden hoitotoimista on kirjoitettu useisiin teoksiin. Viheralueiden hoitoluokitus -oppaan ja Viheralueiden hoito VHT'05:n pyrkimys yhteismitallisuuteen on erinomainen periaate. Asiat esitetään niissä ytimekkäästi ja järjestelmällisesti. Valitettavasti niiden toimivuutta työparina heikentää päivittämisen eriaikaisuus. Kun jomman kumman uusi painos ilmestyy, toinen on jo paikoin jäänyt siitä jälkeen.

2.4.1 Hoitoluokitus

Valtakunnallinen viheralueiden hoitoluokitusta ohjaava opas on Viheralueiden hoitoluokitus vuodelta 2007. Sen ovat laatineet Viherympäristöliitto ry, Kaupunginpuutarhurien Seura ry, METO – Kuntien Metsäasiantuntijat ry, Maa- ja Kotitalousnaisten Keskus, Pro Agria Maaseutukeskukset ja Metsätalouden Kehittämiskeskus Tapio. (Muuronen 2007, esipuhe.) Luokitusoppaassa viheralueet määritellään eri hoitoluokkiin ympäristötekijöiden, käyttötarkoitusten, rakentamisasteen, hoidon intensiivisyyden ja tavoitteen sekä kustannusten ja käyttäjien perusteella. Luokitus on kehitetty määrittämään rakennettavien viheralueiden hoidon laatutasoa. Luokitusta käytetään myös hoidon laatutarkkailun välineenä. Se ohjaa ylläpidon resurssointia ja tilaamista ja auttaa toteutuksen valvonnassa. Sen avulla

tilastoidaan tietoa eri alueiden suoritteista eri aikakausina. Hoitokustannuksia ja hoidon laadun toteutumista voidaan vertailla tilastojen valossa. Vertailu nostaa esiin puutteet ja kehittämiskohteet. Pääluokkia on kolme: A Rakennetut viheralueet (A1–A3), B Avoimet viheralueet (B1–B5) ja C Taajametsät (C1–C5). Neljä täydentävää luokkaa ovat E Erityisalue, S Suojelualue, R Maankäytön muutosalue ja 0 Hoidon ulkopuolinen alue. Näiden lisäksi on P Puhtaanapitoluokitus. Hoitoluokat kuvaavat taajamien viheralueiden yleisilmettä, käyttöä ja hoidon laatutasoa. (Nuotio 2007, 8, 10–11.)

Suomen Kuntatekniikan yhdistys ry:n ja Viherympäristöliitto ry:n yhteisjulkaisu Viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja hoidon tekniset ohjeet VTO'98 viittaa vuoden 1993 Taajamien viheralueiden hoitoluokitusoppaaseen (Kaupunginpuutarhurien seuran julkaisu). Tuolloin hoitoluokat olivat Rakennetut puistot A1, A2 ja A3 sekä Muut viheralueet eli Maisemapellot B1, Maisemaniityt B2 sekä Taajamametsät C1, C2 ja C3. (Koivistoinen 1998, Alkusanat, 134.) Hoitoluokkien vähälukuisuus kuvastaa ainakin aikakaudella vallinnutta käsitystä viheralueen määrittelystä. Hoitoluokat mainitaan kuin ohimennen.

Ympäristödiplomin käsikirjan 2005 mukaan käytössä olevat hautausmaat kuuluvat yleensä tehokkaan ja viikoittaisen hoidon eli A1-hoitoluokan alueisiin (Lehto ym. 2005, 99). Väite vaikuttaa tahattomalta virheeltä. A1-luokan alueilla hoitotoimia tehdään päivittäin, ei vain kerran viikossa. Tätä opinnäytetyötä varten ei selvitetty, onko joillain seurakunnilla mahdollista teettää hoitotoimia myös viikonloppuisin. Yleensä hautausmaita hoidetaan vain arkipäivisin. On siis jo sen perusteella epätodennäköistä, että yksikään hautausmaa tai sen osa kuuluisi hoitoluokkaan A1. Lehto ym. jatkavat, että hautausmaiden reunavyöhykkeillä saattaa olla alueita, joita voidaan hoitaa kevyemmin kuin A1-luokan alueita. Kevyen hoidon vyöhykkeitä voivat olla myös hautausmaaksi varatut ja käytöstä poistetut alueet. (2005, 99–100.)

Hoito-ohjeiden avulla monimuotoisuutta voidaan pyrkiä myös lisäämään. Yhdeksi lisäämiskeinoksi ehdotetaan hoitoluokituksen kehittämistä. (Lehto ym. 2005, 99). Tässä on kenties tarkoitettu hoitoluokituksen soveltamista, koska edellä mainittu luokitusjärjestelmä on jo sellaisenaan hyväksytty työkaluksi. Vuoden 2012 Ympäristödiplomin käsikirjan mukaan hautausmaiden ympäristöselvityksestä kuuluu käydä ilmi eri alueiden hoitotarve ja nykyiset hoitoluokitukset ja -käytännöt. Uusi käsikirja korjaa luokitusta huomattavasti realistisemmaksi kuin se on vuoden 2005 käsikirjassa: suurin osa hautausmaista kuuluu A2-hoitoluokkaan. Vain yksittäisiä hautausmaiden osia jätetään luokkaan A1. Ympäristöjärjestelmällä on voimakas tavoite kehittää hautausmaiden hoitoa yhä luonnonmukaisempaan suuntaan ja lisätä luonnonmukaisesti hoidettavien alueiden määrää. Toisaalta hoidetusta nurmesta ei haluta luopua, koska se on osa suomalaisia hautausmaaperinnettä (Kukkohovi-Colpaert ym. 2012, 94, 97). Ympäristödiplomin käsikirja 2012 suosittelee lisätietolähteeksi Viheralueiden luokitus -oppaan vuoden 2000 laitosta (Kukkohovi-Colpaert ym. 2012, 96), ei vuoden 2007. Tämä lienee vahinko. Ympäristödiplomin avulla tavoitellaan jatkuvan parantamisen ihannetta (Kukkohovi-Colpaert ym. 2012, 12). Jatkuvassa parantamisessa luonnonmukaisesti hoidettujen

alueiden lisäämisessä törmätään lopulta siihen, että hautausmailta loppuvat luonnonmukaistettavat maa-alueet. Aktiivisessa käytössä olevien alueiden puita luonnonmukainen hoito ei voi koskea. Lakipiste saavutettaneen ennen pitkää joissain muissakin toimissa, jos toimintaa ohjaavat määräykset pysyvät ennallaan. Jatkuva parantaminen käy rengistä mutta ei isännästä.

Hautustoimen käsikirjassa todetaan hautausmailla voitavan käyttää Viheralueiden hoitoluokitusta. Käsikirjassa tarkoitetaan edellä käsitellyn luokitusoppaan suppeaa edeltäjäversiota vuodelta 2000. Käsikirjassa hautausmaiden arvokkaimmat alueet määritellään A1-luokan tasoiseksi eli edustusviheralueiksi. Ne voivat sijaita kirkkojen ja tärkeiden monumenttien läheisyydessä. Enemmän osa hautausmaista katsotaan kuuluvan luokkaan A2 eli käyttöviheralueisiin. A2-hoitoluokan hautausmaita ovat sekä taajama- että metsähautausmaat. A3-luokkaan eli suoja- ja käyttöviheralueisiin sisällytetään hautausmaita vilkkaista kulkuväylistä erottavat alueet. Hautausmaiden reservialueilla on maisemapeltoja (B1). Hautausmaiden yhteydessä olevat metsäalueet liittyvät joko taajaman viheralueisiin tai luonnonympäristöön. (Aaltonen, Palo, Rimpiläinen, Rintala, Ruotsalo & Särkiö 2005, 177, 178.)

Taisto Hietämäki on ylipuutarhurin roolissaan koonnut Suntion käsikirjaan ohjeistuksen nimeltä Hautausmaat ja puistot. Hänen mielestään nurmialueet voidaan jakaa luokkiin I ja II hoitotason mukaan. I-luokkaan kuuluvat hoitohautojen nurmet ja kulkuväyliä varrella olevat yleiset kentät. Muita hoidettavia alueita ja kohteita ei luokitella ollenkaan. Hietämäki kylläkin hipaisee luokitusajattelua todetessaan, että viheralueita voidaan jakaa eri tyyppisiin käyttötarkoituksen perusteella. (2001, 254, 279.) Hietämäki ei määrittele, miten I- ja II-luokan nurmet eroavat toisistaan eikä kerro, mikä taho on laatinut kyseisen luokituksen. Luonnon monimuotoisuuteenkaan ja sen vaalimiseen hän ei ota kantaa.

Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus -kirjassa patistetaan laatimaan sankarihautoille hoitosuunnitelma. Suunnitelmassa tulisi huomioida säännölliset, tarvittaessa tehtävät ja määrävuosien hoitotoimet. Sankarihautoilla myös suositellaan sovellettavaksi viheralueilla käytettävää hoitoluokitusta. Sen avulla sankarimaiden tärkeimmät osat voidaan luokitella edustusviheralueiksi tai hoidetuiksi käyttöviheralueiksi. (Heikkilä 2008, 15.)

Kirkon keskushallinnon ohjeissa veloitetaan laatimaan hautausmaille hoitosuunnitelma. Siihen sisältyvät sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä tehtävät hoitotyöt ja hoitotoihin liittyvät hankinnat. (Hautausmaan hoitosuunnitelmat n.d.) Hoito-oppaista vain VHT'05 huomioi pitkän aikavälin hoitotyöt siten, että siitä on merkittävää apua hoitosuunnitelman laatimisessa.

Vuonna 2007 järjestetyn Kirkkoympäristön vaaliminen maan käytön suunnittelussa ja maisemanhoidossa -seminaarin puheenvuoroja on kirjattu seminaarin nimiseen julkaisuun. Nuotion mielestä uusimpaan Viheralueiden hoitoluokitus -oppaaseen perustuva luokitusjärjestelmä sopii hyvin hautausmaille. Luokitusta täydentää työselityksenä Viheralueiden hoito VHT'05. Nämä yhdessä toimivat myös hoitotöiden ulkoistamisvälineenä. Urakkasopimuksen mukainen laatu on helposti todettavissa. Omaisten

hoitamien hautojen hoitotaso määrittyy sujuvasti samoilla kriteereillä. Jos hoitoluokitusta käytetään, se tulisi ottaa määrääväksi tekijäksi jo hautausmaan kaavoitusvaiheessa. Korkeatasoisesti rakennetut kirkkoympäristöt ja useimmat sankarihautausmaat kuuluvat Nuotion mukaan yleensä A1 Edustusviheralue -luokkaan. Tavallisia kirkkoympäristöjä ja hautausmaaleita hän pitää A2 Käyttöviheralueina. Niiden sisällä voi olla A1-luokan hautausmaaleita. Metsäiset hautausmaat luonnonpuustoineen ja nurmipintoineen käyvät yleensä A3 Käyttö- ja suojaviheralueista. Lisäksi hautausmailla voi olla B2 Käyttöniittyjä ja B3 Arvoniittyjä, joissain tapauksissa myös C1 Arvometsän ja C5 Lähimetsän alueita. (Kailasmaa, 3, 32–33, takakansi.)

Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus -kirjassa sankarihaudoilla suositellaan sovellettavaksi viheralueilla käytettävää hoitoluokitusta. Sen avulla sankarimaiden tärkeimmät osat voidaan luokitella edustusviheralueiksi tai hoidetuiksi käyttöviheralueiksi. (Heikkilä 2008, 15.) Kirjassa ei kerrota luokitusoppaan nimeä eikä julkaisijaa, mutta kirjan kirjallisuusluettelon mukaan kyseessä on Viherympäristöliitto ry:n Viheralueiden hoitoluokitus. Tekstin pieni lapsus antaa virheellisesti ymmärtää, että hoidettujen käyttöviheralueiden ohella on olemassa myös hoitamattomia käyttöviheralueita.

2.4.2 Hoitosuunnitelma

Hoitosuunnitelman laadinta on ajankohtaista, kun uusia alueita otetaan käyttöön tai kun alueen käyttötarkoitus ja hoitoluokitus muuttuvat. Tarve voi syntyä myös silloin, kun hoitokohde määrätään suojeltavaksi tai kun hoitokohteessa on käyttäjäperäisiä tai sisäisiä ongelmia. Suunnitelmassa kartoitetaan kohteen nykytilanne, määritellään päämäärä ja valitaan hoito-ohjeet, joilla tavoite saavutetaan. Nykytilanteen kartoittaminen merkitsee kohteen kasvillisuuden, väylien, rakenteiden ja varusteiden määrä- ja kuntoinventointia sekä inventointitietojen analysointia. Suunnitteluprosessissa tarkastellaan myös niiden hoitoon ja ylläpitoon liittyviä kokemuksia. Jos kohteessa on hoitosuunnitelma, joka ei enää vastaa tarkoitustaan, se päivitetään tai määritellään uudelleen. Valmis hoitosuunnitelma esittää kehitys- ja toimintasuunnitelman tapaan hoidon peruseräatteen menemättä pieniin yksityiskohtiin. Hyvässä hoitosuunnitelmassa on huomioitu sekä hoitoluokituksen mukaiset päivittäiset toimenpiteet että ne toimet, joiden avulla hoitokohteesta kehitetään halutunlainen. Hoitosuunnitelman kuuluu olla yksiselitteinen ja havainnollinen. (Peltoniemi 2010.)

Taajamien yleisten viheralueiden kuin myös yksityisten, yritysten ja yhteisöjen piha-alueiden hoito-ohjeeksi on laadittu Viheralueiden hoito VHT'05. Se sopii pohjaksi työkohtaisia työselostuksia, hoitosopimuksia, kustannuslaskelmia ja työsuunnitelmia laadittaessa. Se toimii tietyin ehdoin myös hoidon urakka-asiakirjana. VHT'05:n avulla työn suunnittelijan, tilaajan, rakennuttajan, valvojan ja ammattitaitoisen työvoiman on mahdollista tulkita asiat samalla tavalla. Vuoden 2000 Viheralueiden hoitoluokitus -oppaaseen perustuva kirja koostuu laatuvaatimuksista ja määrittämisperusteista, työohjeista, määrävistä liitteistä ja ohjaavista liitteistä. (Eskolainen 2005, Lukijalle.)

VHT'05:n laatuvaatimuksissa ja määrämittauserusteissa käydään läpi kasvillisuus, päällystetyt alueet, rakenteet ja kalusteet, toiminnalliset erityisalueet sekä puhtaanapito. Esimerkiksi kasvillisuus jaetaan erillisiksi hoitokohteiksi eli nurmikoiksi, kukkakasveiksi, pensaiksi, köynnöksiksi, puiksi, maisemapelloiksi, maisemaniityiksi ja taajamametsiksi. Kunkin kohteen alussa määritellään hoidon tavoite. Tavoitteen mukaiset toimenpiteet ja laatuvaatimukset esitetään taulukkomuodossa. Yhdessä taulukossa esitellään vuosittain tehtävät, toisessa määrävuosin tehtävät ja kolmannessa erikseen sovittavat hoitotyöt. Määrämittauserusteissa ilmoitetaan mitattavien ja mittaukset. (Eskolainen 2005, 8–46.)

VHT'05:n määräävät liitteet liittyvät laatuvaatimukseen ja määrämittauserusteisiin. Niiden sisältönä on maa-analyysi, kemiallinen torjunta, Viherympäristöliiton suositukset orgaanisen katteen laatuvaatimuksiksi ja Viherympäristöliiton suositukset kasvualustaohjeiksi ja mekaanisen maa-analyysin ohjeelliset rakeisuuskäyrät. Ohjaavissa liitteissä on myös esimerkkejä erikseen sovittavista hoitotoista ja lomakemalleja hoidon laadun arviointiin. Liitteen määräluettelomallin avulla voidaan selvittää hoidon kustannukset aluekohtaisesti. Määräluettelotaulukossa luetaan vuosittain, määrävuosin ja erikseen sovittavat hoitotyöt hoitoluokittain. Taulukkoa käytettäessä kunkin hoitotyönimikkeen kohdalle merkitään työmenekki, työskentelyolosuhteita kuvaava tunnus sekä työn yksikkö- ja kokonaishinnat. (Eskolainen 2005, 83–113.)

VTO'98 on vanhentunut ja riittämätön sopiakseen nykyaikaisen hoidon suunnitteluoppaaksi. Sen avulla on mahdotonta vertailla aluekohtaisia hoitokustannuksia. Tästä huolimatta se kelpaa monilta osin uusien oppaiden rinnalla luettavaksi käytännöllisten neuvojensa ja perustelujensa ansiosta.

Hautausmaiden käsikirjassa todetaan, että hoitosuunnitelma laaditaan hautausmaahan toteutussuunnittelun vaiheessa tai jo käytössä olevalle hautausmaalle. Hoitosuunnitelmaan sisällytetään säännölliset ja usein toistuvat ja pitkän aikavälin hoitotyöt sekä hoitotoissa tarvittavien koneiden, kaluston ja tilojen käyttö. Rakennusvaiheen jälkeiset takuuajan hoitotyöt ja takuuajan jälkeiset hoitotyöt suositellaan eriteltäviksi. (Aaltonen ym. 2005, 176.)

Hietämäki pitää Suntion käsikirjassa hautausmaiden hoitoa samanveroisena kuin yleensä puistojen hoitoa. Hautausmailla täytyy harjoittaa tasokasta viherrakentamista, sillä rakentamisen jälkeen alueita hoidetaan korkeatasoisesti. Hän korostaa suunnitelmallisuuden merkitystä kaikessa toiminnassa. Hän myös kehottaa valmistautumaan kunkin vuodenajan toimiin hyvissä ajoin. (2001, 239, 279, 289.) Painotuksistaan huolimatta hän ei ota esille hoitosuunnitelmaa, joka hyödyttäisi töiden ennakointia ja sujuvoittaisi niiden toteuttamista.

Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus -kirjassa patistetaan laatimaan sankarihautoille säännölliset, tarvittaessa tehtävät ja määrävuosien hoitotoimet huomioiva hoitosuunnitelma (Heikkilä 2008, 15.). Normaalisti hoitosuunnitelmaan sisältyvä puuston hoito käydään kirjassa

läpi kappaleessa Kunnostussuunnitelma. Puuston hoitoa pidetään siis perusparannukseen kuuluvana toimena.

2.4.3 Hoito-ohjeet

VHT'05:n työohjeissa selitetään jokaisen hoitokohteen vuosittain ja mää-
rävuosin tehtävät sekä erikseen sovittavat hoitotyöt. Yksityiskohtaisissa
ohjeissa käydään läpi tehtävät työt, työtavat ja suoritusajankohta. (Esko-
lainen 2005, 50–82.) Kirjan ohjaavissa liitteissä täydennetään ja tarkenne-
taan työohjeissa annettua opastusta.

VTO'98 -oppaassa ylläpitoa ja hoitoa koskevassa osuudessa kerrotaan hy-
vin lyhyen hoitoluokituskommentoinnin jälkeen uusien viheralueiden en-
sivuosien tehohoidosta ja kunnossapidon keinoin saatavasta tason nostos-
ta. Seuraavaksi käydään läpi yleiset kunnossapitotyöt, puuvartisten kasvi-
en hoitotyöt, puistometsän hoito, ruohovartisten koristekasvien hoito, kuk-
ka-astioiden hoito ja nurmikoiden hoitotyöt. (Koivistoinen 1998, 134–
168.) Eri kohteiden ohjeistuksen taso vaihtelee seikkaperäisestä ylimäl-
kaiseen. Hoito-ohjeet kytetään hoitoluokitukseen vain satunnaisesti. Eni-
ten huomiota saa puistometsien hoito. Oppaassa ei ole ohjeita päällystetty-
jen alueiden, rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden hoitoon, vaikka se
käsittelee näitä elementtejä suunnittelu- ja rakentamisosiossa. Nurmi-
kot jaotellaan (Koivistoinen) hoitonurmikoiksi, niityiksi ja kedoiksi. Nur-
mikoiden hoito -otsikon alla käsitellään myös maisemapeltojen, laidun-
maiden ja viljelyspalsta-alueiden hoito. Talvikunnossapidon ohjeet koske-
vat vain luistinkenttiä ja liukumäkiä. (1998, 168.) Mielenkiintoinen yleis-
tieto, hoito-ohjeet ja hoito-ohjeiden perustelut risteilevät toistensa lomas-
sa. Tekstiä havainnollistetaan valo- ja piirroskuvilla. Hautausmaiden hoi-
don ainoaksi oppaaksi siitä ei ole, mutta VHT'05:n lisänä sillä on oma
paikkansa.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa 2005 hautausmaille ohjeistetaan
ympäristöselvitystä hyödyntäen laatimaan tai päivittämään hoito-ohjeet.
Niiden avulla hoitoa on määrä kehittää yhä luonnonmukaisemmaksi. Ym-
päristöhoito-ohjeiden perustavoite on suojella monimuotoista biotooppia,
jota hautausmaat usein ”luonnostaan” ovat. Hoito-ohjeiden avulla moni-
muotoisuutta voidaan pyrkiä myös lisäämään. (Lehto ym. 2005, 99.)
Myös vuoden 2012 Ympäristödiplomin käsikirjassa neuvotaan laatimaan
tai päivittämään hoito-ohjeet tai niiden ympäristöosat ympäristöselvityk-
sen pohjalta (Kukkohovi-Colpaert ym. 2012, 94). Molemmista versioista
puuttuu hoitoluokitus, ja hoito-ohjemotivointien välissä on hoitosuunni-
telman mentävä aukko. Pelkkien hoito-ohjeiden varassa toimiminen voi
johtaa siihen, että hoitotoimia vain toistetaan päämäärättömästi.

Hietämäki tarjoaa Suntion käsikirjassa ohjeistusta seurakunnille niiden
vuosien varrella muotoutuneiden käytäntöjen peilaamiseen. Hoitotoimen-
piteet esitellään vuodenaikojen mukaan. I-luokan nurmikoista huolehdi-
taan erityisen hyvin ja ne leikataan tietyin välein. (2001, 238–239, 254.)
II-luokan nurmikoiden hoitoa ei ohjeisteta mitenkään. Muutoin kirjassa
luetellaan ja kuvaillaan joitain hoitotoimenpiteitä, mutta ei juuri määritellä
niille laatuvaatimuksia eikä tavoitteita. Ohjeistus on väliin pikkutarkkaa,

väliin yleistasoista. Hietämäki on kirjannut muistiin hiljaista tietoa, josta melkoista osaa tarvitaan ainoastaan hautausmailla. Ohjeistuksen arvo on nimenomaan tässä.

Sankarimaa poikkeaa ilmiasultaan muista hautausmaan alueista. Identtiset hautakivet suorissa riveissä muistuttavat asennossa seisovia sotilaita. Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus -kirjassa Heikkilä ym. neuvovat hoitamaan kiviä hyvin ja säännöllisesti. Niiden ikää ei silti pitäisi häivyttää pois tehokkaalla puhdistamisella. Sama koskee sankarimaan pat-saita ja veistoksia. (2008, 17.)

2.5 Hoitoluokitus, hoitosuunnitelma ja hoito-ohjeet seurakunnissa

Seurakunnat saavat määräysten osalta kohtuullisen vapaasti valita, millä tavoin ne hoitavat hautausmaita niiden arvoa vastaavalla tavalla. Arvoa vastaavasta hoidosta on monilla omaisilla enemmän ja tarkempaa sanottavaa kuin viranomaisilla. Hoitotoimia joudutaan siis tekemään ajoittain jännitteisessä ilmapiirissä.

2.5.1 Hoitoluokituksen yleisyys ja käyttökelpoisuus hautausmailla

Hoitoluokituksen yleisyyttä ja käyttökelpoisuutta evankelis-luterilaisen kirkon hautausmailla kartoitettiin puhelinhaastatteluilla vuosina 2009 ja 2010. Haastatteluun valittiin neljätoista erikokoista seurakuntaa ja seurakuntayhtymää eri puolilta Suomea. Kysymyksiin vastanneet olivat hautaustointa johtavia yli- ja seurakuntapuutarhureita, hautaustoimen päälliköitä ja vastaavia. Heiltä tiedusteltiin, onko heidän hoitamilleen hautausmaille laadittu hoitoluokitusta Viheralueiden hoitoluokitus -opasta käyttäen. Kysymykset olisivat voineet olla tätä perusteellisempia. Esimerkiksi käyttämättömyyden syitä olisi kannattanut kysyä kaikilta, jotka edustivat hoitoluokattomia hautausmaita. Vastauksissa on kyse haastatteluvuosien tilanteesta. Koska vastaajille ei kerrottu vastausten päätyvän opinnäytetyön materiaaliksi, heidän nimiään ja seurakuntiaan ei mainita. Oheiset lainaukset ovat niiltä, jotka kyllä- tai ei-vastauksen lisäksi kommentoivat luokitusta tai hautausmaiden hoitoa.

Ei ole hoitoluokitusta. Siitä on puhuttu vuosia. Luokitusopas ei ole yksin riittävä pohja. Sitä on sovellettava mutkan kautta. Organisaatiomuutos olisi tarpeen, samoin yhteistyö Viherympäristöliiton kanssa.

Ei ole tarkennettua hoitoluokitusta. Jotain on tekeillä.

Talous ei ole vielä ollut sellaisessa jamassa, että olisi tarvittu hoitoluokitusta. Kun jotain jätetään huonommalle hoidolle, on oltava luokitus selkänोजना, ettei tule metakkaa. Kirkkoneuvoston olisi hyvä olla päätösten takana. Kävijät eivät tiedosta, mitä on kohtuullista vaatia. Esimerkiksi että kaikki käyttävät on aurattava. – Minne lumi? Pelkkä hauta-aluehallinta ei riitä. Myös uuden haudan näköpiirissä olevat alueet ovat vahdinnan alla. Häiritsevästä tekijöistä tulee

kipakka palaute. Kun surutyö on tehty, asenteet pehmenevät. Yhdellä seurakunnalla on monta eri aikakausien hautausmaata. On vaikea tehdä luokitusta, joka ei työntekijöiden mielestä syrji mitään hautausmaata. He haluavat reunakivet pois, mutta historia vaatii niiden olemassaoloa joillain hautausmailla.

Ei ole luokitusohjeita eikä kirjallista hoitosuunnitelmaa. Asiat sovitaan työpalaverissa.

Hoitoluokitus ei ole hyvä. Hautausmaat ovat joka tapauksessa A1-luokkaa. Meillä työt opetetaan käytännössä. Ei ole aikaa tehdä laajaa koostetta, vaikka laadun varmistamiseksi [se] olisi tärkeä. Hoidon laatuun on kiinnitettävä huomiota. VYLLin opas ei ole hyvä johtamisen välineenä. Hautausmaila ei ole yleisiä alueita, joille VYLLin opas soveltuu.

En ole nähnyt mahdolliseksi tehdä yhtymän kolmelletoista hautausmaalle hoitoluokitusta. Hautausmaat on rakennettu eri aikoina ja eri tavoin. Olisi veren kaivamista nenästä ja ajanhukkaa, jos alettaisiin järjestellä tilkkuvakkaa. Seurakuntayhtymät ovat lisänneet töitä, hallinnollisia ja muita. Kenttätyöt vievät työnjohtajien ajan. Meillä on hioutuneet rutiinit. Hoitoluokituksessa olisi otettava huomioon kausityön resurssit. Jätehuoltoon liittyvät asiat on otettu työn alle. Yhtymässä on tekeillä toiminnallinen strategia. [Vuonna] 1994 on tehty A4-kokoinen lista hautausmaatoista, johon eriteltiin hautainhoitorahaston ja seurakunnan vastuut. Se palvelee työajan seurantaa.

Hoitoluokitus ei ole tarpeellinen.

Ei ole hoitoluokitusta. Jos saat sellaisen aikaan, lähetä luettavaksi.

Suurin osa vastaajista piti Viheralueiden hoitoluokitus -oppaan mukaista aluejaottelua vaikeana. Hoitoluokituksen käyttöön ottaneita seurakuntia oli muutama. Kokemus luokituksen soveltuvuudesta hautausmaalle vaihteli. Hoitoluokitusta on sovellettu omaperäisen luovastikin, kuten alla olevista kommentteista viimeisessä kerrotaan.

On luokitettu A2:ksi ja E:ksi. A-kakkoseenkin on vaikea päästä.

Hoidetut alueet ovat A1-luokassa, omaiset eivät siedä muuta. Reuna-alueilla, jotka eivät ole käytössä, on ketoja. Hautausmaiden sisällä on luonnonvaraisia metsiköitä ja kallioita.

On luokitus käytössä. Luokitus soveltuu hyvin toimintakäsi-kirjaksi. Sankari- ja hoitohaudat ovat luokassa A1, muut luokassa A1½.

On mahdollista, että A1-luokitukseen pääytymistä on ohjannut suhtautuminen hautausmaita ja erityisesti sankarihautoja kohtaan. Kaipausta ja kunnioitusta ei mielletä kakkos- tai kolmosluokkaisiksi asioiksi. Toinen yli-luokittamisen syy voi olla hoitoluokan nimi. Ensivaikutelman perusteella kulttuurihistoriallisesti ja puutarhataiteellisesti arvokkaan oloinen hautausmaa on helppo nimetä edustusviheralueeksi. Mutta onko tarkastelun kohde todella rakennettu erittäin korkeatasoisesti? Onko rakenteita runsaasti – ei vain melko paljon? Luokitusopas kylläkin jättää runsauden määrittämisen luokituksen käyttäjille. Ovatko kaikki materiaalit korkeatasoisia vai onko sekaan hyväksytyt keskinkertaista? Pidetäänkö aluetta koko ajan erittäin hyvässä kunnossa? Tehdäänkö hoitotoimia kirjaimellisesti päivittäin? Korjataanko puutteet välittömästi kun ne on havaittu, vaikka esimerkiksi rikkoutuneen vesiaiheen korjaajaa ei tavoitettaisi? Käytetäänkö useita kasvillisuustyyppisiä monipuolisesti? Tingitäänkö kasvialustojen rikkaruohottomuudesta silloin tällöin? Ovatko nurmikot läheltä virheettömiä ja aina selkeästi rajattuja? Hoidetaanko kastelu pinta- ja altakastelujärjestelmillä? Onko pinnoitteina käytetty luonnonkiveä ja betonia ja historiallisissa kohteissa soraa? Kattavatko yleis- ja kohdevaistutus todella koko alueen? Vastaako niiden suunnittelusta valaistusarkkitehti vai edullisimman tarjouksen tehnyt sähköliike? Onko kalusteiden pintakäsittelyssä ja muotoilussa tehty kompromisseja? Kun tarkastelun kohde käydään läpi A1-luokan ehtojen valossa, ensivaikutelman lumo todennäköisesti hälvenee.

Rajat on laitettava johonkin. Luokitus voi silti olla turhan jäykkä, jos kaikkien kriteerien yhtäaikaista täyttämistä vaaditaan ehdottomasti. A1-luokan alue menettää luokkatunnuksensa, jos sen nurmikolla on neliömetrin kokoisella alueella kuukauden ajan muuta nurmea selvästi vaaleampi kohta. Kuitenkin se on edelleen huomattavasti A2-luokan alueita korkeatasoisempi.

Hoitoluokitus ja -suunnitelma eivät yksin takaa, että hautausmaiden yleisilme on ehjä ja hoidettu. Niiden mukaisiin tavoitteisiin pääsemistä estää ja hidastaa se, että kaikki omaiset eivät pysty tai halua hoitaa vastuullaan olevia hautoja. Huonosti hoidetut ja täysin laiminlyödyt (Kuva 8) haudat jättävät negatiivisen jälkensä muutoin asianmukaisesti hoidettuun ympäristöön. Seurakuntien tiedotus ei Metson (haastattelu 20.8.2010) kokemuksen mukaan tavoita aivan kaikkia omaisia esimerkiksi puutteellisten yhteystietojen takia. Kaikki omaiset eivät ilmeisesti jaksaa tai halua perehtyä saamaansa informaatioon. On sitä paitsi ymmärrettävää, että heille haudoilla käynti on muuta kuin sääntöjen noudattamista.

Kuva 8 Hoitamaton hauta.

Lievä hoitamattomuus ei toisaalta ole yksioikoisesti kielteinen asia. Heng pohtii ajan kulumisen tarkoituksellista havainnollistamista vanhoilla hautausmailla. Hän haastaa pitämään ne elävinä hautaamiskäytöllä, mutta varoittaa turmelemasta niitä liialla hoidolla. Tilan puutetta voidaan lievittää kaivamalla haudat koneen sijasta käsin tai siirtymällä arkkuhautauksesta urnahautaukseen. Puustoa on uudistettava hienovaraisesti. Pinnat saavat rauhassa nurmettua ja sammaloitua. Vanhoja muistomerkkejä ei kunnosteta väkinäisesti, vaan niiden annetaan muuttua jopa anonyymeiksi. (1994, 25.) Tällöin hautausmaa ei todennäköisesti sovi mihinkään hoitoluokkaan.

2.5.2 Kuusankosken, Tampereen ja Vantaan Pitäjänmäen hautausmaat

Opinnäytetyötä varten saatiin vertailtaviksi Kouvolan Kuusankosken seurakunnan sekä Tampereen seurakuntayhtymän ja Vantaan Pitäjänmäen seurakunnan hautausmaiden hoitoon liittyvät ohjeistukset. Niiden laajuus ja esitystapa vaihtelevat. Jokaisella seurakunnalla on voimassa oleva kirkon ympäristödiplomi (Näillä seurakunnilla on Kirkon ympäristödiplomi n.d.).

Kouvolan kaupunkiin kuuluvan Kuusankosken hautausmaan hoito-ohjeistuksen on laatinut seurakuntapuutarhuri Janne Saarinen vuonna 2003. Ohjeistus on nimeltään Hautausmaan hoito-ohjeet. Koosteen pääkappaleiden aiheina ovat yleiset alueet, jätehuolto, lannoitteet, torjunta-aineet, maa-ainekset, kasvit ja hautojen hoito. Nurmikoiden hoitoa varten luotu oma luokitusjärjestelmä koostuu hoitotasosta 1, 2 ja 3. Ylimmälle tasolle sijoitetaan pääportin ja kappelin ympäristön, sankarihauta- ja urnahauta-alueiden sekä nurmipintaisten hautojen nurmikot. Alimman tason nurmikko on yhtenäinen, luonnonmukaisesti hoidettava alue. Loput nurmikot hoidetaan 2-tason mukaan. Hoito-ohjeissa huomioidaan hautausmaa-alueella kasvavat kaksi kangasvuokkoa. Ryhmäruusujen hoitoa ohjeistetaan yksityiskohtaisesti. (Hautausmaan hoito-ohjeet 2003, 1–10.) Pääosin ohjeet ovat lyhyitä toimenpidemainintoja. Toimenpiteitä ei eritellä vuosittain, määrävuosin tehtäviin ja erikseen sovittaviin. Saarinen kertoo laativansa elokuussa 2012 hoitosuunnitelman Kouvolan seurakuntayhtymän kaikille 20 hautausmaalle, joihin Kuusankosken hautausmaakin luokituu (Saarinen, haastattelu 4.6.2012).

Tampereen seurakuntayhtymän kaksi koostetta Laatuvaatimukset ja Työohjeet on laatinut työnjohtaja Juha Katajamäki vuonna 2011. Ne koskevat vain hautojen hoitoa. Laatuvaatimusten kulmakivinä on soveltaen käytetty oppaita Viheralueiden hoitoluokitus ja Viheralueiden hoito VHT'05. Hoitoluokat esitetään kartalla hoitoluokkanumeroin ja eri värein. Laatuvaatimusten seitsemässä pääkappaleessa käsitellään hautausmaiden ylläpito, vainajan hautaaminen, hautausmaiden yleisten alueiden hoito, hautojen hoito, ryhmäkasvien ja koristekasvien hankinta, hautauspalvelut ja hoitopalvelut. Tavoitteet määritellään selkeästi. Toimenpiteet ja niitä koskevat laatuvaatimukset ovat helppokäyttöisissä taulukoissa vuosittain, määrävuosin tehtäviin ja erikseen sovittaviin jaoteltuina. (Katajamäki 2011a, 1–21). Työohjeiden vainajien hautaamista, hautojen hoitoa sekä ryhmä- ja koristekasvien hankintaa käsittelevät pääkappaleet ovat hyvää käytännöllistä ohjeistusta. Hautausmaiden yleisten alueiden hoito -pääkappaleessa viitataan toimenpiteiden selittämisen sijaan VHT'05:n työohjeisiin. Niitä muunnetaan hautausmaille soveltuviksi. (Katajamäki 2011b, 1–18).

Vantaan seurakuntayhtymän Helsingin pitäjän kirkon hautausmaan hoitohistoria on poikkeuksellinen. Hautaustoimen päällikkö Minna Ahon mukaan hoito oli ulkoistettu vuoden 1975 alusta. Urakat kilpailutettiin vuodesta kolmeen vuoteen välein. Muut seurakuntayhtymän hautausmaat hoidettiin omalla työvoimalla. Ulkoistaminen osoittautui monimutkaiseksi ratkaisuksi. Hoitourakointi oli jaettu hautausmaiden yleishoitoon ja hautainhoitorahaston urakkaan. Urakkaneuvotteluja käyntiin erikseen vielä hoitokauden alettua, sillä urakkaohjelmassa ei ollut selvitetty kahden urakoiden rajoja tarpeeksi selvästi. Tämä ilmeni työmaapöytäkirjoihin kirjattuina mainintoina perusasiapuutteista. Esimerkiksi kolmesta neljään hoitotyöntekijää oli liian vähän hautausmaan yleishoitotehtäviin. Tekemättä jääneitä töitä tehtiin viikonloppuisin edellistä suuremmalla työntekijäjoukolla. Hoitotyöt päätettiin siirtää lumi- ja kasvinsuojelutöitä lukuun ottamatta omaksi työksi vuoden 2010 alusta lähtien. Muutos kannatti tehdä. Työn laatu on kohentunut, työt on saatu tehtyä ajantasaisesti ja työresursien käyttö on ollut joustavaa. Reklamaatioiden määrä on vähentynyt, kun ne on voitu hoitaa hyvin. Ulkopuoliselta urakoitsijalta ei vaadita kokonaisvaltaista omaiset huomioivaa asiakaspalvelua, joka on merkittävä osa hautausmaatyötä. Asiakaspalveluun sitoutunut oma työväki on siksi omaisten kannalta ulkopuolista urakoitsijaa merkittävästi parempi vaihtoehto, vaikka rekrytointivaihe onkin vaativa. (Haastattelu 1.2.2012 ja sähköpostitiedonanto 27.6.2012.)

Ensimmäisenä oman työn vuonna Helsingin pitäjän kirkon hautausmaalla ei vielä ollut työohjeita. Vuonna 2011 laadittiin ohjeistus nimeltä Prosesikuvaukset/hautausmaiden yleishoito. (Aho, haastattelu 1.2.2012.)

Hautausmaat on hoitoluokitettu Viheralueiden hoitoluokitus -opasta käyttäen luokkiin A1-A3. Toisessa pääkappaleessa käydään läpi kasvillisuus, toisessa kulkuväylät ja oleskelualueet. Ohjeet alkavat tavoitteiden määrittelystä. Osaan hoidon kohteista hoitotoimenpiteet on lueteltu vuosittain, määrävuosina ja erikseen sovittavina eli tarvittaessa tehtävinä. Osaan kohteista on katsottu tarvitsevan hoitoa vuosittain ja määrävuosina, osan vuosittain ja tarvittaessa. Ryhmäruusuja sekä viheraluekalusteita, -varusteita

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

ja -rakenteita hoidetaan vuosittain. Joidenkin toimenpiteiden yhteydessä kerrotaan, kuka tekee työn tai opastaa siihen. Hoitotoimissa käytettävät työvälineet mainitaan useimmissa toimenpidekuvauksissa. Puiden hoitoa ohjeistettaessa suositellaan puidenhoitosuunnitelman laatimista. (Prosessi-kuvaukset/hautausmaiden yleishoito 2011, 1-18.)

Kuusankosken seurakunnan yleis- ja hautojen hoitoa koskeva ohjeistus on suppein. Tampereen seurakuntayhtymän ohjeistus on mittavin käyden perusteellisesti läpi hautojen hoidon. Vantaan seurakuntayhtymän ohjeet käsittelevät yleishoitoa. Vaihtelevin periaattein koottuja ohjeistuksia on sen tähden vaikea vertailla yksi yhteen (Kuvio 1).

	Kuusankoski	Tampere	Vantaa
Hoitoluokitus	Oma	Viheralueiden hoitoluokitus/VYL ry	Viheralueiden hoitoluokitus/VYL ry
Hoitoluokat	Nurmikoille Hoitotasot 1-3	A2- A3	A1-A3
Lannoitus ja kalkitus	- ei maa-analyysimainintaa - H1: keväällä ja elokuussa kemiallinen lannoite, kalkitus joka vuosi - H2: lannoitus harkinnan mukaan - H3: ei lannoitusta - kesäkukat, perennat: pitkävaikutteisia - pensaat: kanankakka	- nurmi ja kukat: perusteena maa-analyysit ja VYL ry:n suositukset	- nurmi: tarvittaessa; toisinaan perusteena maa-analyysit - kukat: A1: useita kertoja/kasvukausi
Kastelu	- nurmi: H1: keinokastelu H2 ja H3: ei kastelua - kukat: ei mainintaa; osa Biolan-altaissa - perennat tarvittaessa	- nurmi ja kukat: automaattinen kastelujärjestelmä	- nurmi: automaattinen kastelujärjestelmä - kukat: letku ja kastelukannu
Kasvinsuojelu	- luonnonmukaisesti	- voidaan käyttää kemiallista torjuntaa	- ulkoistettu
Nurmikoiden leikkaus	H1: kesäkaudella yleensä 1x/vk H2: kesäkaudella yleensä 1x/vk H3: 1-2x/kesä	- leikkuusuuntaa vaihdellaan - häiritsevä leikkuujäte poistetaan - ilmastointi ja pystyleikkaus	- risut ja roskat poistetaan ennen leikkausta - ilmastointi ja pystyleikkaus
Nurmikoiden paikkaus ja muu hoito	- ei mainintaa	- kylvö + siirtonurmi - kasvuvalustalle VYL ry:n kriteerit	- kylvö + siirtonurmi - nurmikon vihreys varmistetaan ennen lumen tuloa
Puut	- srk-puutarhuri tarkistaa kunnan vuosittain - uusia puita istutetaan enemmän kuin vanhoja poistetaan	- ei mainintaa	- ulkopuolinen urakoitsija kuntakartoittaa vuosittain silmämääräisesti
Kukkivat yleisistutukset	- ryhmäkasveja, ruusuja	- perennoja, kevään, kesän ja syksyn kausikasveja, talvettavia ruukkukasveja	- perennoja, sipuli- ja mukulakasveja, ryhmäruusuja

Kuvio 1. Olennaisimmat erot Kuusankosken srk:n, Tampereen srky:n ja Vantaan Pitäjänmäen srk:n hautausmaiden hoitoa koskevissa kirjallisissa ohjeissa.

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN JA -EDELLYTYSTEN MUUTOKSET

Kansainväliset, kansalliset ja paikalliset taloushaasteet pakottavat kehittämään uusia ratkaisumalleja. Yhteiskunnassamme ponnistellaan nykyään jatkuvissa muutoksissa. Ponnistelu ei enää välttämättä tuota ainakaan pitkäaikaista suvantovaihetta, jossa ratkaisut vakiintuisivat rutiineiksi.

3.1 Suomen ja maailman talous

Maailman talousfoorumin Global Risks -vuosiraporteissa esitellään 50 selaista koko maailmaa koskevaa ongelmaa, joiden uskotaan uhkaavan maailman kehitystä tulevan kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2011 keskiössä olivat ympäristöongelmat. Painopiste on muuttunut vuodessa. Nyt todennäköisimmiksi riskeiksi nimetään vakavat tuloerot ja pitkälliset budjettivajeet. Kasvihuonepäästöjä ennustetaan kolmanneksi todennäköisimmäksi uhkaksi ja sen jälkeen talouselämää mahdollisesti häiritsevät kyberhyökkäykset ja vesikriisi. (Nämä 5 asiaa uhkaavat meitä tänä vuonna 11.1.2012.)

Suomen kansainvälinen kilpailukyky on huipputasoa. Vuonna 2010 World Economic Forum listasi Suomen seitsemännelle ja vuonna 2011 neljännelle sijalle. Asemaan pääsyä ei ole estänyt pieni budjettivajeen kasvu. (Nykanen 2011.) Paikallinen ja globaali talous ovat milloin välittömästi, milloin välillisesti toisiinsa kytkettyjä. Kansainvälisen menestyksen ohella eri puolilla Suomea on paikallistason talouselämässä koettu kovia viime vuosina. Tehtaita on suljettu ja tuotantoa supistettu tai siirretty yrityskauppojen vanavedessä ulkomaille. Kun työnantaja irtisanoo kerralla satoja ihmisiä eikä korvaavia työpaikkoja ole tarjolla, pienen kunnan talous heikenee nopeasti.

3.2 Kirkon talouden kehitys

Hautausmaiden yleishoito kuuluu kirkon yhteiskunnallisesti merkittäviin tehtäviin. Ne kustannetaan kirkollis- ja yhteisöveroista, jotka ovat 80 % seurakuntien tuloista. Kirkollisvero peritään seurakuntien jäseniltä. Yhteisöveron kerää valtio yrityksiltä ja yhteisöiltä niiden voitosta ja tilittää siitä osan kirkolle. (Verot ja muut tulot n.d.) Vuonna 2010 hautaustoimeen käytettiin 8 % seurakuntien toimintakuluista (Kirkkohallitus 2011, 158). Kaiken kaikkiaan vuoden 2010 yhteiskunnallisten tehtävien hoitamiseen käytettiin seurakunnissa 142 miljoonaa euroa. Yhteisöveron osuus kuluista oli 112 miljoonaa euroa. (Talousarvio vuodelle 2012 ja toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2012–2014, 7.) Edellisessä kappaleessa mainittu työpaikkojen menetys vaikuttaa myös seurakunnan talouteen ja sitä kautta hautausmaiden hoitoresurssien määrään.

Kirkkoon kuuluvien työllisyyden lisäksi merkitystä on heidän määrällään. Kirkon strategian seurantaryhmä pitää jäsenmäärän muutoksien ennakoimista nykyisenlaisessa maailmassa on sekä todella vaikeana että välttämätöntä. Työryhmä esittää kolme varovaista arviota jäsenmäärän kehityksestä aikavälillä 2010–2020. Se ennustaa eri muuttujia laskennassa käyttäen, että vuonna 2020 kirkkoon kuuluu 65,9–79,7 % väestöstä.

(Asikainen, Hauta-aho, Huokuna, Jormakka, Kantola, Korhonen, Kääriäinen, Rönnberg & Vartiainen 2010, 41–42.) Toivanen arvioi enää vain puolen väestöstä kuuluvan kirkkoon vuonna 2030 (2011). Kirkkoon kuulutaan eri hiippakunnissa, seurakunnissa ja seurakuntien sisäisillä alueilla hyvin vaihtelevasti. Jalasjärven asukkaista 95 % oli kirkon jäseniä vuonna 2010. (Asikainen ym. 2010, 42.) Helsingissä kirkkoon kuulumisen lukema vuonna 2010 oli 61,7 % (Helsingin seurakunnat 2011, 6). Asikainen ym. toteavat, että eläkeläisten määrä kirkon jäsenistössä etenkin maaseudulla kasvaa tuntuvasti lähivuosien aikana. Matalista eläkkeistä kertyy verotuloja luonnollisesti vähemmän kuin palkkatuloista. Varsinkin kaupunkeja vaivaavassa jäsenkatotilanteessa on harkittava huolellisesti, mitkä tehtävät hoidetaan kaikissa olosuhteissa. (2010, 44, 47.) Väestön ennustetaan kasvavan 258 000 hengellä aikavälillä 2010–2020 (Tilastokeskus 2009). Tämä merkitsee vuosikymmenten kuluessa hautausmaiden käytön lisääntymistä. Käytön lisääntyminen kohdistaa painetta myös niiden hoitotoimiin. Kirkollisveroja saattaa kertyä vuonna 2015 noin 15 % vähemmän kuin muutama vuosi sitten (Asikainen ym. 2010, 47). Lisääntyviä hoitotehtäviä pitäisi siten pystyä tekemään yhä vähemmillä resursseilla.

Kirkon tilastollisessa vuosikirjassa raportoidaan seurakuntien taloudellisen kärjistymisen jatkuneen vuonna 2010. Suurten seurakuntien talous on pysynyt ylijäämäisenä, mutta pienehköjen, heikossa asemassa olevien seurakuntien talous on entistä vahvemmin heikentynyt. (Kirkkohallitus 2011, 157.) Kirkon eläkkeelle jäävien työntekijöiden määrä kasvaa lähivuosina. Eläkemenot lisääntyvät niin voimakkaasti, että eläkkeiden rahoituksen turvaaminen on kirjattu erityishaasteeksi tuleville vuosille (Kirkon kassassa tikittää eläkepommei. Helsingin Sanomat 8.1.2011). Myös palkkamenot ovat nousemaan päin (Asikainen ym. 2010, 48).

3.3 Kuntarakenteen uudistus

Suomen hallitus valmistelee kuntauudistusta. Kuntia aiotaan liittää yhteen luonnollisten työssäkäyntialueiden perusteella. Liitoksilla haetaan elinvoimaista kuntarakennetta ja pyritään vahvistamaan kuntien taloutta. (Valtiovarainministeriö 2012a.) Kuntarakennatarkaisut pyritään saamaan aikaan vuonna 2014 ja uusi kuntalaki vuonna 2015 (Valtiovarainministeriö 2012b). Heinolan liitoskumppaneiksi on kaavailtu Hartolaa ja Sysmää (Listat yhdistettävistä kunnista. Helsingin Sanomat 8.2.2012).

Kirkon keskushallinnon asettama seurakuntien rakennemuutoksen ohjaustyöryhmä kiistää hallituksen yksipuolisen näkemyksen uuden kuntarakenteen myönteisistä vaikutuksista. Työryhmää huolestuttaa kuntauudistuksen vaikutus seurakuntiin. Kirkossa ja sen toimintaympäristössä on meneillään kehitys, joka muuttaa seurakuntarakennetta ei-toivotulla tavalla. Seurakunnat jakautuvat harvoin suuriin ja vauraisiin ja hyvin moniin pieniin ja vähävaraisiin. (Aarnio-Jääskeläinen, Huokuna, Kivimäki, Kujanpää, Majoinen, Mäkinen, Pihlaja, Rantanen, Rönkä, Saarinen, Vikström, von Boehm, Östring 2011, 2.) Heinolan, Hartolan ja Sysmän yhteenliittymä lukeutuu aikanaan jälkimmäisiin.

3.4 Seurakuntarakenteen uudistus

Kirkko on varautunut hallituksen kuntauudistushankkeeseen. Seurakuntien rakennemuutoksen ohjaustyöryhmä esittää kolme vaihtoehtoa seurakuntien tulevaisuuden rakenteeksi. Ensimmäisessä mallissa jatkettaisiin kunta-rakennekehityksen mukana suunnilleen samalla tavalla kuin tähän asti. Toinen vaihtoehto olisi rovastikuntamalli ja kolmas hiippakuntamalli. Ohjaustyöryhmä suosittaa rovastikuntamallia. Se muistuttaa paljolti nykyistä yhtymämallia. Nykyiset yhtymät purettaisiin. Rovastikunta tulisi taloudellisesti toimeen omassa varassaan. Se päättäisi jäsen seurakunnilleen yhteisen kirkollisveroprosentin ja verotulojen jakamisen niiden kesken. Alueen kiinteistöt, hautausmaat ja muu omaisuus olisivat rovastikunnan. Suurin ero yhtymämalliin olisi lääninrovastin rooli ja rovastikunnan asema työnantajatahona. Osa henkilöstöstä olisi rovastikunnan yhteistä, osa yksittäisten seurakuntien työvoimaa. Seurakuntien määrä ja koko riippuisivat alueellisista tarpeista mahdollisesti kuntarajoista riippumatta. Uudistuksen toteutus pyritään sovittamaan kuntauudistukseen aikatauluun. (Aarnio-Jääskeläinen ym. 2011, 3, 34–36.)

3.5 Ilmastonmuutoksen vaikutukset hautausmaiden kasvillisuuteen

Risto Tahvonen kertoo ilmastonmuutoksen ennusteista, jotka koskevat Suomen 2020-luvun jälkeistä aikaa. Kasvukauden lämpösunnan nousu myötä kasvien kasvu kiihtyy. Kasvukausi pitenee molemmista päistä. Keväällä ja kesällä tulee pitkiä kuivia jaksoja. Lämpötilan perusteella tuleentuvien lajien talvenkesto heikkenee. Tällaisia ovat muun muassa nurmilajit (Kuva 9) ja monet perennat. (Reinikainen 2010, 38.) Hautausmaiden nurmialueiden tulevaisuus on ennusteen toteutuessa todella ongelmallinen. Enää uhka ei tule vain pitkän poutajakson mukana vaan vaanii ympärivuotisesti. Tahvonen jatkaa syksyn ja talven olevan runsassateista aikaa. Se koettelee kasvillisuutta. Talvella on lämpimämpää kuin nykytalvina, mistä syystä sade tulee usein vetenä ja maa on Etelä-Suomessa II-vyöhykkeelläkin miltei lumeton. Routa voi ulottua syvälle maahan. Kovia talvipakkasia esiintyy hyvin harvoin, mutta kun niitä tulee, vain vahvat pohjoismaiset kasvilajit kestävät niitä. Vähän myöhemmin kevättalvella pakkasöiden ja aurinkoisten päivien yhdistelmä kuivattaa kasveja, kun juuret eivät saa jäisestä maasta vettä haihduttamansa veden tilalle. Hallaton aika pitenee, ja hallat ovat toisinaan ankaria. (Reinikainen 2010, 38.) Kotimaisten taimien käyttö on entistä perustellumpaa. Viheralueilla käytettäviltä kasveilta on Tahvosen mielestä syytä odottaa talveentumista päivän pituuden perusteella. Niiden täytyy myös kestää kasvukauden aikaisia kuivia jaksoja (Kuva 10), märkiä talvia ja alasleikkausta. Keväällä niiden on maltettava aloittaa kasvunsa myöhään.

Kuva 9 Kesällä 2010 osaan Heinolan hautausmaan nurmialueista ilmestyi härmää. Tauti yksin ei ole nurmelle kuolemaksi, mutta ilmaston äärevyyden lisääntyessä sienitaudin ja olosuhteiden yhteisvaikutus voi heikentää nurmen talvenkestoa.

Kasvinsuojeluseuran Pertti Rajala varoittaa lukuisasta joukosta kasvitauteja ja -tuholaisia, jotka löytävät tiensä Suomeen ilmaston lämpenemisen takia. Rikkakasvilajeja kulkeutuu tänne myös yhä enemmän (Reinikainen 2010, 39.) Jo perinteinen kasvintuhooja- ja rikkakasvilajisto työllistää ja muutenkin aiheuttaa kustannuksia viheralueiden hoidossa. Valmistautuminen 2020-luvun jälkeiseen aikaan on vaikeaa. Riskejä voidaan ennakoida näiden tulokkaiden osalta suosimalla vain kotimaisia taimia, istuttamalla niitä oikein ja ihanteellisille kasvupaikoille sekä pitämällä kasvit hyvässä kasvukunnossa. Rajala painottaa yhteisen, järjestelmällisen tuhoojien tarkkailun ja havaintojen ilmoittamisen merkitystä (Reinikainen 2010, 39).

Kuva 10 Luonnonkasvit kestävät ilmaston äärevyyttä paremmin kuin nurmikko. Kuvan keskivaiheilla siankärsämöä, joka kuivan paikan lajina kukoistaa kun nurmikko on jo kulottunut.

Maanpinnan talviset lämpöolot saattavat äärevöityä niin, että maan jääty-misen ja sulamisen vuorottelu lisääntyy. Epätavalliset routaolot vaikutta-vat juurten kasvamiseen ja sitä kautta puiden muuhun kasvuun. (Ilmas-tonmuutos ja juuret: roudan ja tulvan vaikutus puiden kasvuun 2008.) Lauhoina ja sateisina talvina maa on usein märkä eikä kannu hyvin (Suomen muuttuva ilmasto n.d). Ilmastonmuutos vaikuttaa sään ääri-ilmiöihin niin, että tuulisuus todennäköisesti lisääntyy (Ilmastonmuutos voimistaa

sään ääri-ilmiöitä Suomessakin 2012). Talvella märässä maassa oleva puu on vaarassa kaatua kovalla tuulella etenkin, jos sen juuristoa on katkottu kaivutöissä ja latvusto saa painoksi lumikuorman. Rankkasateiden ennustetaan voimistuvan keskimääräisiä sateita enemmän (Ennustettu ilmastomuutos Suomessa n.d.). Rankkasateen vaikutukset riippuvat paikasta ja sateen kestosta. Lyhytkestoinen rankkasade ei ole yleensä haitaksi. Kymmeniä minutteja kestävä rankkasade voi sotkea istutusalueet katteita kuljettaessaan. Se saattaa myös vahingoittaa herkkiä kasveja ja piiskata kuivutusta kärsineen maan pinnan vettä huonosti läpäiseväksi.

4 HILJAINEN TIETO TYÖOHJEIKSI

Heinolan seurakunnalla on kolme ilmeeltään perinteisen puistomaista hautausmaata. Vanha hautausmaa ja Uusi hautausmaa ovat entisen Heinolan maalaiskunnan alueella eli kirkonkylässä ja Heinolan hautausmaa kaupungin keskustassa (Liite 1). Niiden toistaiseksi käytössä olevat nimet on tarkoitus vaihtaa mieliinpainuviksi ja alueita kuvaaviksi (Hautausmaatyöryhmä 2000, 5).

4.1 Heinolan seurakunta ja kolme hautausmaata

Seurakunnan historia alkaa Kustaa II Adolfin kuninkuuden aikana vuonna 1630 perustetusta kappelista, jota hoidettiin aluksi Asikkalasta ja Nastolas-ta käsin (Heinolan seurakunta n.d.). 1700-luvulla seudun kirkollinen elämä oli jonkin aikaa Hollolan alaisuudessa (Forssell-Mäntynen n.d.).

Kaupunkioikeudet Heinola sai vuonna 1839 (Forssell-Mäntynen n.d.). Vuonna 1848 perustettiin Heinolan pitäjä, mistä lähtien oli olemassa sekä kaupunki että maalaiskunta. Vuonna 1917 maaseurakunnan ohelle perustettiin kaupunkiseurakunta. Heinolan kaupungin ja maalaiskunnan yhdistyttyä rinnakkaiselo sulautettiin seurakuntayhtymäksi. Yhtymä lakkautettiin kymmenen toimintavuoden jälkeen ja sen tilalle perustettiin Heinolan seurakunta vuonna 2007. (Heinolan seurakunta n.d.) Organisaatiomuutosten jäljiltä entisen maalaiskunnan kirkkoa kutsutaan nykyisin pitäjänkirkoksi ja kaupungin keskustassa sijaitsevaa Heinolan kirkoksi.

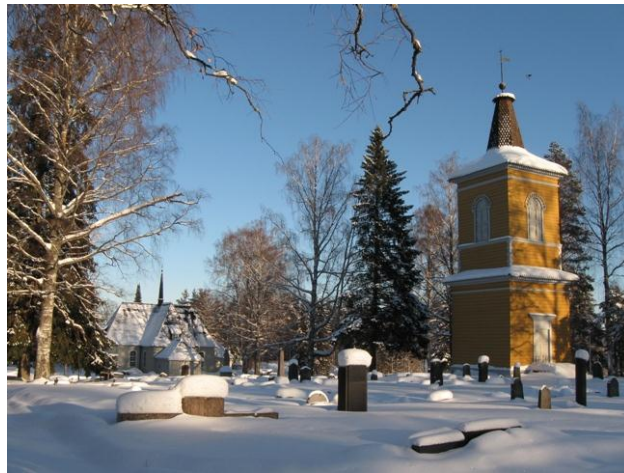
Hautausmaiden hoidolla on noin nelikymmenvuotinen historia. Metso kertoo hoidosta ryhdytyn huolehtimaan 1970-luvulla hautainhoitorahaston perustamisen myötä. Silloin seurakunta palkkasi ensimmäiset hoitotyöntekijät, reunakivien käyttö lopetettiin ja hautojen nurmetsäminen aloitettiin. Myöhemmin Heinolan hautausmaan laakeassa supassa käynnistettiin maatuvien puutarhajätteiden kompostointi. Paikalla on nykyään uurnalehto. Seurakuntapuutarhurin viran seurakunta perusti vuonna 1999 ja palkkasi siihen virassa edelleen olevan Kati Metson. Hänen työsuhteensa aikana suurimmat muutokset ovat tuoneet monipuoliseen lajitteluun velvoittavat jätehuoltomääräykset ja ympäristödiplomi. (Sähköpostiviesti 16.5.2012.)

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

4.1.1 Vanha hautausmaa

Vanha hautausmaa levittäytyy vuonna 1755 valmistuneen kirkon (Kuvat 11–13) ympärille. Hautausmaan pinta-ala on suunnilleen 1,5 hehtaaria ja hautapaikkojen määrä liki 1900. Vanha hautausmaa kuuluu kansalliseen kaupunkipuistoon kulttuurihistoriansa ja kylänraittisijaintinsa ansiosta.

Vanha hautausmaa on avoin ja helposti hahmotettavissa, sillä se on topografialtaan lähes tasaista maata, eikä siellä ole näkymää tukkivaa pensaskasvillisuutta. Vanha, järeä puusto luo alueelle levollista, arvokasta tunnelmaa. Valtalajeina kasvaa rauduskoivua, metsäkuusta ja mäntyä, joista jokaisesta lajista osa on maisemapuita. Kellotapulin (Kuva 11) viereistä luiskaa peittää laaja vuorenkilpikasvusto.

Kuva 11 Vanha hautausmaa, pitäjänkirkko ja kellotorni.

Kuva 12 Vanhan hautausmaan paanukattoinen pitäjänkirkko, sankarihaudat ja sankaripatsas.

Vanha hautausmaa jakautuu kolmeen visuaalisesti erilaiseen kokonaisuuteen. Kirkkoa ympäröi väljästi käytetty alue, jonka maanpintaa peittävät lähinnä sammalet ja ketokasvit. Tyypillisimmät muistomerkit ovat hyvin vanhoja, osa takorauta-aidoin ympäröityjä. Tällä alueella ovat myös vuonna 2007 valmistuneet uurnalehto ja siihen saumattomasti liittyvä soikeanmuotoinen noppakiviaukio. Toinen osio, sankarimaa, on pieni mutta sijaitsee keskeisellä paikalla (Kuva 12). Kolmas omanlaisensa kokonaisuus on uudenaikaisin osa hautausmaata, kooltaan yli puolet hautausmaan

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

kokonaispinta-alasta. Sitä käytetään aktiivisimmin. Sen ongelmana on valaistukseen puute. Liian lähelle käytävien reunoja tehdyiltä haudoilta ei jää tilaa valaistuskalustolle.

Kirkkoa ja samalla Vanhaa hautausmaata ympäröi kiviaita (Kuva 13). Sen päällä ja tyvellä kasvaa ruohovartisia kuivan keldon lajeja.

Kuva 13 Pitäjänkirkko ja Vanhaa hautausmaata ympäröivä kiviaita Kirkkotieltä nähtynä.

4.1.2 Uusi hautausmaa

Uusi hautausmaa sijaitsee vuonna 1956 käyttöön vihityn kappelin vieressä, kilometrin päässä pitäjän kirkosta ja Vanhasta hautausmaasta. Suunnitteen 1,7 hehtaarin kokoisella alueella on 3700 hautapaikkaa. Uudelle hautausmaalle leimallista ovat korkeuserot (Kuva 14). Hautausmaa on lähes koko alaltaan itään päin laskevaa rinnettä.

Kuva 14 Uuden hautausmaan eteläistä puoliskoa. Kappeli pilkottaa vaaleanruskeana oikealla.

Toinen Uudelle hautausmaalle tyypillinen seikka on sen melko sulkeutunut rajautuminen muusta ympäristöstä (Kuvat 15 ja 16). Betonisen aidan sisäpuolella kohoaa seinämäinen elävä elementti, aidan myötäisesti kasvavat vanhat kuuset ja rauduskoivut. Rajauksen sisäpuolella hautausmaa on näkymiltään kohtalaisen avoin. Uuden hautausmaan kolmas valtapuulaji on metsälehmus.

Kuva 15 Uusi hautausmaa ei paikoitellen juuri näy rajojensa ulkopuolelle sitä tiheästi ympäröivien puiden takia.

Kuva 16 Uuden hautausmaan itäisen aidanosan takana näkyy Uuden hautausmaan laajennusosaksi kaavoitettua tasamaa-alueutta.

4.1.3 Heinolan hautausmaa

Heinolan hautausmaa on otettu käyttöön 1700-luvun lopulla. Monien laajennusten jälkeen se on suurimmillaan eli noin viiden hehtaarin kokoinen ja seurakunnan hautausmaista laajin. Hautapaikkoja on likimain 7500. Harjumaastoon rakennettu alue jakautuu vanhaan arkkuhautaus- eli museoalueeseen (Kuva 17) ja uuteen arkkuhautausalueeseen sekä uurnalehtoon, josta osa on muistolehtoa.

Puusto ja topografia ovat synnyttäneet erikokoisia keskenään vuorottelevia avoimia ja suljettuja tiloja. Puut kasvavat sekä erillisinä yksilöinä, kujanteissa että yksi- että sekalajisissa ryhmissä (Kuva 18). Huomattavan monet niistä ovat varttuneet maisemapuiksi. Yleisimmät lajit ovat mänty, rauduskoivu, puistolehmus, siperianpihta ja metsäkuusi. Valtalajien rinnalla maisemasta erottuvat myös kookas verivaahtera sekä keväisin ja syksyisin

Kuva 17 Heinolan hautausmaan museo- eli vanhaa arkkuhautausaluetta.

näyttävät pihlajat. Pensaita Heinolan hautausmaalla on huomattavasti enemmän kuin Vanhalla ja Uudella hautausmaalla. Vuorimäntyjä, pensasanhikkia, kiiltotuhkapensasta ja pensasangervoja on käytetty yksittäispensaina, massaistutuksina, ryhminä, aitoina ja aidanteina.

Kuva 18 Heinolan hautausmaan siperianpihdät ryhdittävät maisemaa sydäntalvella.

Museoalueeksi nimetty osa on poistettu hautauskäytöstä. Tulevaisuudessa sitä mahdollisesti hyödynnetään urnahautauksessa. Vanhojen puiden, historiallisten muistomerkkien, hautojen epäsäännöllisen sijoittelun ja ketona hoidettavan kumpuilevan maaston yhdistelmä on hieno, omaleimainen kokonaisuus. Uurnalehdon maasto muistuttaa rakenteeltaan etäisesti amfiteatteria (Kuva 19). Rinteen vanhat, pylväsmäiset männyt korostavat paikan juhlavaa ilmettä. Hautausmaata ympäröi lähes kauttaaltaan luonnonkiviaita. Itäisen sivun aita on vanha, matala ja mustanpuhuva. Julkisivun puolta rajaava, taidokas betonielementein rytmitetty kiviaita on vanhaa aitaa korkeampi (Kuva 20). Sen suunnittelu- ja tekijämestarina toimi 1980-luvulla inkeriläinen paluumuuttaja, joka halusi näin kantaa kortensa yhteiseen kekkoon (Halme, haastattelu 28.1.2011).

Kuva 19 Heinolan hautausmaan urnahautausalue, jonka muistolehto sijaitsee hevosenkenkämäisen aidanteen sisäpuolella. Aidanteen päiden välissä on vesiaihe.

Kuva 20 Modernia kiviaitaa Heinolan hautausmaan luoteiskolkassa.

4.2 Henkilöstö

Hautausmaiden hoidon vakituiseen henkilökuntaan kuuluu seurakuntapuutarhurin lisäksi yksi erikoisammattimies ja neljä kiinteistöyöntekijää. Muita kuin vakituksia ovat kausi- ja kesätyöntekijät. Kausityöntekijöitä on kuusi, kesätyöntekijöitä runsaat 20. Puoleksi vuodeksi kerrallaan palkattavat kausityöntekijät ovat vakituisiin rinnastettavia, sillä henkilöiden vaihtuvuutta ei juuri ole. Tämä helpottaa vuosittaista rekrytointia ja vähentää perehdyttämistyötä. Kausityöntekijöiden joukossa on yksi puutarhuri.

Työnjohdon päävastuun kantaa seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Kenttätöyönjohtajina toimivat erikoisammattimies ja kaksi etumiestä. Toisen etumiehen vastuualueena on Heinolan hautausmaa, toisen Vanha ja Uusi hautausmaa. Kesätyöntekijät työskentelevät joko keskustan hautausmaalla tai kirkonkylän molemmilla hautausmailla. Osa kausityöntekijöistä on jommallakummalla alueella, osa molemmilla. Vakituisten työpiste vaihtelee tarpeen mukaan.

Kesätyöntekijöitä ovat viime vuosina olleet etupäässä 18 vuotta täyttäneet nuoret ja nuoret aikuiset. Heille tarjotut työsuhteet ovat olleet kuukaudesta kuuteen kuukauden mittaisia. Tyypillisesti osa nuorista on ollut työssä kesäkuun, osa heinäkuun. Nykyinen kirkkovaltuusto päätti työllistää kesällä 2011 myös 15–17-vuotiaita. Alle täysi-ikäisten työllistäminen on hieno ele. Nuorten kuusituntinen päivittäinen työaika tuo lisähaasteita työsuunnitteluun (Metso, haastattelu 28.1.2011). Työturvallisuus edellyttää erityistä huolellisuutta, sillä esimerkiksi ruohonleikkureiden käyttö luetaan

nuorelle vaaralliseksi työksi (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta 2007).

Kesäkaudella 2010 Heinolan seurakunta työllisti muutaman työllistämistuettavan Oksa-projektin kautta. Projektia toteutetaan Heinolassa, Hartolassa ja Sysmässä ESR-ohjelman mukaisena välityömarkkinoiden kehittämishankkeena (Oksa-projekti n.d.). Joillekuille pitkään työttömänä olleille työ oli fyysisesti liian raskasta tai poikkese liikaa heidän odotuksistaan. He lopettivat työnteon viikon sisällä sen aloittamisesta.

4.3 Hoitokustannukset

Lain puitteissa on luvallista periä omaisilta hoitohautojen hoitotöistä enintään kustannuksia vastaava hinta (Hautustoimilaki 2003). Kustannustehokkuutta voidaan harjoittaa sallimalla vähintään yhden osaston kokoisille aluekokonaisuuksille vain yhtä ryhmäkasvilajia tai -lajiketta. Menettely helpottaa niin istutus- ja viljelysuunnittelua kuin istutus- ja hoitotyötä. Kun esimerkiksi begonioita on vain kolmella osastolla, niihin herkästi tarttuvan härmäsienien torjunta on vaivattomampaa kuin silloin, kun begonioita on istutettu hajautetusti kaikille osastoille. Aluekokonaisuuksien lajeja ja lajikkeita täytyy vaihdella vuosittain. (Hietämäki 2001, 251–252.) Heinolassa hautainhoitorahaston asiakkaita halutaan kuitenkin palvella runsaalla valikoimalla. Kesäksi 2012 omaiset voivat valita ryhmäkasveja kymmenen lajin tai lajikkeen valikoimasta. Perennoja on muutama vaihtoehto. Seurakuntapuutarhuri valitsee niistä hoitohautoille kasvuolosuhteet ja muistomerkit huomioiden sopivimmat.

Hautainhoitorahaston varoin kustannetaan neljään eri sopimukseen perustuvia hoitotöitä. Kesähoito kestää äitienpäivän jälkeisestä maanantaista syyskuun loppuun. Siihen kuuluu keväällä haudan siistiminen ja kukkapeksän kevätkunnostus, kesällä ryhmäkasvien istutus ja hoito sekä haudan pinnan kunnossapito. Syksyllä ryhmäkasvit poistetaan, multa muokataan ja hauta siistitään. Hoitosijoitussopimuksen tehnyt omainen sijoittaa hautainhoitorahastoon 650–1000 euroa. Sijoituksen pääomasta ja korosta kustannetaan vuosittain yksi hinnaston mukainen kesähoito ryhmäkasveineen tai ilman niitä. Sopimus raukeaa kun sijoitettu summa korkoineen on käytetty loppuun. Kastelusopimushautoilla kastellaan yhden kauden ajan ryhmäkasvit ja perennat. Perennahoitosopimus sisältää kesähoidon lisäksi syyslannoituksen.

Heinolassa hautainhoitorahaston hinnoittelu ei perustu kaikilta osin todellisiin kustannuksiin. Maksujen ja kustannusten välinen ero koituu omaisten hyväksi. Esimerkiksi hiekkahaudan työllistävyyttä ja kasvillisuuden hoitotarve-eroja ei maksuissa huomioida. Kun hiekkapintaiselle hoitohaudalle on istutettu paljon hoitoa vaativia ryhmäkasveja, hauta tulee selvästi kalliimmaksi kuin hauta, jolla on helppohoitoiset kasvit ja reunakivetön nurmipinta. Omaisilta perittävä hoitohinta on molemmissa tapauksissa sama, mikäli kummallakin haudalla on yhtä monta hautapaikkaa.

Kuva 21 Vasemmalla seurakunnan, oikealla omaisen istuttama ja hoitama uurnahauta.

Samoin suuria työmenekkieroja syntyy kastelusopimushaudoilla, sillä kas-teltavien kasvien määrä ei vaikuta hintaan. Lisäksi omaisten kummuksi muotoilemien kukkapesien kastelu vie reilusti enemmän aikaa kuin sellais-ten, joiden pinta on hieman ympäristöä matalammalla. Monet omaiset tuovat keväällä haudoille kylmää kestäviä orvokkeja, jotka ryhmäkasveja istutettaessa ruukutetaan kukkapesän viereen. Ruukutettuja taimia hoide-taan hoitokierroksilla, kunnes ne ovat ränsistyneet kompostiin heitettäviki-si.

Kaikki omaiset eivät kannan haudanhoitovelvollisuuttaan sen koommin itse hautoja hoitamalla kuin tekemällä hoitosopimuksiakaan. Siksi elo- tai syyskuussa nurmi leikataan myös laiminlyödyiltä haudoilta, jotta puunlehdet pystytään haravoimaan ja puhaltamaan koko hautausmaalta. Alku-kesästä siistitään jokaisen haudan muistomerkkien taustat siimaleikkurilla. Muistomerkkien etuala siimataan vain hoitohaudoilla. Näin hautausmai-den yleisilme ei kärsi liikaa omaisten laiminlyönneistä. Nekin haudat, joita omaiset hoitavat, alkavat yleensä loppukesällä selvästi erottua seurakun-nan hoitamista haudoista. Ryhmäkasvien saama pitkävaikutteinen lannoite ja säännöllinen hoito nostavat hoitohaudat esiin muiden hautojen rinnalla (Kuva 21).

Hautausmaan yleisiä alueita ylläpidetään verovaroin, jotka viime vuosina ovat pienentyneet huomattavasti. Hoitotoimia tehdään riittämättömyyspai-neen alla: ei ole varaa palkata tarpeeksi työntekijöitä. Osa hoitotoimista tehdään kun ehditään -periaatteella ja osa jätetään tekemättä.

4.4 Hoidon haasteita

Mittavan sorapintaisen käytäväverkoston siistinä pitäminen on yksi tehtä-vistä, johon ei enää kaikilta osin pystytä. Resurssien puutteen vuoksi osa sivukäytävistä on jätetty ruohottumaan. Rinnemaaston kunnossa pidettävät sorapintaiset väylät teettävät työtä enemmän kuin ruohottuneet tai tasaisen maan väylät. Niiden pinta syöpyy rankkasateilla urille veden kuljettaessa soraa mukanaan.

Pitkillä poutajaksoilla osa nurmialueista kulottuu ruskeaksi (Kuva 22), sil-lä vain tärkeimpiä nurmikoita kastellaan tarvittaessa. Nurmien siisteys kärsii jo ennen kulottumista, koska pitkän poutajakson aikana niitä ei

leikata. Pitkä, nestejännityksensä menettänyt ruoho takkuuntuu kaatuesaan. Suurien pinta-alojen kastelu talousvedellä tulisi aivan liian kalliiksi ja olisi vastoin valittua ekologista linjaa. Hautausmailla ei ole kastelujärjestelmiä eikä riittävästi sadettimia. Toisaalta riittävä määrä sadettimiaakaan ei auttaisi, sillä vesipisteitä on kastelua varten liian harvassa. Kaikkia vesipisteitä ei voida ottaa sadetuskäyttöön yhtä aikaa. Jo muutaman sadettimen samanaikainen käyttö laskee vesijohtoverkon painetta.

Kuva 22 Pitkän poutajakson aikana kulottunut nurmi etelään viettävässä rinteessä.

Suurten puiden varjostamilla alueilla nurmikko kasvaa heikosti tai ei lainkaan. Joidenkin hautojen kukkapesien mukulakivireunukset hankaloittavat nurmen leikkuuta. Oma lukunsa on myös omaisten tapa tuoda haudoille muistoesineitä. Jotkut omaiset pitävät hautakiven taustaa työkaluvarastona. Ruohonleikkurilla ajaminen ja siimaaminen keskeytyvät tämän tästä, kun tiellä olevia tavaroita on vuoroin siirrettävä pois tieltä, vuoroin asetettava ne takaisin paikoilleen.

Suurimpia haasteita on puuston säilyttäminen elinvoimaisena ja turvallise-
na. Iäkkäistä puista suuri osa on huonokuntoista. Hautausmaalla puut joutu-
vat koville. Työkoneet ovat kolhineet runkoja, kun hautoja on kaivettu
ahtaissa väleissä ja talvella aurattu väyliä. Kaivamisen yhteydessä katken-
neita juuria ei ole hoidettu (Kuva 23) kuten ei tuulen aiheuttamien oksare-
peytymienkään jälkiä. Lehtipuissa on oksien poiston jäljiltä pitkiä tappeja.
Kolhut, repeämäkohdat ja tapit toimivat puiden elinvoimaisuuden kannalta
haitallisten sienten portteina puuainekseen. Näkyvät itiöemät ovat melko
yleisiä. Vastuu puiden kunnosta ja niiden aiheuttamista vahingoista on
kiinteistön omistajalla (Toura 2012, 38). Olisi hyvä selvittää, mitä ympä-
ristödiplomin luonnonmukaisen hoidon periaate puiden hoitamisessa mer-
kitsee. Luonnonmukaisuus ei saa heikentää rakennetun ympäristön turval-
lisuutta.

Kuva 23 Loivaan rinteeseen on tehty väylä lähelle kuusia. Kuuset ovat menettäneet osan juuristaan. Juurten tyngät näkyvät hoitamattomina maaleikkauksessa. Pintajuuriselle lajille menetys voi olla myrskysäällä kohtalokas, kun suuri osa sen maahan ankkuroivista juurista puuttuu.

Puuvartisten kasvien istuttaminen haudoille on nykyään kiellettyä. Vuosikymmeniä sitten istutetut hautapuut voivat olla maisema-arvostaan huolimatta myös riesa. Kun rauta-aitausten ja reunakiveysten rajaama tila on käynyt niille liian pieneksi, niiden juuret nostavat reunakiviä ja muistomerkkejä. Nurmikoiden ja väylien pinnoille kasvavat paksut juuret haittaavat hoitotöitä (Kuva 24). Rungot voivat vahingoittaa aitarakenteita niitä vasten nojatessaan.

Kuva 24 Väärään paikkaan istutetut puut ovat vahingoittaneet kasvupaikkansa rakenteita.

4.5 Hoitoluokituksen sijaan työohjeet

Heinolan hautausmaita ei ole hoitoluokitettu eikä niille ole laadittu virallista hoitosuunnitelmaa. Seurakuntapuutarhuri Kati Metso on koonnut etumiesten käyttöön vuodenkiertoa noudattavat toimenpidelistat, yhden Heinolan hautausmaalle ja toisen yhteisesti Vanhalle ja Uudelle. Vakituiset ja kausityöntekijät ovat pitkän kokemuksensa varassa huolehtineet hoitotoimista. On ollut huoli siitä, että arvokasta kokemuseräistä eli hiljaista tietoa menetetään vakituisten työntekijöiden jäädessä eläkkeelle.

Tärkeimmät alueet on pyritty luokituksen puutteesta huolimatta pitämään A2-tasoisina käyttöviheralueina.

Hoitoluokituksen ja hoitosuunnitelman tarve sai Heinolan seurakunnan tarjoamaan niiden laatimista opinnäytetyön aiheeksi vuonna 2009. Hautausmaiden olosuhteet olivat varsin haasteelliset suhteessa päämäärään. Hautausmaita ei ole rakennettu A2-kriteerien mukaisesti. Esimerkiksi betonikivien ja asfaltin kuuluisi olla tyypillisiä pinnoitteita. Betonikiveystä on vain Vanhalla hautausmaalla kirkon edustalla. Asfalttia on käytetty Heinolan ja Vanhan hautausmaan pysäköintialueilla. Keskeisten kohteiden luonnonkivivaatimus täyttyy Vanhalla ja Heinolan hautausmaalla. Erityiskohteissa ei ole kastelujärjestelmiä, eikä hulevesiä käsitellä niitä varten tehdyillä vesiaiheilla. Kulkuväylien saattaminen A2-luokkaa edustaviksi eli hyväkuntoisiksi ja selkeästi rajatuiksi ei onnistu pelkin hoitotoimin. Koska rikkakasveja ei torjuta kemiallisilla hävitteillä, syvälle juurtuneiden monivuotisten rikkakasvien poisto edellyttää pinnan rakennekerrosten mekaanista kunnostamista. Laajoihin perusparannuksiin ei ole taloudellisia resursseja.

Hoitosuunnitelman pohjaksi olisi tarvittu paitsi hoitoluokitus myös puunhoidon ammattilaisen tekemä puuston inventointi ja kuntokartoitus. Hoitosuunnitelma on viheralan ammattilaisille tarkoitettua tekstiä. Siksi se ei yksinään palvele uusien työntekijöiden perehdyttämisessä. Hoitoluokituksen ja hoitosuunnitelman laatimisesta päätettiin luopua. Uudeksi tavoitteeksi määriteltiin sellaisten työohjeiden laatiminen, joista hyötyisivät myös perehdytettävät työntekijät.

Hoitotyöohjeiden kokoamisessa lähtökohtana olivat Metson laatimat toimenpidelistat. Niitä laajennettiin Heinolan hautausmaalla työskentelyn ohessa Metsoa ja hautausmaiden pitkäaikaisia työntekijöitä haastattelemalla. Työhön osallistumisesta pidettiin työpäiväkirjaa. Hautausmaa-alueita ja työntekoa valokuvattiin. Kesän 2010 jälkeen tarkennuksia kerättyyn materiaaliin tehtiin sähköpostin välityksellä Metsoa haastattelemalla.

Työohjeisiin kuvailtiin aluksi jokaisen hoitotoimen tavoite. Hoito-ohjeet niihin liittyvine valokuvineen järjesteltiin VHT '05:n esitystapaa mukaileviksi (Liite 2). Työohjeisiin ei sisällytetty varsinaista hautaustointa koskevia toimenpiteitä. Tehtäviä, joita hautaustoimen työntekijät tekevät säännöllisesti muualla kuin hautausmailla, ei ole työohjeissa selostettu tarkasti. Hoitotyöohjeet ja muut edellä mainitut säännöllisesti toistuvat toimenpiteet koostettiin laajaksi (Liite 3) ja suppeaksi (Liite 4) taulukoksi. Laajassa taulukossa esitetään tehtävät ja niiden suorittajat, tehtävissä tarvittavat koneet, laitteet, työvälineet ja materiaalit sekä toteutusajankohta. Suppea taulukko on laajan taulukon tiivistelmä. Siinä mainitaan tehtävät ja niiden toteutusajankohdat kalenterimaisesti. Hautojenhoitokierroksen tehtävistä muokattiin kuvallinen A5-kokoinen hoitokortti. Perehdyttämisvaiheessa oleva työntekijä voi pitää sitä mukanaan työtehtävissä ja tarkistaa siitä unohtamia asioita. Tämä helpottaa työntekoa silloin, kun lähellä ei ole opastajaa. Muistakin tehtävistä voidaan työstää vastaavia kortteja. Laminoituina ne kestävät hyvin kenttäkäyttöä ja ovat helposti uusittavissa. Kortteja voidaan säilyttää huoltorakennuksessa, taukutiloissa tai työkohteissa.

Työohjeiden on tarkoitus olla työhön perehdyttämisen väline ja tarkistuslistana kaikille työntekijöille. Tehtäväkuvaukset auttavat osaltaan saavuttamaan kevyesti määritellyn hoitotason ja hieman tukemaan talousarvionkin laatimisessa. Ohjeistusta on helppo päivittää hoitotyön periaatteita ja menetelmiä kehitettäessä. Se sopii myös hoitosuunnitelman pohjaksi, jos sellainen laitetaan vireille.

5 POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Työn alkuperäistä tavoitetta ei saavutettu. Sen sijaan korjattuun tavoitteen päästiin: Heinolan hautausmaiden hoito-ohjeet koottiin kirjalliseen muotoon. Tutustuin hautausmaihin alustavasti vuonna 2009 seurakunta-puutarhurin opastuksella ja itsenäisesti. Vuonna 2010 pääsin Heinolan hautausmaalle kesätyöntekijäksi. Työskentely hautausmaalla avasi näkymiä entuudestaan tuntemattomaan toimintaympäristöön. Sekä hautaustoimi että hautausmaa fyysisenä alueena osoittautuivat monivivahteisemmiksi kuin ennakkoon ajattelin. Tein työpäivien mittaan muistiinpanoja tehtävistä. Vakituksilta ja kausityöntekijöiltä tietojen kyselemisen ohessa valokuvasin hautausmaata ja siellä työskentelyä. Kesäpestin päätyttyä työstettäväksi oli kertynyt työpäiväkirja, työssä mukana kulkeneet muistiinpanopaperit ja valokuva-arkisto. Muistiinpanoja työohjeiksi kirjoittaessani huomasin valokuvanneeni työtehtäviä liian vähän. Moni ohje olisi kaivanut tuekseen toisella tavalla otettuja kuvia. Ohjeistuksen työstäminen olisi kannattanut aloittaa työsuhteen alussa. Silloin olisin ennättänyt ottaa taroituksenmukaiset kuvat ja selvittää epäselviksi jääneet asiat heti.

Työohjeet ja niihin liittyvä teoria tuntuivat jäävän vaille kiinnekohtaa. Sen takia ja koska alkuperäinen opinnäytetyöni aihe oli hoitoluokituksen ja hoitosuunnitelman laatiminen Heinolan hautausmaille, päätin käsitellä teoriaosuudessa myös hoitoluokitusta ja -suunnitelmaa. Aiheiden tutkiminen muutaman erityyppisen lähdeteoksen valossa oli hämmentävä kokemus. Alan ammattilaisten käsitykset hoitoluokituksen soveltamisesta hautausmaille poikkesivat sekä Viheralueiden hoitoluokitus -oppaan hengestä että toisistaan.

Suomalaisten hautausmaiden menneisyydestä kertovissa lähdeteksteissä oli kiehtovia yksityiskohtia. Historian ulottuminen nykyarkeen konkretisoitui niiden avulla. Mieleeni palautuivat Heinolan hautausmaan monilla vanhoilla haudoilla ja niiden ympäristössä komeilleet sankat kotkansiipikasvustot. Ne on todennäköisesti istutettu maalaisisäntien muistoksi aikana, jolloin hautausmaat olivat vielä niittymäisiä ja hautakukat luonnonkasveja. Toinen elämys oli muistaa vanhat pensasruusut, joiden juurivesat olivat levittäytyneet kauas emopensaista. Kaivoin sinnikkäitä ruusuja pois aluetta valtaamasta. Kaivaessani en tiennyt, että ne saattoivat olla evakkokarjalaisten koti-ikävä, itärajan takaista alkuperää.

Seurakuntien on hautausmaita hoitaessaan sovittava yhteen erilaisia tavoitteita. Kirkolle määrätty tehtävä täytyy hoitaa, mutta samaan aikaan on oltava varovainen työvoiman palkkaamisessa. Riittävä määrä työntekijöitä tehtäviin nähden voi olla liikaa talouden kannalta. Liian pieni

työntekijämäärä ei ehdi huolehtia kaikista hoitotoimenpiteistä ajantasaisesti, joistakin ei ollenkaan. Seurakunta voi tarjota työpaikkaa diakoniasyistä. Silloin se ei etsi mahdollisimman pätevää työvoimaa vaan on avun tarvisijan vuoksi valmis joustamaan työn laadun suhteen.

Ympäristödiplomi kehottaa hoitamaan osaa hautausmaasta intensiivisesti ja osaa kehittämään luonnonmukaiseen suuntaan. Ilmastonmuutoksen edessä intensiivisintä hoitoa vaativat alueet ovat kaikkein haavoittuvimpia. Intensiivialueiden hoitokulut nousevat, mutta hoidon vaste mitä todennäköisimmin heikkenee. On kenties tarpeen harkita, noudatetaanko ympäristödiplomia ehdottomasti silloinkin, kun siitä joskus poikkeamalla olisi mahdollista saavuttaa muutoin saavuttamaton päämäärä. Tärkeimpien sorakäytävien monivuotisten rikkakasvien kemiallisella kertahävityksellä voitaisiin välttää hyvin kallis perusparannus. Harkittu poikkeus palvelisi ympäristödiplomia toisin kuin viikon kestävän tuloksen tuottava mekaaninen hoito.

Heinolan kaupunkipuistoon kuuluvilta hautausmailta odotetaan monimuotoisen luonnonympäristön lajiston säilyttämistä turvaamalla niiden elinympäristöt. Lajien määrää tulee myös lisätä. Heinolan hautausmaan museoalueella kasvaa pikkuruinen esiintymä kissankäpälää. Laji on harvinaistunut silmälläpidettäväksi. Museoalue soveltuisi erinomaisesti niin sen kuin monien muidenkin ketolajien elvyttämisympäristöksi. Kasvilajiston lisäys runsastuttaisi myös eläinlajistoa.

Hautausmaiden hoidosta määräävän lain mukaan hautausmaita on hoidettava vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla. Vainajien kunnioitus on ymmärretty eri aikoina eri tavoin. Kotkansiipi- ja kielohautojen aikakaudella kunnioitus välittyi luonnonmukaisessa niitty-ympäristössä. Nykyaikana kunnioituksena pidetään muun muassa leikattua nurmikkoa. Helteessä kulottunut nurmikko voisi siis tarkoittaa epäkunnioitusta – tai nurmen väärää kasvupaikkaa. Kaikissa hoitotavoitteissa ei ole mahdollista päästä kiitettävään tulokseen. Monimutkaistuvissa olosuhteissa ja niukkenevien resurssien keskellä joudutaan arvioimaan, mikä on luovuttamatonta ja mistä voidaan tinkiä. Seurakunnan olisi hyvä tarkistaa, mitä palveluja sillä on varaa tarjota vastikkeetta. Kirkon keskushallinnon maankäyttöpäällikkö Harri Palo pohtii haudan yleishoidon sisällyttämistä hautapaikkamaksuun uutta hautapaikkaa luovutettaessa. Hautaoikeutta jatkettaessa hoitohautojen yleishoidosta voitaisiin neuvotella maksu hautainhoitorahastoon. (Haastattelu 9.1.2012).

Kunta- ja seurakuntarakenteiltaan uudelleen järjestetty Suomi saattaa olla todellisuutta jo vajaan kolmen vuoden kuluttua. Missä määrin ja mitä kaikkea muutokset koskevat, jää nähtäväksi. Ne voivat tuoda niin hyvää kuin täysin uudenlaisia haasteitakin. Muutokset kunnallisella, seurakunnallisella ja ilmastotasolla sekä ympäristödiplomin vaatimukset voivat pakkota ajattelutavan muutokseen.

Heinolan hautausmaita voitaisiin mielestäni kehittää kohti luonnon ekosysteemin kaltaisuutta. Nurmikkoa ylläpidettäisiin valikoivasti alueilla, joilla sillä on edellytykset menestyä parhaiten. Tosin ilmastonmuutoksen myötä sellaisillakin paikoilla nurmi lämpötilan perusteella tuleentuvana

kärsii lämpimistä talvista. Kuivia, riittävän valoisia nurmialueita kehitettäisiin kedoiksi. Ryhmäkasvi- ja perennavaihtoehtojen rinnalla hautakikiksi suositeltaisiin myös ketolajeja. Koko haudan pinta voitaisiin nurmettamisen sijaan kylvää kedoksi. Ketokasvit houkuttelevat perhosia ja muita hyönteisiä. Niiden määrän lisääntyessä alueiden lintumääräkin kasvaisi. Ruohonleikkurien melu vähenisi ja linnunlaulu lisääntyisi. Puiden turvallisuudesta, elinvoimaisuudesta ja maisemavaikutuksesta huolehdittaisiin antamalla arboristin inventoida ja kuntokartoittaa ne. Arboristi hoitaisi puut sellaiseen vaiheeseen, josta seurakunnan työntekijät osaavat jatkaa. Työohjeiden lisäksi hoidon jatkuvuus hyötyisi hoitosuunnitelman laatimisesta. Sen pohjaksi voitaisiin ensin luoda esimerkiksi opinnäytetyönä Heinolan hautausmaiden olosuhteisiin sopiva luokitusjärjestelmä.

6 KIITOKSET

Tarvitsin ja sain opinnäytetyöni tekemiseen tukea ja apua monelta taholta. Kiitän kaikkia tavalla ja toisella mukana olleita.

Heinolan seurakunta: Talouspäällikkö Matti Halmeelle ja kirkkovaltuustolle kiitos opinnäytetyösopimuksesta. Seurakuntapuutarhuri Kati Metsolle lämmin kiitos ohjaamisesta ja kärsivällisyydestä työn venyessä. Kesän 2010 hautausmaatyökavereitani kiitän tietojen auliista jakamisesta.

HAMK: Heikki Peltoniemelle ja Mona-Anitta Riihimäelle kiitos ja kunnustus alati hyväntuulisesta asenteestanne ja näkökyvystänne ohjausprosessissa. Saitte vuoret madaltumaan kukkuloiksi. Niin ikään Pia Ruppsolelle kiitos ja toinenkin kirjoittamisopastuksesta sekä Kaija Karuvuorelle sama englanniksi. Leena Karonen, Reetta Karppanen, Teemu Lainesalo ja Sirkka Ruokolainen, kiitos avustanne loppusuoran käytännön asioissa.

Vantaan srky:n Minna Aholle, Kouvolan srky:n Janne Saariselle ja Tampereen srky:n Juha Katajamäelle kiitokset ohjeistusmateriaalien käytöstä.

Sisarilleni Katjalle ja Minnalle pörheät kiitokset matkakumppanuudestanne. Ymmärrätte puolesta sanasta, mitä tark... Minna K:lle lämpimät suurkiitokset sinnikkäästä kiskomisesta, tuuppaamisesta ja luovasta tuesta sekä maallikon silmien lainaamisesta työni tarkasteluun. Olit ratkaiseva apu.

Annelia kiitän huolenpidosta helppoina ja kiperinä hetkinä, hiihtoseurasta ja hihityksestä. Leena & Jukka-Pekka, Helena, Kaija ja Anne, kiitos kun olitte hengessä mukana. Timo, kiitokset avustasi tietokoneasioissa. Kikka, kiitos viisaista sanoistasi – osaat innostua ja innostaa.

Monet, monet kiitokset myös teille nimeltä mainitsemattomille ystäväilleni, jotka siellä ja täällä kannustitte minua työssäni eteenpäin.

Syvimmät kiitokseni Jeesukselle Kristukselle. Tuntematonta lainaten: ”Ihmeellinen on sun tiesi, niin kuin olet itsekin! Kuinka sitten toista tietä etsisin ja kulkisin!”

LÄHTEET

Aaltonen, P., Palo, H., Rimpiläinen, O., Rintala, A., Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Aarnio-Jääskeläinen, L., Huokuna, P., Kivimäki, I., Kujanpää, A., Majoinen, K., Mäkinen, K., Pihlaja, P., Rantanen, L., Rönkä, A., Saarinen, E., Vikström, B., von Boehm, T., Östring, L. 2011. Seurakuntien rakenneuutoksen ohjausryhmä 2008–2011. Loppuraportti. Sarja C 2011:5. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Viitattu 1.2.2012.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D5A26DB8C2EF79F7C225778A003E6375/\\$FILE/Loppuraportti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D5A26DB8C2EF79F7C225778A003E6375/$FILE/Loppuraportti.pdf)

Prosessikuvaukset/Hautausmaiden yleishoito. 2010. Vantaan seurakuntayhtymä.

Asikainen, P., Hauta-aho, H., Huokuna, P., Jormakka, T., Kantola, S., Korhonen, J., Kääriäinen, K., Rönning, R. & Vartiainen, A. 2010. Kirkko 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko, pdf-tiedosto. Helsinki: Kirkkohallitus.

[http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/C933EE1B01AACF35C225794300435D00/\\$file/Tulevaisuusselonteko.pdf](http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/C933EE1B01AACF35C225794300435D00/$file/Tulevaisuusselonteko.pdf)

Ennustettu ilmastonmuutos Suomessa n.d. SYKE, Aalto YTK & Ilmatieteen laitos. Viitattu 22.1.2012.

<http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/suomen-muuttuva-ilmasto/-/artikkeli/fi/74b167fc-384b-44ae-84aa-c585ec218b41/ennustettu-ilmastonmuutos-suomessa.html>

Eskolainen, M. (toim.) 2005. Viheralueiden hoito VHT 05. Julkaisu 32. Tampere: Viherympäristöliitto ry.

Forssell-Mäntynen, P. n.d. Yleistietoja Heinolasta/Historia v. 1700 lähtien. Viitattu 14.2.2011.

http://www.heinola.fi/FIN/Yleistietoja_Heinolasta/Historia/etusivu.htm

Hautausmaatyöryhmä. 2000. Hautaaminen Heinolassa. Heinolan seurakuntayhtymän hautausmaastrategia 2000–2030.

Hautausmaan hoitosuunnitelmat. n.d. Keskushallinto. Suomen ev.lut. kirkko. Viitattu 19.12.2011.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3E9B7E>

Hautausmaiden kauneus uuteen arvoon. 2008. Hautamuistomerkit. Kiviteollisuusliitto. Viitattu 2.5.2012.

http://www.finstone.fi/hautakivet/hautausmaiden_kauneus.php

Hautausoimilaki. 2003. Hautaoikeus sekä hautausmaan hoitaminen ja lakkauttaminen. Nro 457/2003. Viitattu 19.12.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030457>

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

Hautaustoimen ohjesääntö. 2007. Heinolan seurakunta/kirkkovaltuusto.

Heikkilä, E., Palo, H., Sirkiä, A., Tuominen, L., Ikkala, M-L. & Tirilä, S. 2008. Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus. Helsinki: Museovirasto.

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007. Heinolan kaupunki.

Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005–2008. 2005. Heinolan kaupunki & WSP LT-Konsultit Oy. Viitattu 4.12.2011.

http://www.heinola.fi/NR/rdonlyres/6A37967F-F9F1-46A2-99E6-B8057B799D47/0/Laatuk%C3%A4sikirja_20052008_4102005_netki.pdf

Helsingin seurakunnat. 2011. Keskusrekisteri. Väestötilastot. Vuositilasto 2010, pdf-tiedosto. Viitattu 3.6.2012.

<https://www.helsinginseurakuntayhtyma.fi/?Deptid=142>

Heng, B. 1994. Hautausmaat arkipäivän asioina. Pieksämäki: Kirjaneliö.

Hietämäki, T. 2001. Hautausmaat ja puistot. Teoksessa Heinola, A. (toim.) Suntion käsikirja. Helsinki: Kotimaa, 237–290.

Ilmastonmuutos ja juuret: roudan ja tulvan vaikutus puiden kasvuun. Metla 31.3.2008. Viitattu 31.3.2011.

<http://www.metla.fi/hanke/3489/info.htm>

Ilmastonmuutos voimistaa sään ääri-ilmiöitä Suomessakin. Yle Uutiset 25.5.2012. Viitattu 25.5.2012.

http://yle.fi/uutiset/ilmastonmuutos_voimistaa_saan_aari-ilmioita_suomessakin/6135836

Kailasmaa, M. (toim.) Kirkkoympäristön vaaliminen maankäytön suunnittelussa ja maisemanhoidossa. Artikkelit pääosin 16.11.2007 pidetyn seminaarin puheenvuoroihin perustuvia. Kirkko ja kulttuuriympäristö -projekti. Kirkkopalvelut.

Katajamäki, J. 2011a. Hautaustoimen laatujärjestelmä. Laatuvaatimukset. Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä.

Katajamäki, J. 2011b. Hautaustoimen laatujärjestelmä. Työohjeet. Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä.

Kauppinen, H. 2002. Hautausmaiden luonnon monimuotoisuus. Hämeen ammattikorkeakoulu. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kirkkohallitus. 2011. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2010. Suomen evankelis-luterilainen kirkko, pdf-tiedosto.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/8_srk_talous.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/8_srk_talous.pdf)

Kirkkojärjestys. Hautaustoimi nro 1055/1993. Viitattu 5.6.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kirkkolaki. 1993. Hautustoimi. Haudan hoito. Hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma. Nro 1054/1993. Viitattu 5.6.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Kirkkolaki ja -järjestys. 2003. Viitattu 5.6.2011.

<http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/4918298a2845b788c2256e4e002aae33?OpenDocument>

Kirkolliskokouksen päätös kirkkojärjestyksen muuttamisesta. 2003. nro 1277/2003. Viitattu 22.12.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031277>

Kirkon kassassa tikittää eläkepommi. Helsingin Sanomat 8.1.2011.

Viitattu 8.1.2011.

<http://uutiset.msn.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kirkon+kassassa+tikitt%C3%A4%C3%A4+el%C3%A4kepommi/1135262901129>

Knapas, M-L. 2008. Vanhat hautausmaat – monien muistojen puistot. Rakennusperintö. Ympäristöministeriö ja Museovirasto. Viitattu 22.4.2012.

http://www.rakennusperinto.fi/rakennusperintomme/artikkelit/fi_FI/hautausmaat/

Koivistoinen, M. 1998. Viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja hoidon tekniset ohjeet VTO'98. Helsinki: Suomen Kuntatekniikan yhdistys ry ja Viherympäristöliitto ry.

Kukkohovi-Colpaert, R., Lehto, R., Leinonen, M-L., Mattila, O., Nieminen, M., Riuttanen, Sipiläinen, I., & Välimäki, P. (toim.) 2012. Kirkon ympäristödiplomien käsikirja 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisu 2012:1, pdf-tiedosto. Viitattu 20.4.2012.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FE7B9AB5E16C67D8C22578680029A4E0/\\$FILE/KH_diplomik%E4sikirja_taitto_11%203.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FE7B9AB5E16C67D8C22578680029A4E0/$FILE/KH_diplomik%E4sikirja_taitto_11%203.pdf)

Kunnat yhdistetään yli maakuntarajojen - katso kartta. Helsingin Sanomat 8.2.2012. Viitattu 8.2.2012.

<http://www.hs.fi/msn/kotimaa/Listat+yhdistett%C3%A4vist%C3%A4+kunnista/a130555247057>

Kuoleman kohdatessa. n.d. Viitattu 24.5.2012.

<http://www.ortodoksi.net/tietopankki/tietous/kuolema.htm>

Laitinen, S. 1999. Vaihtoehtona luonnonmukaisuus – luonnonkasvit hautausmaalla. Opinto- ja neuvottelupäivät. Kuusamo. 26.–27.1999. Seurakuntapuutarhurit ry. Opintopäivien moniste.

Laki kirkkolain muuttamisesta nro 1274/2003. Viitattu 5.6.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031274>

Lehto, R. 2010. Miten muistomerkkikulttuuri kehittyy, tarvitaanko hautauskiviä? Muuttuva hautauskulttuuri -seminaari. Vantaa. 30.11.2010. Kivite-

ollisuusliitto, Suomen Hautaustoimistojen liitto, Seurakuntapuutarhurit ry, Kirkkohallitus, Suomen hautaustoiminnan keskusliitto. Pdf-tiedosto.

Lehto, R., Leinonen, M-L., Mattila, O., Sipiläinen, I., Snicker, T. & Välimäki, P. (toim.) 2005. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2005:5, pdf-tiedosto. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 2.2.2012.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A09C334372194320C225773E002F1F1C/\\$file/diplomin_kasikirja_web.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A09C334372194320C225773E002F1F1C/$file/diplomin_kasikirja_web.pdf)

Leskinen, E. 2010. Heinolan seurakunnan ympäristöjärjestelmä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. Opinnäyte-työ.

Maasta olet sinä tullut. 2008. Etelä-Suomen Sanomat. 14.7.2008. Viitattu 15.6.2011.
<http://www.ess.fi/?article=199420>

MRL, 132/1999. 5.2.1999. Viitattu 29.4.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Muuronen, V. 2007. Esipuhe. Teoksessa Nuotio, A. (toim.) Viheralueiden hoitoluokitus. VYL-julkaisu 36. Kauhavan Kirjapaino: Viherympäristöliitto ry.

Nuotio, A-K. 2007. Viheralueiden hoitoluokitus. VYL-julkaisu 36. Kauhavan Kirjapaino: Viherympäristöliitto ry.

Näillä seurakunnilla on Kirkon ympäristödiplomi. n.d. Viitattu 23.5.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content44A2C8>

Nämä 5 asiaa uhkaavat meitä tänä vuonna. Taloussanomat 11.1.2012. Viitattu 3.6.2012.
<http://www.taloussanomat.fi/kansantalous/2012/01/11/nama-5-asiaa-uhkaavat-meita-tana-vuonna/201220750/12>

Nykänen, R. 2011. Kilpailukyky parani – Suomi ylsi neljänneksi. Taloussanomat 7.9.2012. Viitattu 3.6.2012.
http://www.taloussanomat.fi/kansantalous/2011/09/07/kilpailukyky-parani-suomi-ylsi-neljanneksi/201112593/12?ref=lk_ts_uu_1

Oksa-projekti. n.d. Väilyömarkkinoiden kehittämishanke Itä-Hämeessä 1.6.2009–31.5.2012. Viitattu 25.1.2011.
<http://www.heinola.fi/oksa-projekti/index.html>

Peltoniemi, H. 2009a. Hautausmaan kasvillisuus. Hautausmaat-opintojakson verkkoaineisto. Hämeen ammattikorkeakoulu, Moodle. Viitattu 25.1.2011.
<https://moodle.hamk.fi/>

Peltoniemi, H. 2009b. Katsaus hautauksen historiaan Suomessa. Hautausmaat-opintojakson verkkoaineisto. Hämeen ammattikorkeakoulu, Moodle. Viitattu 5.5.2012.

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

<https://moodle.hamk.fi/>

Peltoniemi, H. 2010. Hoitosuunnitelma. Virkistys- ja ulkoilualueiden hoito-opintojakson verkkoaineisto. Hämeen ammattikorkeakoulu, Moodle. Viitattu 29.5.2012.

<https://moodle.hamk.fi/>

Puutarhatontut. 2009. Ilkka. 22.6.2009. Viitattu 15.6.2011.

<http://www.ilkka.fi/teemat/teematarticle.jsp?article=429316&category=48>

Rakennusjärjestys. 2002. Heinolan kaupunki. Viitattu 4.12.2011.

<http://www.heinola.fi/NR/rdonlyres/7EE73C74-0181-4F13-80F2-9E7C29DAB929/0/Rakennusjarjestys.pdf>

Reinikainen, P. 2010. Ilmastonmuutoksen vaikutukset viherrakentamiseen. Vihreä kirja 1.B/10. Porvoo: Viherympäristöliitto ry.

Saarinen, J. 2003. Hautausmaan hoito-ohjeet. Kuusankosken seurakunta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta. 19.3.2007/302. Viitattu 9.3.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070302>

Suomen ev.lut. kirkko. Talous. Verot ja muut tulot. Viitattu 3.6.2012.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/0/F4798384ACD179A1C22572E5003ACBF9?OpenDocument&lang=FI>

Suomen muuttuva ilmasto. N.d. Ilmasto-opas.fi. SYKE, Aalto-yliopisto, YTK & Ilmatieteen laitos. Viitattu 22.1.2012.

<http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/suomen-muuttuva-ilmasto/-/artikkeli/fi/74b167fc-384b-44ae-84aa-c585ec218b41/ennustettu-ilmastonmuutos-suomessa.html>

Suomen ortodoksisen kirkon ympäristöohjeisto. n.d. Viitattu 24.5.2012.

http://www.ort.fi/virallisia_asiakirjoja/suomen-ortodoksisen-kirkon-ympaeristoeohjeisto

Talousarvio vuodelle 2012 ja toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2012–2014. 2011. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskusrahasto. Kirkkohallituksen esitys 11/2011 kirkolliskokoukselle, pdf-tiedosto. Asianumero 2011-00615. Viitattu 4.6.2012.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E7E01EA0F399DCAAC225770F0044D0E9/\\$FILE/KKR%20talousarvio%202012.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E7E01EA0F399DCAAC225770F0044D0E9/$FILE/KKR%20talousarvio%202012.pdf)

Tilastokeskus. 2009. Väestö. Viitattu 3.6.2012.

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Toimitilat ja alueet. Heinolan seurakunta. n.d. Viitattu 26.1.2011.

http://www.heinolanseurakunta.fi/tietoa/toimitilat_ja_alueet

Toivanen, K. 2011. Kirkonpalvelijat ry:n opinto- ja koulutuspäivät. Mikeli 29.6.2011. Kirkkopalvelut, pdf-tiedosto. Viitattu 4.6.2012.

http://www.kirkonpalvelijat.fi/dokumentit/2011_Kirkonpalvelija_hammen_nysten_kskella_Keijo_Toivanen.pdf

Toura, T. 2012. Vastuu puiden kunnosta kuuluu kiinteistön omistajalle. Vihreä kirja. Viherympäristöliitto ry.

Tyrväinen, L. 2004. Viheralueiden arvokartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun. Kvartti 4/2004. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu. Helsinki: Helsingin kaupunki, pdf-tiedosto. Viitattu 30.4.2012.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/kvartti/2004/4/viheralueiden_arvokartoitus.pdf

Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuville vaaroilta. Viitattu 9.3.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050048>

Valtiovarainministeriö. 2012a. Kuntaudistus. Viitattu 3.6.2012.

http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/0107_kuntaudistus/index.jsp

Valtiovarainministeriö. 2012b. Kuntaudistus. Aikataulu. Viitattu 3.6.2012

http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/0107_kuntaudistus/04_aikataulu/index.jsp

Viheralueiden hoitoluokitus. n.d. Keskushallinto. Suomen ev.lut. kirkko. Viitattu 14.5.2012.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43EC75>

Yli 350 vuotta historiaa. n.d. Heinolan seurakunta. Viitattu 15.9.2010.

<http://www.heinolanseurakunta.fi/tietoa/historia>

HAASTATTELUT/HENKILÖKOHTAISET TIEDONANNOT

Aho, M. Hautaustoimen päällikkö. Vantaan seurakuntayhtymä. Haastattelu 1.2.2012.

Halme, M. 2011. Taluspäällikkö. Heinolan seurakunta. Haastattelu 28.1.2011.

Metso, K. 2009–2011. Seurakuntapuutarhuri. Heinolan seurakunta. Haastattelu 2009–2012.

Palo, H. Maankäyttöpäällikkö. Kirkon keskushallinto. Haastattelu 9.1.2012.

Saarinen, J. Seurakuntapuutarhuri. Kouvolan seurakuntayhtymä. Haastattelu 4.6.2012.

Heinolan hautausmaiden hoitotyöohjeet

Tähkänen, E. 2012. Työnjohtaja. Heinolan kaupunki. Tekstiviesti
12.1.2012.

LIITTEET

- Liite 1 Heinolan hautausmaiden sijainti kaupunkikartalla
- Liite 2 Työohjeet
- Liite 3 Toimenpidekooste, vuoden kierto
- Liite 4 Toimenpidekooste, tiivistelmä vuoden kierrosta
- Liite 5 Hoito-ohjekortti

Heinolan hautausmaiden sijainti kaupunkikartalla

Hautausmaiden sijainnit kartalla vihreinä alueina.
 Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 51/MML/11. Maanmittauslaitos.

HEINOLAN HAUTAUSMAIDEN HOITOTYÖOHJEET

SISÄLLYSLUETTELO

1. NURMIKOT
 - 1.1 Kevätkunnostus
 - 1.2 Uudet nurmetukset ja nurmikon paikkaukset
 - 1.3 Lannoitus ja kalkitus
 - 1.4 Kastelu
 - 1.5 Kasvinsuojelu
 - 1.6 Leikkaus ja siimaaminen
 - 1.7 Museoalue Heinolan hautausmaalla ja paahderinne kirkonkylässä
 - 1.8 Ruohonleikkureiden puhdistus
 - 1.9 Siimaleikkurin puhdistus
 - 1.10 Reunojen rajaus (kanttaus)
 - 1.11 Rikkakasvitorjunta
 - 1.12 Siistiminen lehtipuhaltimella ja haravalla
 - 1.13 Haudankaivun aikainen suojaus
 - 1.14 Syyskunnostus
2. PERENNAT
 - 2.1 Kevätkunnostus
 - 2.2 Paikkausistutukset
 - 2.3 Jakaminen
 - 2.4 Maanparannus
 - 2.5 Lannoitus ja kalkitus
 - 2.6 Kastelu
 - 2.7 Rikkakasvien torjunta
 - 2.8 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta
 - 2.9 Kesähoito
 - 2.10 Haudankaivun aikainen suojaus
 - 2.11 Syyskunnostus
3. RYHMÄKASVIT (KESÄKUKAT)
 - 3.1 Kevätkunnostus, lannoitus ja kalkitus
 - 3.2 Ryhmäkasvien tulotarkastus
 - 3.3 Ryhmäkasvien istutus
 - 3.4 Kastelu
 - 3.5 Hoitokierrokset: siistiminen ja rikkakasvien torjunta
 - 3.6 Tukeminen
 - 3.7 Lisälannoitus ja -kalkitus
 - 3.8 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta
 - 3.9 Haudankaivun aikainen suojaus
 - 3.10 Syyskunnostus ja -istutukset

4. LEIKKOKUKAT
5. RYHMÄRUUSUT
 - 5.1 Kevätkunnostus
 - 5.2 Lannoitus ja kalkitus
 - 5.3 Kastelu
 - 5.4 Hoitokierrokset: siistiminen ja rikkakasvien torjunta
 - 5.5 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta
 - 5.6 Haudankaivun aikainen suojaus
 - 5.7 Syyskunnostus
6. PENSAAT
 - 6.1 Kevätkunnostus
 - 6.2 Lannoitus ja kalkitus
 - 6.3 Leikkaus
 - 6.3.1 Muotoleikkaus
 - 6.3.2 Harventaminen
 - 6.3.3 Alasleikkaus
 - 6.4 Paikkausistutukset
 - 6.5 Rikkakasvitorjunta ja kattaminen
 - 6.6 Rajaus
 - 6.7 Kastelu
 - 6.8 Kasvitautilien ja tuholaisten torjunta
7. PUUT
 - 7.1 Istutus ja tuenta
 - 7.2 Runkosuojaus
 - 7.3 Kattaminen
 - 7.4 Lannoitus ja kalkitus
 - 7.5 Kastelu
 - 7.6 Leikkaus
 - 7.7 Runko- ja tyviversojen poisto
 - 7.8 Rikkakasvitorjunta
 - 7.9 Talvisuojaus
 - 7.10 Puun poistaminen
8. HAUTOJEN HOITO
 - 8.1 Talvella kaivettujen hautojen tarkkailu keväällä
 - 8.2 Hautojenhoitopäivä
 - 8.3 Ylijäämämaa
 - 8.4 Reunakivien ja muistomerkkien oikaisu
 - 8.5 Reunakivien ja muistomerkkien poisto
 - 8.6 Historiallisesti merkittävien hautojen hoito
 - 8.7 Laiminlyötyjen hautojen hoito
 - 8.8 Yhteismuistomerkkien kunnostaminen
 - 8.9 Uudet nurmetukset ja nurmikon paikkaukset
 - 8.10 Hiekka- ja sorapintaiset haudat
 - 8.11 Hautakenttien kerääminen
 - 8.12 Muistolehdot ja sirotusalueet

- 9. KOMPOSTOINTI
- 10. RAKENTEET JA KALUSTEET
 - 10.1 Kalusteet
 - 10.3 Opastaulut
 - 10.4 Invaluiskat, väylät, portaat, kiveykset
 - 10.5 Aidat ja portit
 - 10.6 Muurit ja tukimuurit
 - 10.7 Vesiaihe
- 11. PÄÄLLYSTETYT ALUEET JA REITIT
 - 11.1 Asfalttipinnat
 - 11.2 Sorapinnat
- 12. PUHTAANAPITO
- 13. LUMENPOISTO JA LIUKKAUDEN TORJUNTA
 - 13.1 Lumen poisto
 - 13.2 Liukkauden torjunta

LYHENTEET

VHM: Vanha hautausmaa

UHM: Uusi hautausmaa

HHM: Heinolan hautausmaa

1 NURMIKOT

Hoidon tavoite: Yleisilme on aina siisti. Roskat on kerätty pois.

Työohjeet koskevat hautausmaiden nurmialueita yleisesti, sankarimaita, kirkkopihanurmikoita ja seurakunnan kiinteistöjen nurmialueita. Nurmipintaisten hautojen hoito-ohjeet ovat kappaleessa Hautojen hoito.

1.1 Kevätkunnostus

Haravat inventoidaan ja tuodaan varastoista hautausmaiden jättepisteille heti kausityöväen aloittaessa työt. Aurausmerkit poistetaan huhtikuun lopussa ja varastoidaan.

Aurauslumien mukana nurmien reuna-alueille kertynyt hiekoitussepeli poistetaan huhtikuussa lumien suluttua, ennen asfalttipintojen pesua. Jos maa on vielä jäässä, työ tehdään traktorikäyttöisellä harjakoneella. Sulaneilta alueilta sepeli poistetaan polttomootorikäyttöisellä lamellikoneella. Sepeli kootaan paikkaan, josta se on helppo siirtää traktorin etukauhalla ylijäämämaalavalle.

Muut nurmialueet puhdistetaan lehtipuhaltimella (Kuva 1), mikäli olosuhteet ovat puhaltamiselle suotuisat eli maa on kostea. Näin vältetään pölyämistä. Tuulisella säällä puhallustyö tehdään myötätuuleen. Puhaltimen ilmavirta suunnataan hautakasveista ja muistomerkeistä poispäin. Puhallustehoa vaihdellaan paikan ja puhallettavan aineksen lentävyyden mukaan. Esimerkiksi

hiekkahaudat käsitellään pienellä teholla, jotta hiekka pysyy paikoillaan. Risut, kuivat lehdet ja roskat puhalletaan käytävien varsille kasoihin, jotka viedään pois kottikärryillä tai pientraktorilla ja kahmarilla riippuen siitä kuinka paljon poisvietävää kertyy. Kasviperäinen jäte lukuun ottamatta isoja oksia viedään kompostilavalle. Isot oksat kootaan kompostilavan viereen odottamaan haketusta. Kuivalla, pölyämisalttiilla säällä muut nurmialueet haravoidaan. Tällöin puhdistetaan vain eniten siivoamista vaativat ja näköalapaikat.

Kuva 1. Puhallettaessa on käytettävä kuulonsuojaimia. Puhallussuunta on muistomerkeistä poispäin.

1.2 Uudet nurmetukset ja nurmikon paikkaukset

Lumiauran ja muiden työkoneiden aiheuttamat pintavauriot paikataan pääasiassa touko- ja kesäkuussa, tarvittaessa vielä heinäkuussa. Talven aikana avattujen hautojen pinnat nurmetetaan touko- ja kesäkuussa. Haudankaivusta syntynyt hiekkakumpu siirretään kaivinkoneella traktorin peräkärriin, jolla se viedään ylijäämämaalavalle.

Maanpinta tiivistetään kaivurin kauhalla tai täryttimellä, tasoitetaan jäykkäpiikkisellä haravalla. Kohdat, joista on poistettu perennakasvustoja, pensaita tai puita, puhdistetaan huolellisesti kasvinosista, jotka voisivat lähteä kasvuun. Paikalle tuodaan kalkitsematonta kompostimultaa (Kuva 2). Se levitetään ja tasoitetaan

jäykkäpiikkisellä haravalla niin, että uusi pinta liittyy luontevasti välittömään ympäristöön (Kuva 3). Multa kalkitaan rakeisella kalkilla. Paikattava alue poljetaan jaloin tiiviimmäksi ja pinta tasoitetaan vielä haravalla. Nurmensiemenseosta kylvetään tasaisesti 2,5–3 kg/aari. Tuulisella säällä kylvösuunta on myötätuuleen. Siemeniä ei saa mennä kukkapesiin. Kylvös sekoitetaan pintamultaan kevyesti ristiin haravoimalla. Pinta jyrätään (Kuva 4).

Kuva 2. Uuden haudan nurmetus. Haudalle tuodaan kompostimultaa.

Kuva 3. Multa levitetään ja tasoitetaan haravalla samaan korkoon ympäristön pinnan kanssa.

1.3 Lannoitus ja kalkitus

Tärkeimmät nurmialueet, mm. sankarimaat ja kirkkopihat, lannoitetaan ja joka kolmas vuosi kalkitaan loppukeväällä. Muualla lannoitteita ja kalkitusta ei käytetä. Tällä rajoitetaan ruohon kasvua ja vähennetään leikkuutyötä. Lannoittamattomuus myös ehkäisee reheväkasvuisten rikkakasvilajien ilmaantumista nurmikkoon. Viljavuustutkimusten teettäminen ei ole kannattavaa alueiden pienuuden vuoksi. Annosteluohjeina käytetään lannoite- ja kalkitusainevalmistajien suosituksia.

Kuva 4. Kylvön jälkeen mullan pinta jyrätään tiiviiksi.

1.4 Kastelu

Tuoreita nurmikylvöksiä kastellaan ensimmäisen kasvukauden ajan, jos vesisade ei kastele niitä tarpeeksi. On pidettävä huolta siitä, että oras ei kuivu.

Kuva 5. Letkuvaunu kytketään vesipisteeseen.

Kuva 6. Sadetin säädetään kastelemaan uusi nurmikylvös.

Letkuvaunut ja sadettimet viedään kastelukohteisiin kottikärryillä tai traktorilla ja peräkärryllä. Letku kytketään siinä olevalla pikaliittimellä lähimpään vapaana olevaan vesipisteeseen, jossa on pikaliittimeen sopiva vastinosa (Kuva 5). Sadetin säädetään siten, että vesi ulottuu kasteltavalle alueelle mutta ei tuhlaa vettä kasteltavan alueen ulkopuolelle (Kuva 6). Jos kasteltavia kohtia on enemmän kuin sadettimia tai kasteltava alue laajempi kuin sadettimien peittoalueet, sadettimien paikkaa vaihdetaan yleensä kahden tunnin välein eli taukojen yhteydessä. Muutoin sadetusaika voi olla tätä pidempi.

Kun kaikki sadettimet ovat yhtä aikaa käytössä, vesijohtoverkon paine laskee. Tämä on otettava huomioon sadetusajassa.

1.5 Kasvinsuojelu

Nurmikot kärsivät ajoittain jääpölystä. Sitä ei torjuta kemiallisesti. Taudin tuhoama kasvimassa haravoidaan keväällä pois. Joillekin alueille ilmestyy aika ajoin maakekoja kontiaisten tunnelinkaivun seurauksena (Kuva 7). Rauhoitettua kontiaista ei saa tappaa eikä tarkoituksellisesti häiritä. Keot tallataan tasaisiksi.

Kuva 7. Kontiaisten tekemiä multakekoja nurmikossa.

1.6 Leikkaus ja siimaaminen

Ruohonleikkureiden käyttötunnit merkitään konekohtaiseen käyttötuntivihkoon. Kirjanpidon perusteella leikkurit huolletaan määrävälein.

Nurmikot leikataan ensimmäisen kerran kun ruoho on kasvanut 8–10 cm korkeaksi. Leikkuukorkeus on 4–5 cm. Kun on odotettavissa pitkä poutajakso, nurmikkoa ei leikata. Vasta leikattu ruoho haihduttaa runsaasti ja altistuu suotta kulottumiselle. Tästä poikkeuksena ovat sankarimaat, uurnalehdot ja kirkkopihat, joiden nurmikko pidetään aina siistinä ja tarvittaessa myös kastellaan.

Tavoitteena on leikata nurmet kerran viikossa, mutta yleensä kiertoaika on puolitoista viikkoa.

Oikea leikkuukorkeus varmistetaan työnnettävien ruohonleikkureiden osalta leikkuyksiköiden nippusidelukituksella, jotta työntekijät eivät vahingossa säädä leikkuukorkeutta väärin. Nippusiteitä ei saa avata. Ruohonleikkureilla kierretään kivet ja muut teriä vahingoittavat esteet. On tavallista että omaiset säilyttävät muistomerkkien takana lyhtyjä, maljakoita ja muita tavaroita. Ne siirretään syrjään leikkuun ajaksi. Jos terät osuvat kiveen, leikkaaminen lopetetaan, ettei synny lisävaurioita. Asiasta ilmoitetaan etumiehelle, koneen toiminta tarkastetaan ja tarvittaessa terät huolletaan.

Leikkuutyö tehdään järjestelmällisesti niin että leikkuujäljet eivät risteile tarpeettomasti päällekkäin. Leikkaaminen kytketään hoitohautojen hoitokierroksiin siten, että nurmikko leikataan vähän ennen hoitokierrosta.

Laajat, esteistä vapaat pinta-alat leikataan päältä ajettavalla leikkurilla, muut työnnettävällä ja siimaleikkurilla. Ennen työn aloittamista tarkistetaan että koneet ovat ehjiä ja käyttökunnossa. Työnnettävien ja siimaleikkureiden mukaan otetaan täydet kaatonokalliset polttoainekannisterit ja siimaleikkurien siimaa, jotta polttoaineen ja siiman loputtua ei tarvitse kävellä pitkää matkaa huoltorakennukselle. Kannistereita säilytetään varjossa.

Rinteessä konetta ajetaan kaatumisvaaran minimoimiseksi suunnassa ylös-alas. Ylös mentäessä ajetaan takaperin, jotta kone ei nouse pystyyn. Muistomerkkejä on varottava kolhimasta, sillä ne voivat kaatua tönäisystä. Varsinkin kallistuneiden muistomerkkien lähellä on työskenneltävä varoen.

Kaikkein ahtaimmat ja muuten hankalat paikat siistitään siimaleikkurilla muutaman kerran kesässä. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi lähellä toisiaan sijaitsevien muistomerkkirivien välit (Kuva 8), portinpielet ja puiden ja pensaiden alusta. Muistomerkkien takaosat (Kuva 9) siimataan kaikilla haudoilla. Muistomerkkien etupuolen sivuvälit siimataan vain hoitosopimushaudoilla. Leikkurin kanssa ei saa mennä niin lähelle puiden runkoja, että niiden kuori vaurioituu, eikä hautojen kukkaistutuksia saa vahingoittaa. Hoitohautojen edustoja siimattaessa siimausjäte ei saa lentää kukkien eikä muistomerkkien päälle. Siimaamista haittaavat esineet siirretään työn ajaksi syrjään. Muistomerkkien ja kovapintaisten rakenteiden takia siima kuluu käytössä nopeasti, mistä syystä sitä on varattava riittävästi mukaan sopivan mittaisina pätkinä. Siimaustyössä edetään järjestelmällisesti hautarivi kerrallaan. Kun ruoho on ollut hyvässä kasvussa, leikkuujätettä kertyy runsaasti. Yleensä näin on kesän ensimmäisellä leikkauskerralla ja lannoitetuilla alueilla. Jäte haravoidaan pois leikkuupäivänä ja viedään kompostilavalle.

Kuva 8. Siimaamaton muistomerkkien väli.

Kuva 9. Siimattu muistomerkkien väli.

Kuva 10. Siimaleikkurilla siistitään pensaanalus nurmea. Siimaajan on käytettävä kasvo- ja kuulosuojaimia sekä suojaavaa vaatetusta.

Kuva 11. Niittojätettä haravoidaan pois museoalueen kedolta.

Kaikilla mainituilla koneilla työtä tehtäessä on käytettävä turvakenkiä ja kuulosuojaimia. Siimaleikkurin kanssa käytetään lisäksi silmäsuojaa, pitkiä housuja, mielellään kumisaappaita ja pitkähihaista vaatetta siiman lennättämien kivien ja roskien takia (Kuva 10). Siimaleikkurityö on turvallisinta ja ergonomisinta kantovaljaiden avulla, jotka säädetään työntekijälle sopiviksi. Siimaleikkuri altistaa kädet värinälle ja niskahartiaseudun staattiselle jännitykselle. Työssä pidetään silloin tällöin pieniä taukoja.

1.7 Museoalue Heinolan hautausmaalla ja paahderinne kirkonkylässä

Osastoilla 1 ja 2:lla sijaitseva museoalue on kuivaa ketaa. Se niitetään siimaleikkurilla heinäkuussa, kun alueen kukista ensin osa on kukkinut ja niiden siemenet ovat kypsyneet. Leikkuujäte haravoidaan kompostoitavaksi vasta noin viikon kuluttua niitosta, kun siemenet ovat varisseet maahan (Kuva 11). Ketaa ei lannoiteta, kalkita eikä kastella. Paahderinnettä hoidetaan samalla tavalla (Kuva 12).

Kuva 12. Paahderinne viljapellon ja Pitäjänkirkon pysäköintialueen välissä. Rinteessä viihtyvät lukuisat ketolajit.

1.8 Ruohonleikkureiden puhdistus

Ruohonleikkurit on helpoin puhdistaa paikassa, jossa niiden leikkuuyksiköiden alustoihin päästään vaivattomasti käsiksi. HHM:n huoltorakennuksen luona on tähän tarkoitukseen rakennettu korokelava (Kuva 13). Sammutettu kone kytketään kiinni lavaan. Alusta pestään puhtaaksi huoltorakennuksesta pesupaikalle vedetyllä vesiletkulla (Kuva 14).

Kuva 13. Ruohonleikkuri ajetaan pesukorokkeelle ja ankkuroidaan takaosastaan kiinni korokkeeseen.

Kuva 14. Ruohonleikkurin pesu letkulla ja painesuuttimella.

1.9 Siimaleikkurin puhdistus

Suojakotelo, siimapää ja runkoputki pestään niihin tarttuneista leikkuujätteistä.

1.10 Reunojen rajaus (kanttaus)

Pääkäytävien varrella ja muissa tärkeissä paikoissa sora- ja hiekkakäytäviin rajautuvien nurmikoiden reunat pyritään rajaamaan kerran kasvukaudessa. Rajaamiseen on eniten aikaa kuivina kesinä, jolloin nurmenleikkuu työllistää vähemmän kuin sateisina kesinä. VHM:n sankarimaalla rajataan lisäksi ryhmäkasvikaistat ympäröivästä nurmikosta ennen taimien istuttamista (Kuvat 18 ja 19).

Rajaustyöhön tarvitaan useiden metrien pituinen mittanauha, linjalankaa tai narua, puisia paaluja, leka, tasakärkinen kanttauslappio, lumilappio, käytävärauta, lehtiharava ja kottikärryt. Rajattaessa jätemaalavan lähellä rajausjätteen kuljettamiseen riittävät kottikärryt. Muualla tarvitaan välimatkojen takia pientraktoria ja peräkärä.

Kun nurmikkoa on käytävän molemmin puolin, mittanauhalla varmistetaan, että käytävä pysyy tasaleveänä. Tasaleveys ei onnistu kohdissa, joissa käytävää ei alun perin ole rakennettu säännölliseksi. Valittu reunanleikkuulinja merkitään lyömällä lekalla maahan puiset paalut ja virittämällä linjalanka kireäksi niiden väliin hyvin lähelle maanpintaa. Maata ja nurmea poistetaan olevaa rajausta myötäillen ja tarpeen mukaan enintään muutaman senttimetrin levyinen kaistale (Kuva 15). Maahan tehdään tasakärkisellä lapiolla hieman ylöspäin viisto viilto käytävän pintatasoon asti. Kaistale leikataan lapiolla irti maanpinnasta (Kuva 16).

Kuva 15. Linjanarun sijainti ja kanttauslapiion käyttö.

Kuva 16. Poistettava osa irrotetaan lapiolla.

Linjalankaa ja puupaaluja siirretään eteenpäin sitä mukaa kuin työ edistyy. Reunat pidetään tasaisina ja kaarteet muotoillaan luonnollisen kaareviksi. Irrotetut ainekset lapioidaan kottikärryyn ja alue haravoidaan siistiksi (Kuva 17). Usein on tarpeen harata reunavyöhykkeen pintaosa käytäväraudalla puhtaaksi rikkakasveista. Syväjuurisets lajit eivät tosin katoa pelkällä haraamisella. Voikukat versovat uudelleen viikon sisällä haraamisesta. Kottikärryt tyhjennetään joko suoraan komposti- tai jätemaakonttiin tai ensin peräkäräryyn. Loppusijoitus riippuu siitä, kumpaa kuormassa on enemmän, kasvijätettä vai maa-ainesta.

Kuva 17. Valmis rajaus.

Kuvat 18 ja 19. VHM:n sankarimaan ryhmäkasvikaistat rajataan nurmikosta ennen kasvien istuttamista.

1.11 Rikkakasvitorjunta

Rikkakasveja ei yleensä poisteta nurmikosta erikseen. Ongelmaa hoidetaan mekaanisesti ruohon- ja siimaleikkureilla. Leikkuunkestävät lajit eivät häviä mutta pysyvät kurissa. HHM:lla poikkeuksena tästä ovat haavan juurivesat, jotka kasvavat haudausmaan sisäpuolelle muurin ulkopuolella olevista emopuista. Ne voi olla tarpeen poistaa oksasaksilla. Kemiallista torjuntaa ei käytetä.

1.12 Siistiminen lehtipuhaltimella ja haravalla

Kova tuuli irrottaa puista ja pensaista risuja ja muuta roskaa. Nurmi-alueet joudutaan tästä syystä siistimään useita kertoja kasvukaudella. Siistimispäivä on perjantai. Roskat lehtipuhalletaan ja haravoidaan käytävien varsille kasoihin. Kasat lapioidaan pienetraktorin peräkärriin ja kuljetetaan kompostilavalle. Suuret risut kootaan omaan kasaan kompostilavan viereen, josta ne toimitetaan haketettaviksi.

1.13 Haudankaivun aikainen suojaus

Ennen kuin haudata ryhdytään kaivamaan, haudan viereen tuodaan vanerilevy. Kaivettava hiekka varastoidaan levyjen päälle. Hautaamisen jälkeen levyt viedään varastoon ja paikka siistitään ja tarvittaessa pinta paikataan.

1.14 Syyskunnostus

Syyskunnostus toivotaan saatavan tehdyksi lokakuussa ennen lumen tuloa ja ennen kuin kausityöntekijöiden työkausi päättyy. Hoitosopimushautojen kesäkukat poistetaan ja kukkapesien multa käännetään syyskuun lopussa. Nurmi-alueet puhalletaan ja haravoidaan kuten kesän aikana puhtaiksi kasvijätteistä ja roskista. Pääväylät ja pysäköintipaikat, joiden reunoilla on lumitöistä aiheutuville vahingoille alttiita reunakiviä, merkitään sopivin välein asennetuilla aurasmerkeillä.

2 PERENNAT

Hoidon tavoite: kasvit ovat lajityypillisiä ja hyvässä kasvukunnossa. Kasvusto on keskikesään mennessä peittävä.

Perennalajeista suositetaan talvenkestäviä ja hyvin maata peittäviä lajeja. Perennahoitohaudoilla käytetään mm. kesäpikkusydäntä ja kuunliljoja.

Perennakasvustoja on mm. joillakin yhteismuistomerkeillä, urnalehdoissa, VHM:lla kellotornin luona, HHM:lla kappelin etupihalla ja pysäköintialueella ja Vanhan pappilan lipputangon luona. Seurakunnan taloustoimistosta annettujen hoitosopimuslistojen ja osastokarttojen avulla merkitään hoito- ja kastelusopimushaudat. Perennahoitohaudan merkki on valkoinen muovitikku, johon on liimattu perennahoitotarra. Kesähoitohauta merkitään valkoisella tekstittömällä hoitotikulla ja kastelusopimushauta sinisellä muovitikulla. Hoitotikku asennetaan kukkapesän oikeaan etureunaan.

Hoitohaudoilla tehtävästä työstä merkitään työtunnit hautainhoitorahastovihkoon.

2.1 Kevätkunnostus

Perennaistutukset siistitään keväällä maan sulettua. Roudan mahdollisesti nostamat taimet painellaan takaisin paikoilleen. Jos syksyllä kasvustoja ei ole leikattu alas, ainakin osa kuolleista kasvosista muokataan maahan. Kuolleet kasvit poistetaan. Jakamista vaativat syyskukkivat lajit jaetaan, jos on siihen aikaa (katso kohta Jakaminen). Kasvualusta kuohkeutetaan varoen vahingoittamasta juuria ja muotoillaan kohteeseen tarkoituksenmukaiseksi. Kasvuston reuna-alue rajataan siistiksi jos kasvualusta rajautuu suoraan nurmikkoon. Kasvijätteet kompostoidaan.

2.2 Paikkausistutukset

Kuolleet ja kituvat kasvit vaihdetaan uusiin heti kun mahdollista. Jos varamaan siirrekasvatuksessa on sopivaa lajia paikkausta varten, täydennys otetaan sieltä. Muutoin pyritään käyttämään kotimaisia astiataimia. Taimet istutetaan normaaliin kasvusyvyteen ja lajinmukaiseen tiheyteen. Maa tiivistetään käsin painaen niiden ympäriltä ja kastellaan reilusti.

Kuva 20. Kuunliljan jakotaimelle tehdään istutuskuoppa työntämällä lapiolla maata sivulle.

Kuva 21. Kuunliljan jakotaimi istutettuna oikeaan syvyyteen.

2.3 Jakaminen

Jakaminen on joillakin lajeilla tarpeen muutamanvuoden välein. Liian tiheät ja kukinnaltaan heikentyneet kasvustot nostetaan ylös maasta. Juurakot halkaistaan lapiolla tai pienitään puukolla niin, että jako-osiin jää riittävästi sekä toimivaa juuristoa (kuva 20) että kasvukelpoisia maanpäällisiä osia. Syyskukkivat lajit jaetaan mieluiten keväällä ja kevät- ja kesäkukkivat syksyllä.

Istutettaviksi valitaan parhaat jako-osat. Liian tiheät versot poistetaan tarvittaessa juurtumisen helpottamiseksi. Juuret oidaan suoriksi ja tyhistetään siististi leikkaamalla, jos ne ovat liian pitkät. Ne eivät saa jäädä vyyhdelle istutuskuoppaan. Taimet istutetaan entiseen syvyyteen (Kuvat 20–22). Multa tiivistetään käsin tai kevyesti polkemalla ja kastellaan kunnolla. Ylijäävät jako-osat istutetaan varamaahan, ellei niille voida heti osoittaa varsinaista kasvupaikkaa. Käyttökelvottomat osat viedään kompostilavalle.

Kuva 22. Liian tiheäksi ja laajaksi käynyt vuorenkilpikasvusto on nostettu maasta ja jaettu. Osa jakotaimista on istutettu takaisin. Tyhjentyneelle, kunnostetulle alueelle on kylvetty nurmikonsiementä.

2.4 Maanparannus

Kasvupaikalle sekoitetaan uutta kasvualustaa perennojen jakamisen yhteydessä, jos on tarvetta maanparannukseen tai kasvualustan lisäämiseen.

2.5 Lannoitus ja kalkitus

Kasvualusta lannoitetaan keväisin pitkävaikutteisella lannoitteella ja kalkitaan joka toinen tai kolmas kevät. Lannoite ja kalkki eivät saa joutua suoraan kosketukseen kasvinosien kanssa, ettei synny polttovioituksia.

2.6 Kastelu

Perennoja kastellaan istutuksen jälkeen 1–2 kertaa viikossa, ellei sade kastele niitä tarpeeksi. Kun taimet ovat juurtuneet hyvin ja lähteneet kasvuun, kerta viikossa kuivina jaksoina riittää. Kastelusopimuksen alaiset haudat, joiden kasvustoja hautojen haltijat eivät harvenna, ovat vaikeita kastella. Osa kukkapesistä on niin täynnä juuria, että niihin menee vettä vain nimeksi. Sadevesi ei läpäise helposti, jos läpäisee ollenkaan, tuuheita kasvustoja. Tällaiset kukkapesät imeytetään eli kastellaan monta kertaa samalla hoitokierroksella.

2.7 Rikkakasvien torjunta

Rikkakasvit poistetaan mekaanisesti kitkemällä ja haraamalla. Kiinteistöjen ja hautausmaiden yleisistutukset kitketään kerran tai kahdesti kasvukaudella, hoitohaudat tarvittaessa (hoitokierto väli noin viikko). Rikkakasvit viedään kompostilavalle.

2.8 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta

Vähäiset kasvitautilien ja -tuholaisten vioitusjäljet sallitaan. Tautien ja tuholaisten esiintymistä on kuitenkin pidettävä silmällä ja torjuntaan ryhdyttävä ajoissa.

Kuivina ja kuumina kesinä esiintyy etenkin lehtikirvoja ja vihannespunkkeja, tuholaisista yleisimpiä, mutta seurakunnan perennalajisto ei ole kovin altis niille. Pienet kirvaesiintymät voidaan käsitellä sormin litistämällä. Runsaita kirvaesiintymiä on mahdollista vähentää poistamalla saastuneet latvat.

Punkin ja kirvan kemiallisessa torjunnassa käytetään ympäristöystävällisiä aineita, joko itse tehtyä mäntysuopa-ruokasoodaruiskutetta tai jotain kaupallista valmistetta. Omatekoinen liuos (1 l kädenlämpöistä/haaleaa vettä + 2 tl nestemäistä mäntysaippuaa + 2 tl ruokasoodaa) ruiskutetaan kasvustoon sekä lehtien ylä- että alapinnoille paineruiskulla. Suutin säädetään niin pienelle pisarakoolle, että kasvusto kastuu tasaisesti. Ennen ruiskutusta kasvuston on oltava kuiva. Torjunta tehdään aina tuulettomalla, pilvisellä säällä tai poudan aikaan tai aamulla niin varhain, ettei aurinko vielä aiheuta polttovioitusta. Kirvojen ja punkkien ollessa kyseessä ruiskutus toistetaan ainakin kerran 7–8 vrk:n kuluttua, jolloin munista on juuri kuoriutunut uusi sukupolvi.

Ruiskua täytettäessä varotaan männän likaantumista. Siihen joutuvat pienet roskat voivat nousta säiliöstä letkuun ja tukkia suuttimen. Torjuntaruiskutusten päätteeksi ruisku pestään lämpimällä vedellä. Pesuvettä lasketaan paineen kanssa myös suuttimen läpi. Ruiskun kierreosa avataan ja osat laitetaan siivouskomeroon kuivumaan.

Seurakunnan käyttämiä perennalajeja eivät kasvitauditkaan juuri vaivaa. Taudeista yleisimmät ovat keskikesällä ilmaantuva härmä ja syyskesän harmaahome. Härmäsieni talttuu aivan alkuvaiheessaan yllämainitulla omatekoisella ruiskutteella. Pahoin saastuneet kasvinosat tai kokonaiset kasvit voidaan joutua poistamaan. Kasvijäte kompostoidaan.

2.9 Kesähoito

Kukkineet kukkavanat leikataan pois, jos ne häiritsevät kasvuston ulkonäköä. Muutoin ne jätetään koristeeksi. Rikkaruohot kitketään kerran tai kahdesti kasvukaudella, häiritsevät rikkakasvit tarvittaessa. Kasvijäte viedään kompostiin.

2.10 Haudankaivun aikainen suojaus

Jos avattavan haudan kasvit ovat vaarassa vahingoittua kaivamisesta, ne nostetaan ylös reilun kokoisen paakun kanssa ja istutetaan laatikkoon. Laatikkoa säilytetään suojassa haudan lähellä. Ellei paikka ole sopiva säilytykseen, laatikko viedään huoltorakennuksen luo. Hautajaisten ja haudan umpeen luomisen jälkeen kukkapesä kunnostetaan ja perennat istutetaan takaisin paikalleen.

Kaivutöiden lähellä vähäisessä vahingoittumisvaarassa olevat kasvit suojataan työn ajaksi puukehikolla (Kuva 39).

2.11 Syyskunnostus

Perennakasvustoja ei pääsääntöisesti leikata syksyllä alas. Kuolleet kasvinosat suojaavat juurakoita toimimalla lämmöneristeenä ja lumen tarttumapintana (Kuva 23). Joidenkin lajien törröttävistä kukkavanoista saavat linnut talviravintoa. Tautiset ja tuholaisia sisältävät kasvit tai kasvinosat poistetaan.

Kuva 23. HHM:n kappelipihan jaloangervot, kurjenpolvet ja kuunliljat loppusyksyllä.

3 RYHMÄKASVIT (KESÄKUKAT)

Hoidon tavoite: terveet, rehevät, siistit kasvit, runsas kukinta.

Ryhmäkasveina käytetään kestäviä, pitkään ja tasaisesti kukkivia lajeja.

Kesäkukkia istutetaan kesähoito- ja hoitosijoitussopimushaudoille, yhteismuistomerkeille ja kiinteistöjen kukka-astioihin sekä varamaahan paikkaustaimiksi. Istutus aloitetaan 10.6. jälkeen eli kun hallanvaara on todennäköisesti ohi. Ennen istutusta haetaan seurakunnan taloustoimistosta päivitettyt hoitosopimuslistat. Niiden ja osastokarttojen avulla merkitään hoito- tai kastelu-sopimushaudat. Hoitohaudan merkkitikku on valkoinen ja kastelusopimushaudan sininen. Tikun paikka on kukkapesän oikeassa etureunassa.

Hautausmaalla kukkapesät ovat enimmäkseen nurmikkoon tai hiekkahaudan pintaan rajautuvia syvennyksiä maassa, maahan upotettuja muovilaatikoita ja reunakivin tai laudoin ympäristöstä erotettuja alueita. Jotkut omaiset ovat muovanneet kukkapesän kohopenkkiin. Kuperahko kohopenkki hidastaa merkittävästi taimien kastelua ja erityisesti nostaa kasvit peittämään muistomerkin tekstejä.

Kasvitautilien tai -tuholaiden vaivoamia ei istuteta. Istutuskelvottomista pidetään kirjaa. Merkittävät määrät ilmoitetaan taimien myyjälle. Voi olla myös syytä selvittää kasvintuhoojien nimet ja torjuntakeinot vastaisen varalle.

Hoitohaudoilla tehtävästä työstä merkitään päivän päätteeksi työtunnit muistiin hautainhoitorahastoa varten.

3.1 Kevätkunnostus, lannoitus ja kalkitus

Lumien ja maanpinnan sulettua kaikilta haudoilta kerätään pois kanervat, koristehavut ja hautakynttilät. Poistettavat materiaalit kootaan kottikärryihin omiin jätejakeisiin. Hautakynttilät puretaan ja lajitellaan roska-astioihin metalli-, lasi- ja energiajätteeksi. Ruukkuineen istutettujen kanervien muoviruukut päätyvät energiajätteen, keraamiset ruukut varastoon hyötykäyttöä odottamaan. Kasviperaiset jätteet toimitetaan tarkoitusta varten tuodulle siirtolavalle. Havut eritellään kanervista (Kuva 24).

Kuva 24. Siirtolavalle on lajiteltu koristehavut, lavan viereen kanervat.

Hoitosopimushautojen, yhteismuistomerkkien kukkapesät ja kiinteistöjen istutusastiat kunnostetaan touko-kesäkuun aikana. Omaisten tuomat kevätkukat nostetaan maasta ja ruukutetaan, elleivät ne ennestään ole ruukuissa. Kukat jätetään kukkapesän viereen. Kasvualusta kuokitaan kuohkeaksi. Siihen sekoitetaan pitkävaikutteista lannoitetta ja rakeista

kalkkia valmiiksi laskettujen annosteluohjeiden mukaan. Jos kasvualusta on käynyt vähiin, sitä lisätään olevaan kasvualustaan sekoittaen. Tarvittaessa kasvualusta vaihdetaan kokonaan. Tarkoitukseen käytetään nk. kukkapesämultaa, joka on kalkittu mutta lannoittamaton kasvualusta.

Hoitohautoille, joiden kukkapesään tulee puunjuuria tai joiden kukkapesät kuivuvat liikaa paahteessa, asennetaan seurakunnan muovinen kukka-allas (Kuva 25). Altaan reunaan lovetaan merkki, joka ilmaisee että allas kuuluu seurakunnalle. Maahan kaivetaan altaan muotoinen ja lähes sen syvyinen kuoppa. Allas asennetaan maahan vaakatasoon. Sen pohjalle laitetaan lecasoraa pohjatappien korkuinen kerros. Kasvualustaa laitetaan sen verran, että altaaseen jää parin senttimetrin kasteluvara sen jälkeen, kun taimet on istutettu (Kuva 26).

Kuva 25. Muovisen kukkalaatikon pohjareiät ovat onntojen tappien päissä ylivuotoaukkoina. Tappien korkuinen tila täytetään lecasoralla.

Kuva 26. Muoviseen kukkapesään on juuri istutettu taimet. Altaaseen on jätetty kasteluvara.

Muovisessa laatikossa kosteus säilyy kauemmin ja ympäröivien puiden juuret pysyvät hieman pidempään pois kesäkukkien kasvualustasta kuin maanvaraisessa istutuksessa. Laatikoita on käytetty noin kymmenen vuoden ajan, minkä ne ovat kestäneet hyvin.

Kiinteistöjen kukka-astioiden pohjareiät puhdistetaan edellisvuoden kukkien juurista. Suurehkot reiät salaojitetaan saviruukun palasilla. Vajaaksi painuneeseen kasvualustaan sekoitetaan uutta, huonoksi käynyt vaihdetaan kokonaan. Kasvualustaan sekoitetaan pitkävaikutteinen lannoite ja rakeinen kalkki seurakunnan oman annosteluohjeen mukaan.

Siirreistutusalueet eli varamaat muokataan jyrsimellä, lannoitetaan pitkävaikutteisella lannoitteella ja kalkitaan. Pinta tasoitetaan haravalla ennen istutusta.

3.2 Ryhmäkasvien tulotarkastus

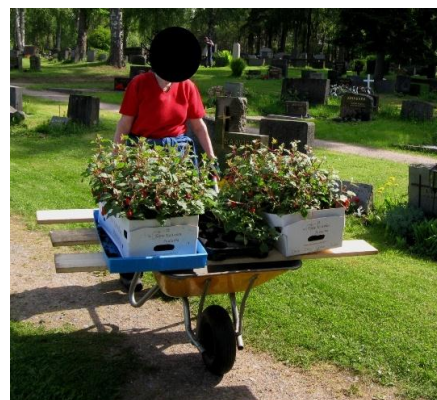
Kesäkukat otetaan vastaan hautausmailla sovituisissa paikoissa, HHM:lla ulkovaraston luona. Kukat puretaan kuorma-autosta ja ryhmitellään lajeittain. Ne lasketaan ja niiden määriä verrataan lähetykslistan tilattujen ja toimitettujen lukumääriin. Jos joitain lajeja puuttuu tai taimet eivät täytä kauppakelpoisuusvaatimuksia, kukkatoimittajalle ilmoitetaan asiasta. Taimilaatikat ja -alustat kannetaan varastoon suojaan auringonpaah-teelta ja turvaan varkailta. Kuivat taimet kastellaan huolellisesti.

3.3 Ryhmäkasvien istutus

Taimista otetaan ensin erilleen kiinteistöjen kukat. Ne lastataan pientraktorin peräkärriin. Mukaan otetaan istutussuunnitelma, istutuslapiot ja työnjälkien siivoamista varten katuharja ja lumilapio. Lasti ajetaan kiinteistöltä ja kukka-astialta toiselle. Taimet jaetaan astioihin istutussuunnitelman mukaisesti. Niistä sommitellaan kokonaisuus, jossa jokaiselle taimelle on tilaa sen kasvutavan mukaisesti. Jos istutuksen taustana on seinä tai muu rakenne, jonka takia istutusta ei katsella joka suunnasta, korkeimmat lajit laitetaan takimmaisiksi. Joka puolelta katseltaviin astioihin korkeimmat lajit laitetaan keskelle (Kuva 27). Katselun kohteeksi käännetään taimien edustavin puoli. Istutuslapio painetaan kasvualustaan teränsä syvyydeltä. Sillä työnnetään maata sivusuunnassa niin että syntyy istutuskuoppa. Ruukusta poistettu taimi asetetaan kuoppaan. Kasvualusta tiivistetään paakun ympärille käsin painelemalla ja tasoitetaan. Paakku on sopivassa syvyydessä, kun sen pinta jää juuri ja juuri kasvualustan pinnan alle. Lopuksi istutus kastellaan hyvin.

Kuva 27. Seurakuntakeskuksen atriumpihan kiinteistökukat.

Kuva 28. Kesäkukien siirtoa varastolta haudoille.

Kiinteistökukkien jälkeen hoitohauta- ja yhteismuistomerkkien kukat istutetaan osasto kerrallaan. Kukat kuljetetaan istutuskohteisiin kottikärryillä tai pientraktorilla ja peräkärriellä. Kottikärryjen päälle asetetaan lautoja poikittain kuljetusta tehostamaan (Kuva 28).

Hoitohautojen istutuksessa on kolme tehtäväaluetta. Kaksi työntekijää jakaa taimet hoitohautoille parityönä hoitosopimuslistojen avulla. Toinen ryhmä istuttaa taimet. Kolmas ryhmä siistii jäljet ja kastelee istutetut taimet.

Taimien paikka määräytyy kuten kiinteistöjen kukkaistutuksia tehtäessä: korkeat lajit taka-alalle, matalat niiden eteen. Parittomasta taimimäärästä sommitellaan lomittaiskuvio. Istutuksessa huomioidaan myös lajien lopullinen halkaisija suhteessa toisiinsa ja kukkapesän tilaan. Pienet lajit istutetaan tiheämpään kuin laajalle levittäytyvät. Jos taimet ovat lievästi muotupuolia mutta muuten käyttökelpoisia, niistä jätetään näkyviin niiden edustavin puoli. Taimia ei tuoda liian lähelle kukkapesän reunoja eikä jätetä liian taaksekaan.

Rivimuodostelmiin taimet istutetaan suoriin riveihin. Kaareviin muodostelmiin taimet sommitellaan säännöllisesti kaaren linjalle. Kaksi- ja monirivisissä istutuksissa taimet istutetaan lomittaiskuviioon (Kuva 29).

Omaisten tuomat hyväkuntoiset kausikukat ruukutetaan kukkapesän viereen, josta ne poistetaan kesän mittaan sitä mukaa kuin ne ränsistyvät. Istutusvaiheessa huonokuntoiset omaisten kukat jätetään em. siistijöiden poisvietäviksi.

Tyhjät ruukut jätetään pinoksi valmiin istutuksen eteen tai muistomerkin päälle. Ne toimivat merkkeinä kastelijoille (Kuva 30). Kasteltuaan kukkapesät huolellisesti he keräävät tyhjät ruukut ja irtonaiset kasvinosat kottikärryihin ja siistivät haudan lakaisemalla ja haravoimalla. Ruukut varastoidaan kukkatoimittajaa varten. Jos kukkatoimittajan kanssa ei ole sovittu asiasta, ruukut viedään energijätelavalle. Kasvijäte toimitetaan kompostilavalle.

Kuva 29. Istutussommitelua. Pariton määrä näyttää parhaimmalta lomittain istutettuna. Hoitohaudan merkki, valkoinen tikku, kuuluu oikeanpuoleiseen etukulmaan.

Kuva 30. Tyhjät ruukut toimivat istutuspäivänä kastelemattoman istutuksen merkinä. Kuvan kukkapesä on maanvarainen ja rajautuu nurmikkoon.

3.4 Kastelu

Vesipisteet laitetaan keväällä toimintakuntoon äitienpäivään mennessä. Letkunpätkät liitetään hanoihin ja sulkuventtiilit avataan. Syksyllä lokakuun alussa letkunpätkät kerätään pois, sulkuventtiilit suljetaan ja linjasto tyhjennetään avaamalla tyhjennysmutterit. Sekä avaamis- että sulkutyöhön otetaan avuksi pientraktori, lapio, osastokartta ja jakoavain.

Kastelukierros tehdään sään mukaan 2–3 kertaa viikossa. Kastelupäiviä ovat maanantai, keskiviikko ja perjantai tai maanantai ja torstai. Elokuun lopulla ja syyskuussa yöt ovat huomattavasti viileämpiä kuin kesällä, mikä vähentää kastelutarvetta. Vettä annetaan sekä täyden hoidon haudoille että kastelusopimushaudoille (Kuva 31), sankarihaudoille, kiinteistökukille ja varamaan siirretaimille.

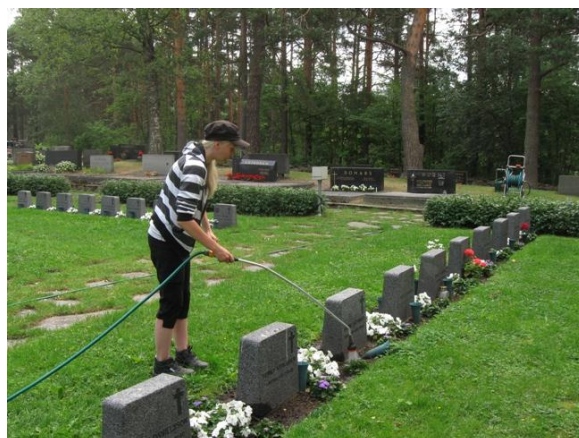
Pääosin kukkapesät kastellaan kastelukannujen avulla. Kukkapesää kohden annetaan vettä pesän koosta riippuen vähintään yksi kannullinen. Heinäkuussa, kun kaikki seurakunnan kesäkukat on istutettu, kastellaan letkuvaunuilla ja suihkusuuttimilla. Letkuvaunut ovat sokkeloisissa paikoissa hankalia, ja niiden kautta vettä menee myös hukkaan. Kastelujälkeä on helpompi kontrolloida kannulla kuin letkuvaunun ja suihkusuuttimen yhdistelmällä. Kuivat ja kuivahtaneet kukkapesät kastellaan perusteellisesti pitäen kannun nokkaa aivan

lähellä kasvualustan pintaa, jotta märkä kasvualusta ei roisku. Jos reunakivet ovat multaantuneet, ne huuhdellaan lopuksi. Vesisuihku suunnataan silloinkin kasvualustaan. Kasteluvettä ei saa mennä kukkien päälle. Aurinkoisena päivänä kasvustoon jääneet pisarat saattavat aiheuttaa polttovioitusta. Esimerkiksi sinitähtösten kukinnot homehtuvat herkästi jos niitä kastellaan.

Letkuvaunua käytettäessä suutin pidetään aivan lähellä maanpintaa (Kuvat 32 ja 33). Se säädetään niin, että veden tulopaine ei poraa reikiä kasvualustaan. Kasteltava alue käydään läpi monta kertaa, jotta vesi ehtii imeytyä kunnolla.

Kuva 31. Kastelusopimuksen merkinä sininen tikku oikeassa etureunassa.

Kuvat 32 ja 33. Varamaat ja sankarimaat kastellaan letkuvaunun ja suihkusuuttimen avulla.

Varjoisten alueiden kasvualusta pysyy märkänä kauemmin kuin aurinkoisten. Syvät kukkapesät kuivuvat hitaammin kuin matalat. Kastelutarve ja -määrä arvioidaan olosuhteiden ja istutettujen lajien vedentarpeen mukaan.

3.5 Hoitokierrokset: siistiminen ja rikkakasvien torjunta

Varsinaiset hoitokierrokset alkavat kun kaikki ryhmäkasvit on istutettu. Kuituneista irtto- ja maljakkokukista huolehditaan jo alkukesän kastelujen yhteydessä. Kierroksille kottikärryihin otetaan käsihara, kukkasakset tai pienet oksasakset, nurmikkosakset, lyhytvartinen kevyt lapio, katuharja ja lehtiharava. Pientyöväliseissä on lenkki, jonka avulla ne ripustetaan kottikärryjen aisoihin roikkumaan. Näin ne eivät päädy vahingossa kasvijätteen mukana kompostiin. Jos on luvassa helteinen päivä, kierros aloitetaan osastolta, joka ensimmäisenä altistuu kuumuudelle. Näin työolot pysyvät mahdollisimman siedettävänä.

Huonokuntoiset ja kuolleet kasvit vaihdetaan (paikkataimet varamaalta). Kuituneet kasvinosat nypitään lapioon (Kuva 34). Kukkapesästä poistetaan rikkakasvit, varisseet kasvinosat ja roskat. Kasvualusta harataan kevyesti. Nurmikkoon rajautuva reuna pidetään siistinä. Muistomerkki puhdistetaan katuharjalla.

Kuva 34. Ryhmäkasvien kuihtuneet osat nypitään pois. Apuvälineenä lyhytvartinen muovilapio.

Kuva 35. Siistitty hiekkahauta. Pinta on kuvioitu suorilla haravanvedoilla.

Kukkapesän hoitamisen lisäksi hoitokierrokseen kuuluu haudan pinnan siistiminen. Nurmipintainen hauta haravoidaan puhtaaksi. Hiekkahaudan pinta kitketään ja roskat poistetaan harjalla ja haravalla. Hiekkapintaan tehdään haravalla suorat pitkittäis- tai poikittaiskuviot (Kuva 35). Kuviota tehtäessä aina samaan suuntaan hiekan suurimmat rakeet lajittuvat haudan toiseen päähän. Tästä syystä haravointisuuntaa vaihdellaan. Reunakivet lakaistaan puhtaiksi. Kasvijätteet vietään kompostilavalle.

3.6 Tukeminen

Kesän mittaan etenkin verenpisarat venyvät niin pitkiksi, että versot kaatuvat maata vasten. Ne tuetaan puutikuilla hoitokierrosten yhteydessä.

3.7 Lisälannoitus ja -kalkitus

Pitkävaikutteinen, hallitusti liukeneva lannoite yleensä riittää koko kasvukaudeksi. Koska sen liukenemisnopeus riippuu lämpötilasta, lannoitusteho saattaa kovin lämpimänä kesänä loppua kesken.

Lisälannoitustarpeesta pysytään ajan tasalla kasvuston väriä tarkkailemalla. Lehtien tasainen vaaleneminen on useimmiten merkki typen puutteesta. Lisälannoitteen ei tarvitse olla kallista pitkävaikutteisista lannoitetta, sillä osa siitä jäisi hyödyntämättä kasvukauden lämpötilojen vähitellen laskiessa. Hyvin runsassateisina kesinä kasvualustasta huuhtoutuu kalkkia. Silloin lisäkalkitus on tarpeen.

3.8 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta

Hoitokierroksilla tarkkaillaan mahdollisia viitteitä taudeista ja tuholaista. Taudeista esiintyy yleisimmin härmää. Loppukesällä voi ilmaantua harmaahometta yökosteuden takia. Jotkut tartunnat jäävät tunnistamattomiksi. Oireilut saattavat taudin sijaan olla esimerkiksi jonkin hivenainepuutoksen seurausta.

Härmäsieni viihtyy erityisen hyvin begonioissa, joten niitä tarkkaillaan tehostetusti (Kuva 36). Jos jo aivan vähäiset härmälaikut huomataan, omatekoinen ruiskute tehoaa hyvin. Pahoin saastuneet kasvinosat poistetaan, tarvittaessa vaihdetaan taimet. Kasvijäte kompostoidaan.

Kuva 36. Härmän saastuttama begonia omaisen hoitamalla haudalla.

Kuva 37. Härmäsienen torjuntaa ruiskuttamalla.

Merkittävimpiä ryhmäkasvien tuhoajia ovat lehtikirvat ja vihannespunkit. Ne löytävät helposti tiensä meheviin kasvustoihin. Ellei niitä havaita tai ehditä torjua ajoissa, niiden määrät voivat paahteisilla paikoilla moninkertaistua lyhyessä ajassa.

Pienet kirvaesiintymät voidaan litistää käsin. Kun taimien latvat ovat kuorruttuneet hyönteisillä, nopein tapa vähentää niitä on poistaa kirvaiset latvaosat kokonaan (Kuva 38).

Kuva 38. Kirvojen vioittavat kukintoja imemällä niistä nestettä. Taimen pituuskasvu tyrehtyy, latvan lehdet jäävät pieniksi ja kippuraisiksi, kukkaperät käpertyvät, nuput eivät aukea.

Punkkia ja kirvaa torjutaan ryhmäkasveista kemiallisesti samalla tavalla kuin perennoista. Torjunnan tarve on pahimmillaan niin suuri, että kaupallisia valmisteita ei ole kannattavaa käyttää. Paineruiskuun tehdään itse liuos (1 l kädenlämpöistä tai haaleaa vettä + 2 tl nestemäistä mäntysaippuaa + 2 tl ruokasoodaa), jolla kasvustot käsitellään kauttaaltaan, myös lehtien alapinnoilta (Kuva 37). Kasvusto kastuu tasaisesti, kun suuttimen pisarakoko on riittävän pieni. Sopiva koko löytyy kokeilemalla.

Torjunta tehdään kuivaan kasvustoon tyyneellä säällä. Pilvisuus, pouta tai aamuvorhainen ajankohta ehkäisee ruiskutuksen jälkeisiä polttovioituksia. Käsitely toistetaan ainakin kerran 7-8 vrk:n kuluttua, jolloin munista on juuri kuoriutunut uusi sukupolvi. Punkkien hävittämiseksi voi vielä kolmas kerta olla tarpeen.

Ruiskua täytettäessä mäntä ei saa likaantua. Mäntään tarttuneet pienet roskat voivat nousta säiliöstä letkuun ja tukkia suuttimen. Torjuntaruiskutusten päätteeksi ruisku pestään lämpimällä vedellä. Pesuvettä lasketaan paineen kanssa myös suuttimen läpi. Ruiskun kierreosa avataan ja osat laitetaan siivouskomeroon kuivumaan.

Muurahaiset ovat paikoin pesiytyneet kasvien juuristoalueelle. Niitä on mahdoton torjua laajalla hautausmaalla. Niiden aiheuttamat haitat eivät onneksi ole vakavia.

Joskus kukkapesiin ilmestyy kontiaisten tunnelinkaivusta syntyviä maakekoja. Rauhoitettua kontiaista ei saa tappaa eikä tarkoituksellisesti häiritä. Keot tallataan tasaisiksi ja hoitohautojen myllätyt kukkapesät kunnostetaan.

Nuoret naakat ja varikset kaipaavat alkukesästä virikkeitä. Ne siirtelevät hautakukkia ja hoito- ja kasteluhautojen merkkitikkuja. HHM:n osasto 9 sijaitsee alueen kaakkoiskulmassa, josta on lyhyt matka kaupungin lintutarhan lammelle. Tämä osasto kärsii eniten lintujen sotkemisesta. Riistanhoitopiiri on muutamana vuonna pienentänyt häiritsevää lintukantaa rauhoitusajan huomioiden. Talvisin varislinnut syövät hautakynttilöiden steariinia. Kynttiläongelma voidaan välttää ohjeistamalla omaisia pitämään kynttilät lyhdyissä.

Harvalukuiset rusakot liikkuvat hautojen päällä ja jättävät hiekkapinnat koloille. Jäljet korjataan hoitokierroksella.

3.9 Haudankaivun aikainen suojaus

Jos avattavan haudan kasvit ovat vaarassa vahingoittua kaivamisesta, ne nostetaan ylös reilun kokoisen paakun kanssa ja istutetaan laatikkoon. Laatikkoa säilytetään suojassa haudan lähellä. Ellei paikka ole sopiva säilytykseen, laatikko viedään huoltorakennuksen luo. Hautajaisten ja haudan umpeen luomisen jälkeen kukkapesä kunnostetaan ja taimet istutetaan takaisin paikalleen. Kaivutöiden lähellä vähäisessä vahingoittumisvaarassa olevat kasvit suojataan työn ajaksi puukehikolla (Kuva 39).

Kuva 39. Haudankaivun ajaksi puukehikolla suojatut ryhmäkasvit.

3.10 Syyskunnostus ja -istutukset

Syyskuun viimeisellä viikolla kerätään pois hoitotikut. Ne pestään, lasketaan ja varastoidaan HHM:n huoltorakennukseen.

Hoitohautojen kesäkukat nostetaan maasta yöpakkasten tultua syyskuun loppuun mennessä. Kukat kerätään kottikärryihin ja viedään lavalle, joka on poikkeuksellisesti tuotu hautausmaalle tätä tarkoitusta varten. Kaikki kasvinosat kerätään pois, ettei maahan jää niiden mukana taudinaiheuttajia. Kukkapesän kasvualusta muokataan kevyesti kuokkimalla. Tarvittaessa lisätään multaa.

Varamaiden ryhmäkasvireservi toimitetaan kompostilavalle lokakuussa. Kasvualusta muokataan lapiolla.

Lokakuun alussa sankarimaille ja kiinteistöjen kukka-astioihin istutetaan kanervat. Ruukut poistetaan ja kanervat istutetaan taimistosyvyteen. Lisäkoristeeksi asetellaan säteittäin kuusenhavuja, jos on aikaa ja resursseja (Kuva 40). Havut kerätään ulkopuolisilta tai kaupungin metsähakkuutyömailta. Tavallisesti istutuskastelu on riittävä.

Kastelukannut, haravat ja käsikuokat kootaan pestäviksi ja varastoitaviksi.

Kuva 40. Kanerva ja kuusenhavut.

Kuva 41. Sankarimaan leikkomaljakot asennetaan paikoilleen ja täytetään vedellä Kaatuneiden muistopäivään mennessä.

4 LEIKKOKUKAT

Seurakunta tarjoaa omaisten käyttöön leikkokukkasuppiloita ja -maljakoita. Suppilot viedään kottikärryillä Kaatuneiden muistopäivään mennessä sankarimaille (Kuva 41). Jokaisen sankarivainajan muistomerkin viereen laitetaan oma suppilo. HHM:n sankarimaan yhteismuistomerkillä asennetaan maljakkoteline. Myös muistolehtoihin viedään suppiloita ja maljakoita. Leikkoastiat täytetään vedellä.

Hoitokierroksilla tarkistetaan, missä kunnossa omaisten tuomat leikkokukat ovat. Huonokuntoiset kukat poistetaan ja suppiloiden vesi vaihdetaan uuteen. Kasvijäte toimitetaan kompostiin.

Syyskuussa suppilot ja maljakot kerätään kottikärryillä pestäviksi ja varastoitaviksi.

5 RYHMÄRUUSUT

Hoidon tavoite: terveet, runsaasti kukkivat, hyvin talvehtivat kasvit.

Ryhmäruusuja on joillakin yksittäisillä hoitohaudoilla.

5.1 Kevätkunnostus

Ruusut leikataan toukokuussa. Versot typistetään toisen tai kolmannen terveen silmun takaa. Kuolleet osat poistetaan ja kuolleet taimet vaihdetaan uusiin. Kasvualustaa kuohkeutetaan varoen.

5.2 Lannoitus ja kalkitus

Kasvualusta lannoitetaan pitkävaikutteisella lannoitteella ja kalkitaan rakeisella kalkilla kevätkunnostuksen yhteydessä ja elokuussa syyslannoitteella.

5.3 Kastelu

Ryhmäruusut kastellaan kesäkukkien kastelukierroksella.

5.4 Hoitokierrokset: siistiminen ja rikkakasvien torjunta

Ruusut hoidetaan kesäkukkien hoitokierroksella. Kuituneet kukat leikataan pois. Kellastuneet ja kuolleet lehdet poistetaan. Rikkakasvit kitketään, kasvualustan pinta harataan ja nurmikkoon rajautuva reuna pidetään siistinä.

5.5 Kasvitautilien ja -tuholaisten torjunta

Ruusut on hyvin altis härmäsienitartunnalle.

Toimitaan samoin kuin ryhmäkasvien kanssa. Katso kappale Ryhmäkasvit (kesäkukat).

5.6 Haudankaivun aikainen suojaus

Samoin kuin kappaleessa Perennat.

5.7 Syyskunnostus

Kasvualustaa lisätään lokakuussa talvenkeston parantamiseksi. Kasvualusta tuodaan paikalle kottikärryillä.

6 PENSAAT

Hoidon tavoite: Pensaat ja pensasryhmät ovat siistejä. Kasvustoissa ei ole häiritseviä rikkakasveja eikä aukkoja.

Hautausmailla ja kiinteistöjen piha-alueilla on sekä vapaasti kasvavia yksittäispensaita ja aidanteita että pensasaitoja.

6.1 Kevätkunnostus

Roskat ja kuivat lehdet haravoidaan ja puhalletaan lehtipuhaltimella. Häiritsevät kuolleet ja kasvustosta ulos pistävät versot poistetaan. Ne leikataan niin tyveltä kuin mahdollista. Katetut alustat muotoillaan siisteiksi ja katekankaiden paljastuneet osat peitetään katteella. Hennot risut viedään kompostilavalle ja paksut, huonosti maatuvat risut kompostilavan viereen odottamaan haketusta.

6.2 Lannoitus ja kalkitus

Pensaita lannoitetaan istutuksesta alkaen keväisin noin viiden vuoden ajan pitkävaikutteisella lannoitteella ja elokuussa syyslannoitteella. Lannoite levitetään tasaisesti juuristoalueelle, ei pensaan tyvelle. Pensaat kalkitaan joka kolmas vuosi. Annostelussa noudatetaan lannoitus- ja kalkitusainevalmistajien suosituksia. Vanhoja kasvustoja ei lannoiteta eikä kalkita.

6.3.1 Muotoleikkaus

Muotoon leikattavia ovat VHM:n sankarimaan ja pohjoispuolisen pysäköintialueen orapihlaja-aidat, UHM:n ylärinteen ja siunauskappelin orapihlaja-aidat, HHM:n (Kuva 42) kappelin pysäköintialueen ja sankarimaan tuhkapensas-aidat (Kuvat 43 ja 44) sekä Mahiksen ja Kirkkopuiston kanttorilan orapihlaja-aidat. Sankarimaiden ja UHM:n aidat pidetään matalina. Pensassakset ovat riittävä työväline HHM:n sankarimaalle, mutta sekä siellä että etenkin muualla työ on nopeinta sähköisellä pensasleikkurilla. Pensasleikkuria käytettäessä noudatetaan erityistä varovaisuutta. Työssä tarvitaan kuulon- ja silmänsuojat sekä raajat suojaava vaatetus. Työhön tarvittava jatkojohto kytketään lähimpään sähköntoimipisteeseen.

Kuva 42. Tuhkapensasaidan muotoilua sähkökäyttöisellä pensasleikkurilla.

Kuva 43. Kiiltotuhkapensasaita ennen leikkausta.

Kuva 44. Vasta leikattu kiiltotuhkapensasaita.

Matalina, n. 50 cm:n korkuisina, pidettävät leikataan tarvittaessa kaksi kertaa kesässä, muut kerran. Leikkuukorkeus pidetään kauttaaltaan samana. Vain saman vuoden kasvu poistetaan. Leikkuun jälkeen aidan päälle jäänyt leikkuujäte siistitään pois haravalla. Aidanvierukset haravoidaan hyvin erityisesti orapihlajan piikeistä ja leikkuujäte vietään kompostilavalle.

Heinolan kirkon länsipuolella olevien ja HHM:n uurnalehdon huoltorakennuksen vuorimäntyjen (Kuva 45) vuosikasvaimet typistetään kesäkuussa ennen kuin ne ehtivät puutua (Kuva 46). Heinolan kirkon eteläpuoliset ja HHM:lla kappelin viereiset kasvustot ovat jo liian korkeita typistettäviksi. Kirkonkylän seurakuntatalon kääpiövuorimännyn puolesta kasvavat luonnostaan tiheiksi. Vuosikasvaimet leikataan

puolestavälistä pienillä oksasaksilla. Leikkuujäte kerätään sankoon, joka tyhjenetään kottikärryihin. Lopuksi jäte vietään kompostilavalle.

Kuva 45. Vuosittain tyvistetyt vuorimänty-kasvustot pysyvät tuuheina.

Kuva 46. Vuorimännyn vuosikasvain tyvistetään puolivälistä poikki leikkaamalla.

6.3.2 Harventaminen

Pensashanhikkeja, pensasangervoja, aronioita, syreenejä, jasmikkeita, syshortensioita ja muita vapaasti kasvavia suuria yksittäispensaita, pensasryhmiä ja aidanteita leikataan harventaen oksa- ja raivaussaksilla sekä oksasahalla. Niistä poistetaan vanhimpia ja ränsistyneimpiä oksia keväisin tai syksyisin silloin kun työvoimana on harjoittelijoita tai puutarha-alan ammattilaisia. Oksat toimitetaan haketusrisukasaan.

6.3.3 Alasleikkaus

Vanhan pappilan kurturuusut ja HHM:n osasto 15:n tuhkapensaat leikataan alas noin 4–5 vuoden välein polttomoottorikäyttöisellä raivaussahalla 10 cm:n korkeudelta. Alasleikkausten välisinä vuosina tuhkapensaiden versoja tyvistetään sen verran, etteivät ne peitä muistomerkkien tekstejä.

6.4 Paikkausistutukset

Paikkausistutuksia tehdään tarvittaessa vain uusiin istutusryhmiin, esimerkiksi Kirkkopuistossa ja kirkonkylän seurakuntatalolla.

6.5 Rikkakasvintorjunta ja kattaminen

Pensaiden alustat kitketään kerran kesässä. Monivuotisten rikkakasvien juuret poistetaan mahdollisimman tarkasti juurineen. Työssä käytetään käsiharoja. Kitkentäjäte viedään kompostilavalle. Uusimpien pensasistutusten katekangas ja noin 4–5 cm:n paksuinen kuorikekerros vähentävät kitkemistarvetta mutta eivät poista sitä.

6.6 Rajaus

Pensaita ei varta vasten rajata nurmikosta. Istutusalueiden reunat siistitään kitkemisen yhteydessä.

6.7 Kastelu

Uusia istutuksia kastellaan istutusvuonna ja pahojen hellejaksojen aikana kolmena ensimmäisenä vuonna riittävän usein, jotta taimet juurtuvat hyvin ja lähtevät kasvuun. Vettä annetaan kerralla niin paljon, että koko juuristokerros tulee märäksi. Pitkillä poutajaksoilla kastellaan tärkeiden alueiden vanhojakin pensaita ennen nuutumisen merkkejä. Tärkeitä alueita ovat mm. uurnalehdot ja kirkkopihat (Kuva 47). Kasteluun käytetään tavallisten letkuvaunujen lisäksi myös isoa letkuvaunua.

Kuva 47. Heinolan kirkon ja Kirkko puiston pääsisäänkäynti. Pensaita kastellaan tarvittaessa ison letkuvaunun avulla.

Kuva 48. Aronioita kastellaan pitkän poutajakson aikana. Vesiletku on työnnetty katekankaan alle.

Kuorikekate voi olla niin kuivaa, että kasteluvesi ei mene sen läpi maahan. Vettä haihtuu ilmaan. Myös kasvualusta voi olla niin kuivaa, että vesi ei imeydy siihen. Tällöin vesiletku laitetaan katteen alle (Kuva 48). Sen paikkaa vaihdetaan aika ajoin. Alue käydään näin läpi useaan kertaan. Istutuslapiolla kaivamalla voidaan tarkistaa, milloin vesi on imeytynyt riittävän syvälle eli noin istutuslapiion syvyyteen.

6.8 Kasvitautilien ja tuholaisten torjunta

Kasvitautilien torjuntatarvetta ei yleensä ole. Tarvittaessa tautien voittamat oksat poistetaan oksasaksilla. Oksasakset desinfioidaan työn päätteeksi kasvitautilien leviämisen ehkäisemiseksi. Kirvoista pahoin kärsiviä oksia suihkutetaan vesiletkulla.

7 PUUT

Hoidon tavoite: puuston pitäminen pitkäikäisenä, elinvoimaisena ja hautausmailla liikkuvien kannalta turvallisessa kunnossa.

Puusto koostuu etupäässä vanhoista yksilöistä. Niiden kuntoa tarkkaillaan silmämääräisesti säännöllisesti. Osa puihin liittyvistä vaaroista voidaan eliminoida, kun ne havaitaan ajoissa.

7.1 Istutus ja tuenta

Puun taimi kastellaan hyvin ennen istutusta. Istutuskuoppa, n. 80 cm syvä ja leveä, kaivetaan tilan salliessa kaivinkoneella, muutoin lapiolla. Paikalle tuodaan kasvualustaksi ohjeen mukaan kalkittua ja kesto-lannoitettua nurmikkomultaa. Kasvualustaa sekoitetaan ensin pohjamaan pintakerrokseen. Kasvualustaa lisätään oikea istutussyvyys huomioiden eli kunnes sitä on sen verran, että kuoppaan laitetaan

taimen juurenniska jää ympäröivän maanpinnan tasalle. Taimi asetetaan kuoppaan pystysuoraan sekä tasa-että kaltevalla maalla. Multaa lisätään niin että paakku pysyy pystyssä.

Runkopuut istutetaan niin suurina taimina, että ne tarvitsevat tuennan juurtuakseen lujasti kasvualustaan tuulista huolimatta. Puut tuetaan kahdella seipäällä siten, että vallitseva tuulensuunta on kohtisuorassa seipäiden muodostamaan linjaan nähden. Tukiseipäiksi sopivat esim. 50–100 mm:n paksuiset kuoritut kuusiseipäät. Niille tehdään rautakangella kohtisuorat tai lievästi ulospäin kallistuvat reiät taimen vastakkaisille puolille n. 20 cm:n päähän juurenniskasta tai tätä ulommaksi, jos taimen paakku muutoin vahingoittuisi. Seipäät upotetaan reikiin ja isketään rautakangella pohjamaahan niin syväälle, että ne pysyvät paikoillaan tukevasti. Seipäiden ympärys tiivistetään tiukaksi rautakangen avulla ja polkemalla.

Istutuskuoppaan lasketaan vettä 20–30 litraa. Veden imeytyttyä kuoppa täytetään kasvualustalla ja tiivistetään kevyesti polkemalla. Jatkokastelujen helpottamiseksi kasvualustan pintaan voidaan muotoilla taimen ympärille maavalli. Maavalli tasoitetaan ennen talven tuloa.

Runko sidotaan tukiseipäisiin puun kuorta hiertämättömällä, kestäväällä siteellä, esim. tervanauhalla. Sidontakorkeus määrittyy puun korkeuden sekä rungon ja latvuksen keskinäisten mittasuhteiden mukaan. Yleensä pienet taimet, esim. metrin mittaiset, sidotaan tukiseipäisiin rungon puolestavälistä. Suurten taimien tukisidosten kohta on suhteellisesti tätä alempana, noin kolmasosa taimien pituudesta tyveltä mitattuna. Tukiside sidotaan ensin tukiseipäaseen niin tiukasti että se pysyy paikoillaan. Sitten side viedään puun rungon ympäri ja tuodaan takaisin tukiseipäaseen. Sidos voidaan tehdä eri tekniikoilla, kunhan varmistetaan, että se sallii puun hieman liikkua tuulessa ja että se ei kurista runkoa. Tukiseipäät eivät saa hangata puun runkoa eivätkä oksia. Tarvittaessa (lehtipuiden) latvuksen sisään ulottuvat seipäät lyhennetään. Seipäiden on oltava keskenään samanmittaiset (Kuva 49).

Kuva 49. Pihta on tuettu kahdella tukiseipäällä. Esteettisistä syistä seipäät voisivat olla pihtaa lyhyemmät.

Paakkutaimia käytettäessä on pidettävä erityistä huolta siitä, että taimen juuristo ei vaurioidu. Siksi paakkua nostetaan ja siirretään vain pohjasta kantamalla, ei puun rungosta kiinni kannatellen. Kuoppaan asetellun taimen paakkukankaan sidokset avataan. Säkkikangas voidaan jättää kuoppaan. Maatumattomasta materiaalista valmistettu kangas poistetaan varoen paakun alta vetämällä.

Puuistutusten tukisiteet tarkistetaan kerran kasvukaudessa. Kiristäviä siteitä löysennetään. Jos tukiseipäät eivät ole tukevasti maassa, ne asennetaan uudelleen. Mikäli seipään heiluminen johtuu lahonneesta tyvestä, tyvi teroitetaan kirveellä. Tukiseipäät poistetaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua istutuksesta.

7.2 Runkosuojaus

Vasta istutetut puut suojataan jyrsijöiltä ja muilta mahdollisilta vaurioittajilta muovisilla runkosuojilla. Suojaspiraalit asennetaan puun tyvelle.

7.3 Kattaminen

Uusien puiden tyvelle laitetaan istuttamisen yhteydessä katekangas, joka ulottuu vähintään niin laajalle, että tukiseipäät jäävät sen peittämälle alueelle (näin seipäät eivät haittaa ruohonleikkuuta). Kangaspalaan tehdään keskelle ristiviilto. Kangas pujotetaan taimen tyvelle ja levitetään maata vasten. Tukiseipäiden kohdalle kankaan reunoihin tehdään myös reunaviillot, jotta kangas asettuu paikoilleen. Ristiviillon liepeet taitellaan siististi puun tyvelle. Kangas peitetään 4–5 cm:n kerroksella kuorikekatetta. Vuosien mittaan kankaan ristiviiltoa laajennetaan puun tyven kasvaessa paksuutta.

7.4 Lannoitus ja kalkitus

Uudet puuistutukset lannoitetaan noin 3–5 vuoden ajan keväisin pitkävaikutteisella lannoitteella ja syksyisin PK-lannoitteella. Kasvualustaa kalkitaan tarvittaessa. Annostelussa noudatetaan lannoitus- ja kalkitus-ainevalmistajien suosituksia. Lannoite sekoitetaan mahdollisuuksien mukaan kasvualustaan, jotta se varmasti päätyy juuriston ulottuville.

7.5 Kastelu

Uusia puuistutuksia kastellaan pitkien poutajaksojen aikana. Kastelukerralla vettä annetaan 20–30 litraa puuta kohti.

7.6 Leikkaus

Puita leikataan tarvittaessa kevättalvella leudolla säällä tai jos poistettavat oksat tai versot ovat hoitohautojen yllä, hoitokauden päättymisen tienoilla syys-lokakuussa. Koivu ja vaahtera leikataan nestevirtausten hidastuttua elokuussa.

Leikkuuvälineiden on oltava puhtaat ja terävät. Talvella runsaan lumen painosta alas taipuneet oksat haittaavat lumenaurasta aurasvöylien varrella. Pahoin haittaavat oksat poistetaan, ellei niiden pudistelu korjaa tilannetta. Myös muualla kuin aurasvöylien varrella alas laskeutuneet oksat poistetaan, jos ne haittaavat saattoväkeä eikä pudistelu riitä. Oksat poistetaan niiden läpimitasta riippuen oksasaksilla tai sahalla. Kuolleet, latvuksen sisään kääntyneet ja muita oksia hankaavat oksat poistetaan. Vahingoittuneet ja latvuksesta ulos pistävät oksat typistetään oikeaan suuntaan kasvavan, elävän silmun takaa tai poistetaan tilanteen mukaan. Painavat oksat poistetaan osissa, ettei irtoavan oksan kuori jatka repeämistä rungon pinnalla.

Riippapihlaja vaatii vuosittaisen muotoleikkauksen (Kuva 50). Latvuksen ylimmät pystyt ja muutenkin väärään suuntaan kasvavat versot poistetaan oksankauluksen kohdalta. Muualla latvuksessa väärään suuntaan kasvavat oksat joko poistetaan tai typistetään. Myös nurmikkoon kiinni ottavien versojen päitä typistetään.

Kuva 50. HHM:n kappelin riippapihlajan muoto säilytetään poistamalla pystyt oksat ja typistämällä maata viistäviä versoja.

Leikkaamisessa käytetään oksa- ja teleskooppisaha ja oksasaksia. Korkealta poistettavia oksia varten vuokrataan henkilönostin ja turvavaljaat. Leikkuujäte viedään traktorilla ja peräkärjällä kompostilavan viereen odottamaan hakettamista. Paksut oksat toimitetaan seurakunnan polttopuuvarastoihin. Muut oksat viedään traktorilla ja peräkärjällä hakettavien kasaan.

Leikatun puun ympäristö siistitään. Pienet risut ja roskat viedään kompostilavalle.

7.7 Runko- ja tyviversojen poisto

Lehmukset ja pihlajat kasvattavat runko- ja tyviversoja. Ne verottavat puun elinvoimaa ja saavat rungon näyttämään epäsiistiltä. Versot poistetaan pienillä oksasaksilla mahdollisimman läheltä runkoa ja pintajuuria heinä- ja syyskuussa. Runkoa varotaan vahingoittamasta. Leikkuujäte viedään kottikärryillä kompostilavalle.

7.8 Rikkakasvitorjunta

Ensimmäisten kasvuvuosien aikana alustat kitketään puhtaiksi, jotta puiden ei tarvitse kilpailla ravinteista varsinkaan monivuotisten rikkakasvien kanssa. Rikkakasvit poistetaan juurineen.

7.9 Talvisuojaus

Kevätahavalle arat lajit suojataan ensimmäisinä talvina tuulta läpäisevillä suojamateriaaleilla, esim. varjostusverkolla tai säkkikankaalla. Suojat asennetaan jo syksyllä tai viimeistään kevättalvella ennen kuin auringonlämpö saa versot haihduttamaan. Suojat poistetaan kun maa on sulanut ja taimien juuret pystyvät ottamaan vettä.

Jos tykkylunta kertyy keskeisten alueiden puihin (Kuva 51), lähinnä timanttituijiin, lumi pudistellaan pois esim. katuharjalla. Työ voidaan joutua toistamaan runsaslumisina talvina, jotta versot eivät joudu kantamaan kuormaa liian kauan. Ajoissa pudisteltujen tuijien latvat korjautuvat harituksesta kasvukauden aikana. Versoja pudisteltaessa on muistettava että ne murenevät herkästi pakkasella.

Kuvat 51. HHM:n kappelipihan timanttituijat. Jos lumi ei paina liikaa ja liian kauan, latvojen muoto korjautuu kasvukaudella.

7.10 Puun poistaminen

Puille, joiden säilyttämisestä on todennäköisesti enemmän haittaa kuin hyötyä, haetaan kaatolupa Heinolan kaupungilta. Kaatoluvalliset puut poistaa ulkopuolinen urakoitsija hoitokauden ulkopuolella syksyllä tai talvella. Hautaustoimen työntekijät toimittavat kaadetut puut seurakunnan polttopuuvarastoihin ja siivoavat kaadon jäljet. Työssä tarvitaan moottorisaha, traktoreita, peräkärjy ja kahmaria.

8 HAUTOJEN HOITO

Ohjeet hoitohautojen kukkapesien kevät- ja syyskunnostukseen sekä ryhmäkasvien ja kanervien hoitoon ovat kappaleessa Ryhmäkasvit (kesäkukat). Hautojen nurmikon hoito selitetään kappaleessa Nurmikot. Nämä ohjeet koskevat hoitotöitä, joista ei kerrota em. kappaleissa.

8.1 Talvella kaivettujen hautojen tarkkailu keväällä

Huhti-toukokuussa tarkkaillaan talvella kaivettuja hautoja ja niiden viereisiä hautoja. Roudan sulaessa maanpinta saattaa vajota. Tästä syystä muistomerkit voivat kallistua.

8.2 Hautojenhoitopäivä

Kesäkuussa viikolla 23 järjestetään jokaisella hautausmaalla Kirkonseutu-lehdessä mainostettu hautojenhoitopäivä. Päivän aikana klo 14:ään asti myydään ryhmäkasveja, neuvotaan ja jaetaan tietoa ja autetaan istutusapua tarvitsevia omaisia. UHM:lla ryhmäkasvit myy ulkopuolinen yrittäjä, jonka kanssa asiasta sovitaan ennakkoon, HHM:lla ja VHM:lla hautausmaiden työntekijät. HHM:lla myydään myös perennoja, jos yhteistyökumppaniksi saadaan ulkopuolinen yrittäjä.

HHM:n kappelipihalle pystytetään tukikohdaksi telttakatos, muille hautausmaille aurinkovarjo ja pöytä. Tukikohtiin rakennetaan info- ja kahvitarjoilupisteet. Infopisteisiin varataan ohjelistoja ympäristöystävällisestä hautainhoidosta, hautausmaille sopivia perennoja esittelevä opaskansio ja muistiinpanovälineet. Kahvitarjoilusta ovat huolehtineet vapaaehtoiset seurakunnan harjoittaman lähetystyön hyväksi. Kahvimaksu on vapaaehtoinen. Kahvitelussa käyviä on ennakoilmoituksessa pyydetty ottamaan oma muki mukaan. Näin vähennetään kertakäyttöastioiden tarvetta.

Tukikohtiin tuodaan myytäviä ryhmäkasveja, Biolanin kukkapesiin tehtyjä perennamalli-istutuksia, taimikasseja, vaihtorahalipas, muistiinpanovälineet, kaksi kottikärryllistä kukkapesämultaa, lapiot, istutuslapiot ja hinnasto.

Ennen aloitusta pidetään HHM:n kappelissa ja Heinolan pitäjänkirkossa hartaushetket.

Iltapäivällä pöydät ja katos puretaan ja palautetaan varastoon. Myymättömät taimet ja muut tarvikkeet viedään omille paikoilleen.

8.3 Ylijäämämaa

Haudankaivun seurauksena HHM:lla syntyvät ylijäämäkasat lastataan sulan maan aikana kaivinkoneella traktorin peräkärryn ja siirretään huoltorakennuksen ylijäämämaalavalle (Kuva 52). Ulkopuolinen urakoitsija tyhjentää maalavan tilauksesta maankaatopaikalle, paitsi talvella, jolloin poistettu maa-aines varastoidaan huoltorakennuksen pihalle, kesäaikaisen multatilan paikalle. Navetan piha toimii VHM:n ylijäämämaiden varastona. UHM:n ylijäämämaat varastoidaan hautausmaan aidan ulkopuolella olevalle multa-alueelle.

Kuva 52. Ylijäämämaa tiivistetään vaihtolavalle siirtokuntoon.

8.4 Reunakivien ja muistomerkkien oikaisu

Hautaustoimen oikaistaviksi kuuluvat sellaiset reunakivet ja muistomerkit, jotka ovat seurakunnan hallinnassa tai joita on siirretty haudankaivun yhteydessä. Oikaisutyö tehdään sulan maan aikana tarvittaessa (Kuvat 53 ja 54).

Kuva 53. Muistomerkin oikaisu. Rakenteiden alle tiivistetään maata juntalla sekä rautakangella.

Kuva 54. Kookkaiden muistomerkkien oikomiseen tarvitaan hautakankea.

8.5 Reunakivien ja muistomerkkien poisto

Kuva 55. Reunakiven poisto.

Luovutetuilta ja lunastamattomilta haudoilta poistetaan reunakivet ja muistomerkit haudausmaiden reunoille varastoon, jos työryhmä on tehnyt sitä ennen muistomerkkikatselmuksen. Katselmuksessa selvitetään, onko poistettävien joukossa kulttuurihistoriallisia tai paikallisesti merkittävien henkilöiden muistomerkkejä. Poistotyön ajankohta määräytyy katselmuksen ajankohdan mukaan. Kivet nostetaan traktorin lavalle kaivinkoneella ja kivinostimella tai nostoliinalla (Kuva 55) ja viedään haudausmaiden reunoille varastoon, esim. HHM:n huoltorakennuksen piha-alueelle. Poikkeuksena on HHM:n osasto 9, joka pidetään yhtenäisenä reunakivihautojen alueena. Sieltä reunakiviä ei saa poistaa.

8.6 Historiallisesti merkittävien hautojen hoito

HHM:n museoalueella ja VHM:lla on runsaasti historiallisia hautoja. Niitä kunnostetaan sulan maan aikana. Ruostuneet metallirakenteet puhdistetaan ensin painepesurilla (Kuva 56). Irtohuoste hiotaan pois erikokoisilla teräsharjoilla ja hiomapapereilla. Rauta-rakenteet pohja- ja pintamaalataan ohuin maalikerroksin. Maalin on annettava kuivua hyvin ennen uutta kerrosta. Nimitaulut pestään miedolla, neutraalilla pesuaineella ja juuriharjalla. Tarvittaessa uusitaan nimitiedot maalaamalla, korjataan lohkeamia, oiotaan painumia ja teetetään puuttuvia osia.

Kuva 56. Rautaista suoja-aitaa puhdistetaan painepesurilla.

8.7 Laiminlyötyjen hautojen hoito

Elo-syyskuussa myös niitä hautoja, joita omaiset eivät ole hoitaneet, siistitään yleisilmeen säilyttämiseksi. Puiden ja pensaiden kylväytyneet taimet poistetaan juurineen kaivamalla ja ruohovartistet siimataan. Kasvijäte viedään kompostilavalle. Siistiminen helpottaa syksyn kasvijätteiden puhallusta ja haravointia.

8.8 Yhteismuistomerkkien kunnostaminen

Seurakunta vastaa monien yhteismuistomerkkien hoidosta. Hautausmaiden ja Kirkkopuiston muistomerkkien yhteydessä on hoidettavaa kasvillisuutta, joista huolehditaan kevät- ja syyskunnostusten yhteydessä sekä hoitokierroksilla.

- HHM:** Heinolan hautausmaan sankaripatsas ja hauta-alue, osasto 13
- Vapaussodan sankarimuistomerkki ”Kodin ja isänmaan puolesta kaatuivat” ja hauta-alue, osasto 5
- Vakaumuksensa puolesta vuonna 1918 kaatuneiden muistomerkki ”Vakaumuksen puolesta kaikkenne annoitte v. 1918” (”Äiti-lapsi” -patsas), osasto 3
- Vapaussoturien muistopaasiryhmä ja hauta-alue: ”Vapaus isänmaa 1918”, osasto 3 (hauta-alue, johon on haudattu myös sankareiden puolisoita)
- Karjalan siirtolaisten muistomerkki ja hauta-alue, osasto 12
- VHM:** Vanhan hautausmaan sankaripatsas ja hauta-alue
- UHM:** Uuden hautausmaan vapaussodan sankarihaudan muistomerkki ja hauta-alue ”Eestä maansa tää kansa uhraapi parhaimpansa”
- Kirkkopuisto:**
Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkki
- Lusi, Kiialankangas:**
Punaisten riveissä v. 1918 kaatuneiden Vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkki ja hauta-alue
- Lusi, vanhan 5-tien varsi**
Vapaussodan muistomerkki, luonnonkivi johon kiinnitetty laatta
- Vierumäki, Versowood Oy:n tehdasalue**
Vierumäen taisteluissa punaisten puolella 1918 kaatuneiden muistomerkki ja hauta-alue

8.9 Uudet nurmetukset ja nurmikon paikkaukset

Katso kappale Nurmikot.

8.10 Hiekka- ja sorapintaiset haudat

Hoitosopimushautojen hiekka- ja sorapintaiset haudat hoidetaan hoitokierroksella. Katso kappale Ryhmäkasvit (kesäkukat)/ Hoitokierrokset: siistiminen ja rikkakasvien torjunta (Kuva 57).

Hiekan määrä vähenee ajan mittaan. Hiekkaa lisätään kesäelokuun aikana. Astinkivet, jos haudalla on sellaiset, siirretään syrjään odottamaan. Rikkakasvit poistetaan juurineen.

Kuva 57. Hiekkapintaista hautaa siistitään lehtipuhaltimella. Puhallussuunta on muistomerkistä poispäin. Hautakukkia varotaan likaamasta.

Jos hiekkapinnalla kasvaa perennoja, jotka ovat vajonneet hiekan mukana, niiden alle lisätään kasvualustaa sen verran, että ne tulevat uuden pinnan kanssa samaan tasoon. Kasvualustaa käsitellään niin, että sitä ei jää hiekan joukkoon rikkakasveja hyödyttämään.

Haudalle tuodaan traktorilla ja peräkärriellä hiekkaa (raekoko 0-10 mm). Aines tasoitetaan haudoille jäykkäpiikkiharavalla. Kaivinkonetta käytetään apuna silloin, kun hiekkahauta kunnostetaan hautauksen jälkeen (Kuva 58). Koneen kauhalla hiekka saadaan tiivistettyä nopeasti. Muulloin pinta tiivistetään jaloin polkemalla ja/tai rautaharavan lapepuolella. Molemmissa tapauksissa pinta viimeistellään sivelemällä se haravan lapepuolella. Hiekkaa on sopiva määrä, kun valmis pinta on 1-2 cm reunakivien yläpintaa alempana. Ennen viimeistä silausta mahdolliset astinkivet asennetaan paikoilleen samaan järjestykseen, jossa ne olivat alun perin. Valmiin astinkivipolun kivet ovat vakaasti paikoillaan hiekan pinnan tasossa.

Kuva 58. Hiekkapintaista hautaa kunnostetaan. Etualalla paikattua nurmikkoa.

Lopuksi lakaistaan hiekka pois reunakiviltä ja muistomerkin pohjakiveltä ja siistitään haudan ympäryks.

8.11 Hautakenttien kerääminen

Hautakenttilät kerätään kaikilta haudoilta keväällä lumien suluttua sekä pyhäin- ja itsenäisyyspäivien jälkeen. Työssä tarvitaan kottikärryt ja jättesäkkejä. Täydet säkit puretaan jättepisteillä. Kenttilöistä irrotetaan metalliset hattuosat metallijäteastiaan. Muu osa päätyy joko energijäteastiaan tai jätteen lasihyllyyn tai kaatopaikkajäteastiaan. Työ tehdään itse tai sen teettämisestä maksetaan esim. Lions Club Heinola Jyräkö-järjestölle.

8.12 Muistolehdot ja sirotusalueet

VHM:lla ja HHM:lla sijaitsevat muistolehdot (Kuva 59) ja sirotusalueet kunnostetaan keväällä hautausmaiden muun keväsiivouksen yhteydessä. Sorapinnat puhdistetaan roskista ja kivirakenteet tarvittaessa puhdistetaan lehtipuhaltimella, huuhdellaan vedellä (sirotusalueen kenttäkiveys) tai pestään. Kesän aikana muistolehdot siistitään perjantaisin, tarpeen vaatiessa useamminkin. Maan ollessa kostea

kiveysalueet puhalletaan, kuivalla säällä haravoidaan ja lakaistaan. Hoitokierroksella poistetaan ränsistyneet ruukkukukat ja maljakoista vanhentuneet leikkokukat sekä kukkien mukana tuodut kortit ja muistoesineet.

Hautalaitteet poistetaan erikseen kahden viikon kuluttua hautajaisista. Nurmi leikataan leikkauskierroksella.

Talviaikaan kerätään palaneet kynttilät pois juhlapyhät ja sääolot huomioiden ja vähintään kerran kuussa. HHM:n muistolehdon vesiaiheen huoltoa käsitellään lisää kappaleessa Kalusteet ja rakenteet.

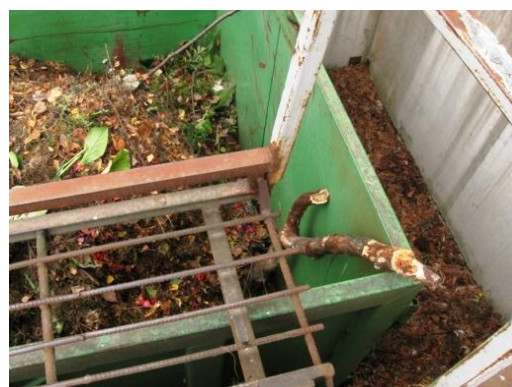
Kuva 59. HHM:n muistolehto mäntylaaksossa.

9 KOMPOSTOINTI

Hoitotoissa syntävä maatuva kasvijäte kerätään HHM:lla ja VHM:lla kompostilavoille (Kuvat 60 ja 61), UHM:lla kompostikasaan. Sekaan voidaan laittaa pienet risut ja vähäiset määrät maa-ainesta.

Kuva 60. Kompostilavaa viedään tyhjennettäväksi.

Kuva 61. Kompostilavan yhdessä nurkassa nurkassa pidetään keppiä, jonka avulla lavalle eksyneet oravat pääsevät sieltä pois.

Kompostiraaka-aine viedään Lakeasuon kompostointipaikalle asvaltoidulle kentälle. Sinne kootaan suurkasoja (Kuva 62), jotka käännetään ja seulotaan kerran tai kahdesti maatumisprosessin aikana. Kasojen pinnalle kasvaneet rikkaruohot kitketään pois heinäkuussa.

Kuva 62. Kompostialue. Etualalla äskettäin käännetty kasa, takana rikkaruohottuneita kasoja. Kasat kitketään heinäkuussa.

Loppuvaiheessa syys-lokakuussa massasta seulotaan pois maatumattomat ainekset kuten esim. hautavihkojen rautalangat ja muoviset rusetit.

10 KALUSTEET JA RAKENTEET

Kaupunkikuvaan sopivien, Heinolan kaupungin laatukriteerit (Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005–2008) täyttävien rakenteiden ja kalusteiden hoidon tavoite: turvallisuus, viihtyisyys, väritys ja esteettömyys siltä osin kuin maasto mahdollistaa sen.

10.1 Kalusteet

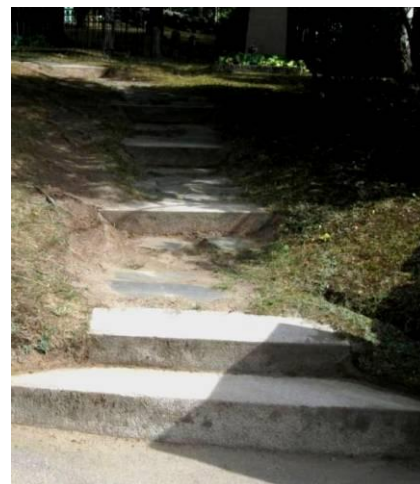
Penkit inventoidaan ja kuljetetaan traktorilla/pientraktorilla ja peräkärryllä Kirkkopuiston, HHM:n ja VHM:n varastoista hautausmaille ja kiinteistöjen pihalle ja pyyhitään kostealla. Penkit ovat käyttökunnossa paikoillaan äitienpäivään mennessä. Talvisin penkkejä kunnostetaan omana työnä tai teetetään ulkopuolisella yrityksellä. Vuosina 2009–2010 OKSA-projektin kautta työllistettävät uusivat ja maalasivat pintoja.

10.3 Opastaulut

Kirkkopuiston ja VHM:n pysäköintialueen jalalliset opastaulujen lasi- ja pleksimuovipinnat korjataan tarvittaessa. Ne joutuvat aika ajoin ilkeivallan kohteeksi. Tulevaisuudessa myös hautausmaille asennetaan valaistut ja lukolliset opastaulut.

10.4 Invaluiskat, väylät, portaat, kiveykset

Invaluiskat ja pääväylien sekä kirkkopihojen ja seurakuntatalojen portaat (Kuvat 63 ja 64) ja kiveykset kunnostetaan heti kun niiden käyttöturvallisuus on vaarantunut. Niiden siisteydestä huolehditaan perjantaisin lakaisemalla ja sateen jälkeen puhaltamalla, talvisin tarvittaessa kolaamalla, auraamalla tai harjaamalla.

Kuva 63. Graniittiset maastoportaat ennen puhdistusta. Paljaaksi kuluneen nurmikon pinnan maa-ainesta valuu portaille.

Kuva 64. Maastoportaat puhdistuksen jälkeen.

10.5 Aidat ja portit

Aidat ja portit pidetään ehjinä ja toimintakuntoisina. Maalipinnat uusitaan muutaman vuoden välein säänkestävillä maaleilla (Kuva 65).

Kuva 65. Porttia maalataan.

10.6 Muurit ja tukimuurit

Hautausmaita ympäröivien muurien irronneet/irrotetut kivet asennetaan paikoilleen mahdollisimman pian. VHM:lla muurinpäällykset kitketään kesä-syyskuussa tarvittaessa. Maksaruohot ja muut monimuotoisuuden kannalta toivottavat kasvit jätetään paikoilleen. HHM:n kappelin lähellä olevien tukimuurien vuorenkilpikasvustot kitketään kerran kesässä.

10.7 Vesiaihe

HHM:n vesiaihe (Kuva 66) kunnostetaan keväällä vesipisteiden avaamisen jälkeen. Kynttiläpöytä siistitään ja viedään varastoon. Allasta reunustava soravyöhyke puhdistetaan roskista. Allas, irtokivet ja suodatinsieni puhdistetaan vedellä. Pumppu asennetaan paikoilleen ja allas täytetään letkukelan avulla. Pumpun jatkojohto kytketään sähkötolppaan ja suihku käynnistetään. Veden paine säädetään sopivaksi.

Kuva 66. Vesiaihe kesällä.

Viikoittaisilla hautojenhoitokierroksilla altaan reunussora siistitään käsin ja veden pinnalta roskat siivilöidään haavilla. Joka toinen viikko allas tyhjenetään ja pestään vedellä ja harjalla. Jos allas on limoittunut, käytetään painepesuria. Myös kivet ja suodatimet puhdistetaan vedellä. Uuteen allasveteen sekoitetaan levänpoistoainetta (korkeintaan 0,5 dl).

Syksyllä viikolla 39 ennen vesipisteiden sulkemista allas tyhjenetään ja pestään painepesurilla. Pumppu viedään varastoon ja altaan päälle asennetaan hiekalla täytetty kynttiläpöytä (Kuva 67).

Kuva 67. Vesialtaan päällä on syksystä kevääseen kynttiläpöytä.

11 PÄÄLLYSTETYT ALUEET JA REITISTÖT

Hoidon tavoite: sekä jalankulkijoiden että autoilevien kannalta kaikkina vuodenaikoina siistit ja turvalliset liikkuma-alueet. Huomiota kiinnitetään erityisesti päällysteiden eheyteen, risujen, maatuovan aineksen ja liian lumen poistoon sekä liukkauden torjuntaan ja pääreittien reunakanntauksiin.

Säännöllisesti hoidettavia kohteita ovat pää- ja saattokäytävät, sankarimaat, muistolehdot, seurakuntakeskuksen ja kirkkojen edustat, pysäköintialueet ja jäteastioiden ympäristöt.

11.1 Asfalttipinnat

Asfalttipinnat (pysäköintialueet) siistitään puhtaiksi tarvittaessa perjantaisin tai ennen pyhäpäiviä sekä myrskyjen jälkeen. Roskat puhalletaan ja lakaistaan kasoihin, jotka haravoidaan ja nostellaan lapiolla traktorin peräkärriin. Pitkällä kuivalla jaksolla vältetään puhaltamista, ettei nostateta hienojakoista pölyä ilmaan. Keväällä asfalttipinnoilla on runsaasti koivuista karisseita urpuja ym. kasvijätettä. Ne voidaan puhalttaa, jos ennen puhaltamista on mahdollista kastella pinta esim. kastelukannun avulla.

11.2 Sorapinnat

Sorapinnat puhdistetaan lehtipuhaltimella vain jos maa on sateen jälkeen kostea, muulloin haravoimalla. Sorateiden kuopat ja eroosioauriot paikataan sulan maan aikana tarvittaessa. Paikkausmateriaalina käytetään samaa soraa, jolla pinta on tehty (Kuva 68).

Kuva 68. Rankkasateilla eroosiosta kärsinyttä soraväylää on korjattu soralisäyksellä.

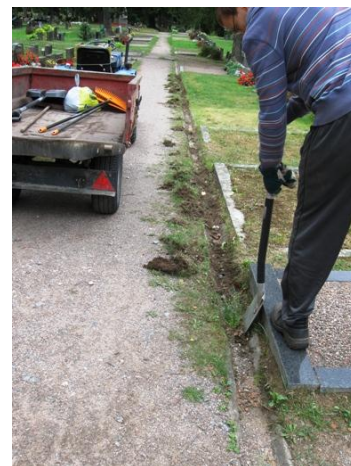

Käytäviä kantataan mikäli työlle on aikaa ja sääolot sallivat sen. Kasvijäte viedään kottikärryillä kompostilavalle, soravoittoinen jäte ylijäämämaalavalle. Osastoja erottavat pääkäytävät kantataan arvioiden oleviin mittoihin (Kuva 69), samoin HHM:n reunakiviosastojen 9, 12 ja 13 käytävät. HHM:n osastolla 9 on reunakivien poistokielto. Hautausmaiden kulttuurihistorian säilyttämiseksi muiden osastojen reunakiviä poistetaan vain luvanvaraisesti. Rajattavien eli kantattavien käytävien pinta pidetään rikkaruohottomana käytäväraudalla haraamalla. Kasvijätteet haravoidaan ylijäämämaiden joukkoon.

Kuva 69. VHM:n 0,5 m leveäksi rajattu kulkuväylä.

Sorakäytävien varsilla olevat betoniset sadevesikourut puhdistetaan tarvittaessa. Muutoin kourujen saumoihin kasvavat heinämättäät, valuva maa-aines ja roskat tukkivat kourut ajan mittaan. Kourut kaavitaan auki esimerkiksi pisto-lapiolla (Kuva 70). Puhdistusjäte viedään kottikärryillä kompostilavalle.

Kuva 70. Sadevesikourua puhdistetaan.

12 PUHTAANAPITO

Tavoite: hoitaa jätehuolto kunnallisia jätehuoltomääräyksiä ja ympäristöjärjestelmää noudattaen.

Hautausmaiden jättepisteissä on astiat maatuvalle puutarhajätteelle, poltettavalle eli energijätteelle, kaatopaikkajätteelle ja metallijätteelle. Omaisten poistamat lyhdyt ja saviruukut seurakunta hyödyntää toiminnassaan.

Kuva 71. Roskasäiliön pesu HHM:n huoltorakennuksessa.

Kiinteistöjen piha-alueilla on puistoihin sopivat roska-astiat yleensä penkkien läheisyydessä. Niissä käytetyt jätepussit ja -säkit toimitetaan lajittelemattomina kaatopaikkajätteeksi. Roska-astioiden tyhjentäjän tulee suojautua viiltosuojakäsinein rikkoutuneen lasin ja mahdollisten huumepiikkien varalta. Tyhjennystiheys riippuu astioiden täyttymisvauhdista. Tyhjennys ajoitetaan loppuviikkoon tai pyhäpäivien edelle, koska silloin hautausmailla on eniten kävijöitä. Kesällä roskasäiliöt pestään säännöllisesti (Kuva 71).

13 LUMEN POISTO JA LIUKKAUDEN TORJUNTA

Tavoite: lumi ja jää eivät haittaa tai vaaranna liikkumista hautausmaiden pääväylillä ja keskeisillä alueilla.

13.1 Lumen poisto

Aurattavien ja lingottavien väylien ja alueiden rajoille asennetaan aurausmerkit ennen maan jäätymistä lokamarraskuussa. Merkit haetaan varastosta ja kuljetetaan paikoilleen pientraktorilla ja peräkärryllä.

Sääoloja tarkkaillaan ja niiden mukaan toimitaan päivittäin. Viikonloppuisin pidetään yllä lumipäivystystä. Hautausmaiden ja kiinteistöjen käytön kannalta merkittävimmät rakenteet, etenkin portaat, sekä pää- ja saattokäytävät, aurataan tai kolataan tai harjataan lumesta ja hiekoitetaan tarpeen mukaan (Kuva 72). Leveät pääväylät ja paikoitusalueet aurataan traktorilla ja takalingolla. Kapeat väylät puhdistetaan lumesta pientraktorilla ja etulevyllä sekä käsin työnnettävällä polttomootorikäyttöisellä lingolla. Sillä myös avataan jouluksi HHM:n ja VHM:n ympäri kiertävät reitit ja sankarihautausalueiden käytävät.

Kuva 72. Pääväylien lajittelupisteet pidetään puhtaina lumesta.

13.2 Liukkauden torjunta

Hiekoitusseveli (raekoko 2-6 mm) tilataan KTK:lta. HHM:lle ensimmäinen erä tarvitaan yleensä lokamarraskuussa. VHM:n ja UHM:n sepeivarastossa navetalla sen sijaan on materiaalia jonkin verran valmiina

edellisen talven jäljiltä. HHM:lla sepeliä säilytetään ulkovarastossa, joka toimii kesällä mm. työvälinevarastona.

Hiekoitussepele levitetään kohteen laajuudesta/leveydestä riippuen traktorilla ja hiekoituskauhalla, pienetraktorilla ja takahiekoittimella tai työnnettävällä sepelinlevittimellä. Portaat ja invaluiskat hiekoitetaan käsin. Niihin käytetään joskus myös sulatusaineita.

Kuva 73. Hautapaikan ympäristö siistitty lumesta sähköisiä sulattajia varten.

Varausohjelmaan kirjattujen tapahtumien viikoittainen huomiointi täsmentää talvikunnossapitoa. Kaivettaville haudoille avataan reitit sähköisten sulattajien asentamista (Kuva 73), kaivukaluston vientiä, hautajaissaattoa ja hautojen peittämistä varten.

Vierumäen ja Sinilähteen seurakuntasalin sekä Kurenniemen leirikeskuksen pihat auraa ulkopuolinen urakoitsija. Runsaslumisina talvina Kirkkopuiston, Mahiksen, HHM:n siunauskappelin ja HHM:n huoltorakennuspihalle kertyy suuria lumikasoja. Kasojen vie lumenkaatopaikoille ulkopuolinen kuorma-autoilija. Tällöin seurakunta kuormaa lumen kuorma-auton lavalle omalla kalustollaan.

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit, aineet	Toteutusajankohta
lumen auraus ja linkoaminen	piha- ja pysäköintialueet, pääkäytävät ja saattokäytävät haudoille	vakituiset, lumipäivystäjät	iso traktori + takalinko, pientraktori + etulevy		talvi; erityisesti ennen pyhäin- ja itsenäisyyspäivää ja kaatuneiden muistopäivää
hiekoitus	auratut ja lingotut käytävät	vakituiset, lumipäivystäjät	traktori + hiekoituskauha, pientraktori + takahiekoitin, työnnettävä sepelinlevitin	hiekoitussepele Ø 2-6 mm	talvi; erityisesti ennen pyhäin- ja itsenäisyyspäivää ja kaatuneiden muistopäivää
roska-astioiden kansien ja edustojen puhdistaminen lumesta	auratut ja lingotut käytävät ja alueet	vakituiset	lumilapio, harja		tarvittaessa
tykkylumen ravistelu puista (esim. tuijista)		vakituiset	katuharja tms.		tarvittaessa
lumenaurausta haittaavien oksien poisto	piha- ja pysäköintialueet, pääkäytävät ja saattokäytävät haudoille	vakituiset	teleskoopisaha, oksasaha, traktori + peräkärri		talvi (ei kovan pakkasen aikaan)
puiden kaato ja jälkisiivous	kaadettaviksi määrätty puut	kaato: ulkopuolinen urakoitsija tai vakituiset siivous: vakituiset	traktori + peräkärri, pientraktori + kahmari, lehtiharava, lapio, katuharja		syksy-talvi; hoitokauden ulkopuolella
vanhentuneiden kukkalaitteiden vienti jäteastioihin	siunaus- ja hautaustilaisuuksien haudat ja erilliset kukkien laskupaikat, mm. muistolehdot	vakituiset, kausityöntekijät	pienraktori + peräkärri		14 vrk:n jälkeen hautajaisista, sääolot huomioiden
jäteastioiden tyhjennys ja jätteen lajittelu ja jäteastioiden pesu	kaikki alueet HHM: huoltorakennus VHM: navetta UHM: navetta	vakituiset, kausityöntekijät, pesutyössä kesätyöntekijät	traktori + haarukkalaite, pientraktori + peräkärri, pressu, letku, juuriharja	ekopesuaine	tyhjennys tarvittaessa perjantaisin tai ennen pyhäpäiviä, pesu vain heinäkuussa kun pensasaidat leikattu
puiden leikkaus	hoito- ja rakenneleikkausten tarpeessa olevat	vakituiset	teleskoopisaha, oksasaha, oksasakset, harava, kottikärri, traktori + peräkärri, vuokrattu henkilönostin turvavaljaineen		tarvittaessa: vuotamattomat huhti- tai toukokuussa, vuotavat elokuussa (koivu, vaahtera)
hiekoitussepelein poisto nurmikolta	kaikki kiinteistöt ja hautausmaat	vakituiset, kausityöntekijät	pienraktori + harjakone, traktori + kauha + peräkärri, lamelliharja + harava + katuharja + lapio		ennen asfalttipintojen pesua; pienraktorilla ja harjakoneella mennään nurmikolle kun maa on vielä jäässä mutta jo lumeton

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit, aineet	Toteutusajankohta
asfalttipintojen pesu	Kirkkopuisto katualueineen, siunauskappeliin, kirkkojen, seurakuntasalien pihat, pysäköintialueet	vakituiset	suuri letkuvaunu + suutin, harja		kun hiekoitussepele poistettu asfaltilta ja nurmelta, ei yöpakkasten uhatessa
siistiminen haravoimalla ja puhaltamalla	koko hautausmaa	kausityöntekijät, vakituiset	lehtipuhallin, lehtiharava, lapio, pientraktori + peräkärri + kahmari		kevätkunnostus äitienpäivään mennessä, muulloin tarvittaessa; hiekkakäytävät vain kun maa on kostea
irtoroskien kerääminen	kaikki alueet, myös rajakatualueet	kaikki	roskapoimuri, roskapussi		erityisesti lumien sulettua paljastuneet roskat, muuten tarvittaessa
risujen kerääminen + kuljetus kaupungin pienjäteaseman haketuskaasaan	kaikki alueet	kaikki	pienraktori + peräkärri + kahmari, harava; traktori + peräkärri		lumien sulettua, sen jälkeen tarvittaessa
hautakenttien kerääminen ja roskiin lajittelu	kaikki haudat	vakituiset, kausityöntekijät tai järjestöt maksua vastaan	kottikärryt (jätessäkit)		kevällä lumien sulettua; pyhäin- ja itsenäisyyspäivän jälkeen
koristehavujen ja kanervien pois kerääminen	kaikki haudat	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt, siirtolava		lumien sulettua
ylijäämäkasojen tuonti haudoilta	HHM: huoltorakennuksen pihalle siirtolavalle; VHM: navetan piha; UHM: hm-aidan ulkopuolinen alue	vakituiset	kaivinkone, traktori + peräkärri		sulan maan aikana tarvittaessa
ylijäämämaan poisvienti	HHM	ulkopuolinen urakoitsija	maalava (siirtolava) + luiska		sulan maan aikana tarvittaessa
puhaltimien huolto ja korjaus	huoltorakennus	erityisammattimies	verstaan työkalut		tarvittaessa
aurausmerkkien poistaminen	aurattavat ja lingottavat pääkäytävät	vakituiset, kausityöntekijät	pienraktori + peräkärri		huhtikuun loppu
haravien, käsikuokkien ja penkkien inventointi ja vienti varastosta hautausmaalle, penkkien kosteapyyhintä		vakituiset, kausityöntekijät	muistiinpanovälineet, traktori + peräkärri, pesuliina + sanko		haravat heti kausiväen aloittaessa työt, penkit äitienpäivään mennessä
hiekkalaatikoiden kunnostus (hiekan vaihto)	Vanha pappilantupa, Sinilähteen srk-talo, Mahis, Sulkavankosken kesäkot	vakituiset, kausityöntekijät	traktori + peräkärri, lapio, kottikärryt, harava		tarvittaessa, jos keväällä ei ehditty; ei joka vuosi
vesipisteiden laittaminen toimintakuntoon: letkunpätkät paikoilleen, sulkuventtiilit auki		vakituiset, kausityöntekijät	pienraktori, lapio, jokoavain yms.		äitienpäivään mennessä
kastelukannujen inventointi ja vienti varastosta kentälle		vakituiset, kausityöntekijät	muistiinpanovälineet, pienraktori + peräkärri		äitienpäivään mennessä

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit, aineet	Toteutusajankohta
kallellaan olevien muistomerkkien ja siirtyneiden reunakivien oikaisu	hautausmaiden hoidossa ja haudankaivussa liikkuneet muistomerkit ja reunakivet	vakituiset, kausityöntekijät	hautakanki, rautakanki, pistolapio, kaivinkone + nostoliina		sulan maan aikana tarvittaessa
kukkapesä- ja nurmikko-multien tilaaminen	multavarastot	srk-puutarhuri			touko-kesäkuu, tarvittaessa myös elokuu
leikkokukkamaljakoiden ja -suppiloiden asentaminen	sankarihaudat, muistolehdot	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt		Kaatuneiden muistopäivään mennessä
hoito- ja kastelusopimushautojen merkintä eli tikutus	hoito- ja kastelusopimushaudat	srk-puutarhuri, etumiehet	hoitosopimuslistat	valkoiset ja siniset tikut	heti äitienpäivän jälkeen, juhannukseen asti
kukkapesien kunnostus	hoitohaudat	vakituiset, kausityöntekijät	lannoitus- ja kalkituslista, kottikärryt, kuokka, lapio, harava	kukkapesämulta, lecasora, kestolannoite, rakeinen kalkki	touko-kesäkuu, tarvittaessa myöhemminkin
vesiaiheen kevät-kunnostus	HHM:n muistolehto	vakituiset, kausityöntekijät	pienetraktori + peräkärry, suihkulähteen välineistö (pumppu + luonnonkivet pohjalle)		toukokuu (yleensä äitienpäivään mennessä)
vesiaiheen hoito: suppea ja laaja	HHM:n muistolehto	vakituiset, kausityöntekijät	roskahaavi, levänestoliuos, letkukärry, juuriharja, painepesuri, kottikärry/pienetraktori + peräkärry		seurataan viikoittain (pe), joka toinen viikko tyhjennys ja pesu (pe), sulan maan aika
hautojen tarkkailu keväällä ja kunnostus: hiekkakumpujen poisto, maakerrosten tiivistys, mullan/hiekan lisäys, kalkitus, kylvö, jyräys	talven aikana ja sulan maan aikana kaivetut haudat	vakituiset, kausityöntekijät	lapio, jäykkäpiikkiharava, traktori + peräkärry, nurmikkojyrä	nurmikkomulta, nurmensiemen, rakeinen kalkki	huhti-lokakuu
nurmen paikkaus	nurmipintaiset haudat, nurmikot	vakituiset, kausityöntekijät	pienetraktori + peräkärry, kottikärryt, lapio, jäykkäpiikkiharava, nurmikkojyrä	nurmikkomulta, nurmensiemen	touko- ja kesäkuu, tarvittaessa heinäkuu
muistomerkkien ja reunakivien poisto varastoon	luovutetut ja lunastamattomat haudat	vakituiset, kausityöntekijät	kaivinkone + kivinostin + nostoliinat, pienetraktori + peräkärry, pientyövälineet		sulan maan aikana
muistomerkkien ja reunakivien oikaisu	haudankaivun takia siirtyneet/kallistuneet merkit ja kivet	vakituiset, kausityöntekijät	kaivinkone, hautakanki, lapio, lankun pätkät	tarvittaessa hiekkaa	tarvittaessa, sulan maan aikana
nurmikylvösten kastelu	uudet kylvönurmet	vakituiset, kausityöntekijät	pienetraktori + peräkärry, letkuvaunut, sadettimet		tarvittaessa

Toimenpide	Paikka/kohde	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit, aineet	Toteutusajankohta
haravointi/puhaltaminen ja lakaisu	pää- ja saattokäytävät, sankarihauta-alueet, muistolehdot, seurakunta-keskuksen ja kirkkojen edustat, pysäköintialueet, jäteastioiden ymp.	vakituiset, kausityöntekijät, kesätyöntekijät	lehtipuhallin, harava, harja, kottikärryt (tarv. pientraktori + peräkärry)		tarvittaessa perjantaisin tai ennen pyhäpäiviä; hiekkakäytävät puhalletaan vain kun maa on kostea
perennojen jakaminen	hoitohaudat, yleiset muistomerkit, varamaat	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt, lapio, harava		kevät- syksy, tarvittaessa
ryhmäruusujen leikkaaminen, kasvualustan kunnostaminen	hoitohaudat	vakituiset, kausityöntekijät	oksakset, roskapussi	kestolannoite	toukokuu
kevätlannoitus: perennat, puut ja pensaat	hoitohaudat, yleiset muistomerkit, nuoret puuvartisistutukset	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt	kestolannoite	huhti-toukokuu
Vapaussodan muistomerkkien ja hauta-alueiden siistiminen, tarvittaessa pesu	Lusi, Kiialankangas, Vierumäki	vakituiset, kausityöntekijät	lehtipuhallin, lehtiharava, katuharja, ruohonleikkuri, siimaleikkuri, jätessäkit, hlöauto + peräkärry; sanko ja pesuliina		ennen vappua, Kaatuneiden muistopäivää ja itsenäisyyspäivää; kesän ajan n. 1 x/kk
kesäkukka-astioiden ja multapesien mullan kunnostus tai vaihto	kiinteistöt: kirkot, kappelit, pappilat, srk-kuntakeskus, Sinilähteen ja Vierumäen srk-talot, Sulkavankosken kesäkoti hautausmaat	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt, lapio, tarvittaessa traktori, puutarhajyrsin, harja	lecasora, kukkapesämulta, kestolannoite	vk 22
kesäkukka- ja perennamyynä, omaisten neuvonta ja palvelu	HHM srk:n neuvonta, palvelu VHM srk:n neuvonta, palvelu UHM srk:n neuvonta, palvelu	vakituiset, kausityöntekijät; HHM:lla perennat ja UHM:lla kesäukat myy ulkopuolinen yrittäjä	telttakatos, istutustyökaluja, taimikasseja, kottikärryt, vaihtorahalipas, hinnasto, infolappuja, muistiinpanovälineet	kesäkukan taimia, multa	vk 23, hautojenhoitopäivä
saapuneiden kesäkukkien laskeminen ja varastointi istutusta odottamaan, kastelu	HHM: huoltorak. ulkovarasto VHM: varamaa UHM: varamaa	vakituiset, kausityöntekijät	lähetylista, laskin, muistiinpanovälineet		vk 23 ja 24
kesäkukkien istutus ja kastelu	kiinteistöt: kirkot, kappelit, pappilat, seurakuntakeskus, Sinilähteen ja Vierumäen srk-talot, Sulkavankosken kesäkoti	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt, istutuslapiot, harja, rikkalapio, kastelukannu, kukkalista		vk 23
kesäkukkien jakelu, istutus ja kastelu	hoitohaudat, yhteismuistomerkit	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt + laudat, istutuslapio, harja, rikkalapio, kastelukannu		10.6. alkaen
kesäkukkien siirrepaikkojen jyrsintä, lannoitus, kalkitus	varamaat	vakituiset, kausityöntekijät	puutarhajyrsin	kestolannoite, kalkki	kesäkuu, ennen kesäkukkien tuloa
ylijääneiden kesäkukkien istutus ja kastelu	varamaat	vakituiset, kausityöntekijät	istutuslapio, letkuvaunu tai kasteluletku + suutin		kesäkuu

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit	Toteutusajankohta
kukkapesien hoito: kuihtuneiden kukkien poisto, kitkentä, pintamullan haraaminen, hautakiven siistiminen, haudan pinnan harvointi, tuenta, paikkausistutukset, lintujen viemien merkkitikojen palautus oikeille haudoille	hoito- ja sankarihaudat, yhteismuistomerkit, kiinteistökatut, hoitohautojen ryhmäruusut	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt, pikkusakset, sormihara, harja, rikkalapio	tukitikut, varamaan taimet	hoitokierros aloitetaan alusta kun edellinen on saatu loppuun; viimeinen kierros syyskuun puolivälissä, kukat poistetaan syysk. viim. vkolla
kesäkukkien kastelu	hoito-, kastelusopimus- ja sankarihaudat, kiinteistökatut, varamaat	vakituiset, kausityöntekijät	kastelukannut, letkuvaunu + suutin		kesä-elokuu: 2-3 x/vk syyskuu: 1-2 x/vk
perennojen kastelu ja kitkentä	hoito- ja kastelusopimushaudat, yhteismuistomerkit, museoalueen hoitohaudat, kiinteistöt, varamaat, VHM:n vuorenkilpialue	vakituiset, kausityöntekijät; Vierumäki: vahtimestari, Sinilähde: vuokralainen, Sulkavank.: kesäisäntä	kastelukannu, letkuvaunu + suutin		kesä-syyskuu: 1x/vk tarvittaessa
puiden ja pensaiden kastelu	nuoret istutukset, Kirkkopuiston Siltakadun puoleiset pensaat	kesätyöntekijät	letkuvaunu + suutin, iso letkuvaunu + suutin		heinä-syyskuu: tarvittaessa pitkän poudan aikaan
nurmikon kastelu	sankarimaat, Pitäjänkirjon ympärys	kesätyöntekijät	letkuvaunu + suutin		kesä-syyskuu: tarvittaessa pitkän poudan aikaan
ruohonleikkaus ja tarvittaessa jälkien siistiminen	kaikki nurmikot	vakituiset, kausityöntekijät, kesätyöntekijät	päältä ajettava ruohonleikkuri, työnnettävä ruohonleikkuri, suojaimet, harava, kottikärryt		kesällä yleensä 1-2 vk:n välein, pitkällä poutajaksilla ja syyskesällä tarvittaessa
nurmikon siistiminen siimaleikkurilla ja jälkien siivoaminen	paikat joita ei voida ajaa ruohonleikkurilla: muistomerkkien taustat, ahtaat välit ym.	vakituiset, kausityöntekijät, kesätyöntekijät	siimaleikkuri + valjaat, suojaimet, harava, kottikärryt, harja		kesäkuu: 1x elokuu: 1 x tarvittaessa
ruohonleikkureiden huolto ja korjaus	huoltorakennus	erityisammattimies, vakituiset, kausityöntekijät	verstaan työkalut	voiteluöljy, uudet suodattimet ja tulpat	tarvittaessa
rajaus (kanttaus)	nurmikkoon rajautuvat käytävien reunat keskeisillä paikoilla, VHM: sankarimaa	kesätyöntekijät	mittanauha, paalut, linjalanka, leka, suorateräinen lapio, käytävärauta, harja, kottikärryt		heinäkuu
hiekan puhdistus ja lisäys tai uusinta	hiekkapintaiset hoitohaudat	kausityöntekijät, kesätyöntekijät	pienetraktori + peräkärri, lapio, jäykkäpiikkiharava	hiekkä Ø 0-10 mm	tarvittaessa; kesä-elokuu
muurinpäällisten kitkentä	VHM	kesätyöntekijät	kottikärryt		kesä-syyskuussa tarvittaessa
kitkeminen	pensaiden alustat, perennaistutukset, varamaa	kesätyöntekijät	sormihara, harava, kottikärryt		heinä- ja elokuu

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit	Toteutusajankohta
kasvintuhoojatarkkailu	etenkin hoito- ja sankarihaudat, kiinteistökatut, varamaat	kausityöntekijät, kesätyöntekijät			hoitokierrosten yhteydessä
kasvitautilien ja tuholaisten torjunta	etenkin hoito- ja sankarihaudat, kiinteistökatut, varamaat	kausityöntekijät, kesätyöntekijät	paineruisku, oksasakset jne.	luonnonmukaiset torjunta-aineet	tarvittaessa; ruiskutuksia ei paahteella eikä vesisateella
pintavesikourujen puhdistaminen		kesätyöntekijät	lapio, kottikärryt		elokuu
kompostilavojen tyhjentäminen	hautausmailta Lakeasuolle	vakituiset	traktori + siirtovaunu lavoineen		tarvittaessa
kompostikentän kasojen kitkentä	Lakeasuo	kesätyöntekijät			heinäkuu
kompostikentän hoito	Lakeasuo	vakituiset	traktori, seula		syys-lokakuu
vuorimäntyjen vuosikasvaimien työstäminen	HHM: huoltorakennuksen, muistolehdon ja kappelin ympäristöt Kirkkopuisto: Siltakadun varsi VHM: srk-talo (kääpiövuorimäntyjä ei ole pakko työstää)	kesätyöntekijät	pienet oksasakset, sangot, kottikärryt		kesäkuu: ennen kuin vuosikasvaimet puutuvat
pensasaitojen leikkaus	hautausmaat, Mahis	kausi- ja kesätyöntekijät	oksasakset, raivaussakset, pensasaitasakset tai sähköinen pensasleikkuri + jatkojohto, suojaimet, kottikärryt		heinäkuu: 1 x elokuu: tarvittaessa 1 x
pensaiden siistimis- ja alasleikkaus	vapaasti kasvavat	kausi- ja kesätyöntekijät	oksasakset, raivaussakset, sähköinen pensasleikkuri + jatkojohto, kottikärryt, suojaimet		kesäkuu: tarvittaessa siistimisleikkaus; syyskuu: tarvittaessa alasleikkaus
ketojen niitto + niittojätteen haravointi	HHM: museoalue VHM: paahderinne	kesätyöntekijät	siimaleikkuri + valjaat, suojaimet, harava, kottikärryt		niitto kun pääosa kukinnoista siementänyt, haravointi 1-2 vk:n kuluttua
puiden tukisidosten tarkastaminen	uudet puuistutukset	kausi- ja kesätyöntekijät			kerran kasvukaudella
puiden runko- ja tyviversojen poisto	lehmukset ja pihlajat	kesätyöntekijät	pienet oksasakset, kottikärryt		heinä- ja syyskuu
puistonpenkkien puhdistaminen		kesätyöntekijät	kastelukannu, pehmeä harja, kuivausriepu		tarvittaessa
lisäkalkitus	sankarimaat	vakituiset, kausityöntekijät	sanko/kottikärryt	rakeinen kalkki	elokuu: tarvittaessa
hoitotikkujen poisto, peseminen, laskeminen, varastoiminen	hoitohaudoilta HHM:n huoltorakennukseen	vakituiset, kausityöntekijät	sanko		syyskuun viimeinen vk

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit	Toteutusajankohta
leikkokukkasuppiloiden pois kerääminen, pesu ja varastointi	sankarimaat, muistolehdot; varastointi bunkkeriin	vakituiset, kausityöntekijät	kottikärryt		syyskuu
kesäkukkien poisto ja kukka-pesien mullan kevyt muokkaus	hoitohaudat, sankarihaudat, yhteismuistomerkit, kiinteistöt	vakituiset, kausityöntekijät	lapio, kottikärryt		yöpakkasten tultua, syyskuun loppuun mennessä
kanervien istutus, havukoristelu	kiinteistöjen istutusaltaat, sankarihaudat, yhteismuistomerkit, hoitohaudat	vakituiset, kausityöntekijät	istutuslapio, kottikärryt, kastelukannu		lokakuun alku
kesäkukkien poisto	kiinteistöt: kirkot, kappelit, pappilat, seurakuntakeskus, Sinilähteen ja Vierumäen srk-talot, Sulkavankosken kesäkoti	vakituiset, kausityöntekijät	lapio, kottikärryt		syyskuu
syysiiivous: puhaltaminen, haravointi	kaikki alueet	vakituiset, kausityöntekijät	lehtipuhallin, harava, lapio, kottikärryt, pientraktori + peräkärri + kahmari		syyskuulta alkaen
vesiaiheen laittaminen talviteloille	HHM:n muistolehto	vakituiset, kausityöntekijät	pienraktori + peräkärri, painepesuri, kynttiläpetilevyt, ajastettu valonheitin	hiekkä	syyskuun loppuun mennessä
mullan lisäys jaloruuksuille	hoitohaudat	kausityöntekijät	lapio, kottikärryt	kukkapesämulta	lokakuu
varamaiden tyhjennys ja syysmuokkaus	HHM, VHM, UHM	kausityöntekijät	lapio, kottikärryt		lokakuu
vesijohtoverkon sulkuventtiilien sulkeminen, letkunpätkien pois kerääminen	HHM, VHM, UHM letkunpätkät: varasto	vakituiset	pienraktori, lapio ja kartta		lokakuun alku
kastelukannujen ja haravien pesu ja varastointi	HHM:n ulkovarasto VHM:n bunkkeri	vakituiset	pienraktori + peräkärri		lokakuu: kastelukannut marraskuu: haravat
penkkien vienti varastoon	HHM: huoltorakennuksen ja Kirkkopuiston varastoihin VHM + UHM: navettaan	vakituiset, kausityöntekijät	traktori + kauha + peräkärri tai pienraktori + peräkärri; pehmusteet penkkien väleihin		lokakuu, mahdollisimman myöhään
aurausmerkkien asentaminen	hautausmailla aurattavat ja lingottavat käytävät	vakituiset	pienraktori + peräkärri		loka-marraskuu
palaneiden lamppujen vaihtaminen	ulkovalaisimet	vakituiset	henkilönostin + turvalaajat		myöhään syksyllä (ennen pakkasia)

Toimenpide	Kohde/paikka	Tekijät	Työkoneet, -laitteet, -välineet	Materiaalit	Toteutusajankohta
joulukuusien haku ja pystytys ulos, kuusenvalojen asentaminen	kaupungin metsä -> kirkkopihat, sankarimaat (VHM: sama kuin kirkkopihan kuusi), srk-keskuksen atriumpiha	vakituiset	traktori + peräkärri, moottorisaha, tarvittaessa henkilönostin + turvaaljaat		ennen 1. adventtia; HHM:n sankarimaa: ennen itsenäisyyspäivää
joulukuusien haku ja pystytys, kuusenvalojen asentaminen	kaupungin metsä -> kirkkojen sisätilat, srk-keskus, vanha pappila, kirkonkylän ja Sinilähteen srk-talot	vakituiset, suntiot, vahtimestarit	traktori + peräkärri, moottorisaha, kuusenjalat		joulukuu; juuri ennen joulujuhlia
joulukuusien poisto, kuljetus pienjäteasemalle hakettavien risujen kasoihin	ulko- ja sisäkuuset	vakituiset, suntiot, vahtimestarit	traktori + peräkärri		loppiaisen jälkeen

Toimenpidekooste, tiivistelmä

LIITE 4/1

Toimenpide	tammi- kuu	helmi- kuu	maalis- kuu	huhti- kuu	touko- kuu	kesä- kuu	heinä- kuu	elokuu	syys- kuu	loka- kuu	marras- kuu	joulu- kuu
lumen auraus ja linkoaminen	x	x	x									x
hiekoitus	x	x	x									x
roska-astioiden kansien ja edustojen puhdistaminen lumesta	x	x	x									x
tykkylumen ravistelu puista (esim. tuijista)	x	x	x									
lumenaurausta haittaavien oksien poisto	x	x	x									
vanhentuneiden kukkalaitteiden vieni jäteastioihin	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
jäteastioiden tyhjennys ja jätteiden lajittelu ja jäteastioiden pesu	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
puiden leikkaus				x	x			x				
hiekoitussepin poisto nurmikolta			x	x								
hiekoitussepin pois harjaaminen asfalttipinnoilta, valmisteluna pintojen kastelu			x	x								
asfalttipintojen pesu				x	x							
siistiminen haravoimalla ja puhaltamalla					x	x	x	x	x	x		
irtoroskien kerääminen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
risujen kerääminen				x	x	x	x	x	x			
hautakenttilöiden kerääminen ja roskiin lajitteleminen				x							x	x
koristehavujen ja kanervien pois kerääminen				x								
ylijäämäkasojen tuonti haudoilta				x	x	x	x	x	x	x	x	
ylijäämämaan poisvienti				x	x	x	x	x	x	x	x	
lehtipuhaltimien huolto ja korjaus				x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)		
aurausmerkkien poistaminen				x								
haravien ja penkkien inventointi ja vieni varastosta hautausmaalle				x	x							
hiekkalaatikoiden kunnostus (hiekan vaihto)					x							
vesipisteiden laittaminen toimintakuntoon				x	x							
kastelukannujen inventointi ja vieni varastosta kentälle				x	x							
kukkapesä- ja nurmikkomultien tilaaminen						x	(x)	(x)	(x)			
leikkokukkasuppiloiden asentaminen				(x)	x							
hoitohautojen merkintä eli tikutus					x	x						
kukkapesien kunnostus						x	(x)					
talvella tehtyjen hautojen tarkkailu ja kunnostus				x	x							
nurmihautojen ja muiden vaurioituneiden nurmipintojen paikkaus					x	x	(x)					
muistomerkkien ja reunakivien poisto varastoon							x	x				

Toimenpide	tammi- kuu	helmi- kuu	maalis- kuu	huhti- kuu	touko- kuu	kesä- kuu	heinä- kuu	elokuu	syys- kuu	loka- kuu	marras- kuu	joulu- kuu
ruohonleikkureiden huolto ja korjaus					x	(x)	(x)	(x)	(x)			
nurmikylvösten kastelu					x	x	(x)					
haravointi/puhaltaminen ja lakaisu					x	x	x	x	x	x		
perennojen jakaminen					(x)	(x)	(x)	(x)	(x)			
jaloruuksujen leikkaaminen					x							
kevätlannoitus: perennat, puut ja pensaat					x							
kesäkukka-astioiden ja multapesien mullan kunnostus					x	x						
kesäkukka- ja perennamyynti, omaisten neuvonta ja palvelu						x						
saapuneiden kesäkukkien laskeminen ja varastointi, kastelu						x						
kesäkukkien istutus ja kastelu						x						
kesäkukkien jakelu, istutus ja kastelu						x						
kesäkukkien siirrepaikkojen jysintä, lannoitus, kalkitus						x						
ylijääneiden kesäkukkien istutus ja kastelu varamaalla						x						
hoitokierrokset hoitohaudoilla: kesäkukkien ja perennojen nypintä, kitkentä, kastelu, mullan haraus, huonojen taimien vaihto						x	x	x	x			
kiinteistökkien hoitokierrokset: kesäkukkien ja perennojen nypintä, kitkentä, kastelu, mullan haraus						x	x	x	x			
puiden ja pensaiden kastelu							(x)	(x)	(x)			
nurmikon kastelu						x	x	x	x			
ruohonleikkuu ja tarvittaessa jälkien siistiminen						x	x	x	x			
nurmikon siistiminen siimaleikkurilla ja jälkien siivoaminen						x		(x)				
kanttaaminen							x					
muurinpäällisten kitkentä						x	x	x	x			
pensasalustojen kitkeminen							x	x				
kasvintuhoojatarkkailu						x	x	x	x			
kasvitautilien ja tuholaisten torjunta						(x)	(x)	(x)	(x)			
pintavesikourujen puhdistaminen								x				
kompostilavojen tyhjentäminen						x	x	x	x	x	(x)	
kompostikentän kasojen kitkentä							x					
kompostikentän hoito									x	x		
vuorimäntyjen vuosikasvaimien ty pistäminen						x						
pensasaitojen leikkaus							x	(x)				

Toimenpide	tammi- kuu	helmi- kuu	maalis- kuu	huhti- kuu	touko- kuu	kesä- kuu	heinä- kuu	elokuu	syys- kuu	loka- kuu	marras- kuu	joulu- kuu
pensaiden siistimis- ja alasleikkaus						(x)			(x)			
ketojen niitto + niittojätteen haravointi							x	x				
puiden tukisidosten tarkastaminen									x			
puiden runko- ja tyviversojen poisto							x		x			
puistonpenkkien puhdistaminen							x	(x)				
lisäkalkitus								(x)				
hoitotikkujen poisto, peseminen, laskeminen, varastoiminen									x			
leikkokukkasuppiloiden pois kerääminen, pesu ja varastointi									x			
kesäkukkien poisto ja kukkapesien mullan kevyt muokkaus									x			
kanervien istutus, havukoristelu										x		
kesäkukkien poisto									x			
syyssiivous: puhaltaminen, haravointi									x	x		
mullan lisäys jaloruuksuille										x		
varamaiden tyhjennys ja syysmuokkaus										x		
vesipisteiden sulkeminen										x		
kastelukannujen ja haravien pesu ja varastointi										x		
penkkien vienti varastoon										x		
aurausmerkkien asentaminen										(x)	x	

HOITOKIERROS HOITHAUDOILLA

- kokoa työvälineet kottikärryihin
- ota hellepäivänä mukaan päähine ja vesipullo
- aloita kierros osastolta, jolla käymisestä eniten aikaa; helteellä aloita osastolta, joka joutuu ensimmäisenä paahteeseen

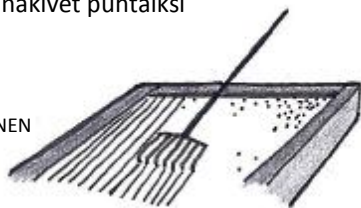
KESÄKUKKIEN SIISTIMINEN JA KITKEMINEN:

- nympi kuihtuneet kukat ja lehdet lapioon
- kitke kukkapesän rikkakasvit juurineen
- leikkaa kukkapesän reuna siistiksi ruohosaksilla
- tyhjennä lapio kottikärryihin
- haraa mullan pinta kauttaaltaan kevyesti käsiharalla
- puhdistu likaantunut muistomerkki harjalla

HIEKKAPINTAINEN HAUTA:

- kitke rikkakasvit juurineen
- harjaa tai haravoi roskat, tasoita pintahiekka
- vedä haravalla raidat pitkittäin tai poikittain koko pinnalle; seuraavalla kerralla vaihda suuntaa
- lakaise reunakivet puhtaiksi

RAITOJEN TEKEMINEN
HIEKKAHAUDALLE

NURMIPINTAINEN HAUTA:

- haravoi puhtaaksi, kerää roskat kottikärryihin

- vie kasvijätteet kompostiin, palauta työvälineet ja kottikärryt varastoon
- merkitse hoitokierrokseen kulunut aika muistiin hautainhoitorahastoa varten

TARKKAILE NÄITÄ:

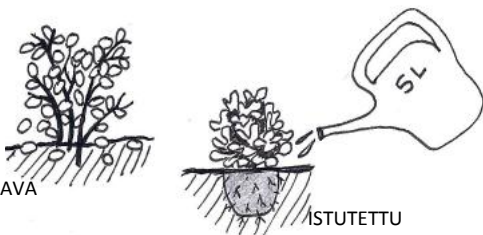
- jos taimiin ilmestyy hometta, vaaleaa jauhemaista peitettä tai ruskeita laikkuja, ilmoita työnjohtajalle
- jos taimissa on pieni määrä kirvoja, litistä ne tainta vahingoittamatta
- jos niitä on paljon, leikkaa kirvainen latvaosa pois oksasaksilla
- jos havaitset taimissa muita tuholaisia tai jotain epäilyttävää, kerro työnjohtajalle

HOITOKIERROS HOITHAUDOILLA

HUONON KESÄKUKAN VAIHTAMINEN:

- ota huono taimi pois maasta; jos et ole varma sen kunnosta, pyydä neuvoa
- mene kottikärryjen kanssa varastolle, hae istutuslapio
- mene varamaalle, nosta vaihtotaimi istutuslapion avulla
- käsittele tainta varoen, suojaa paakku auringolta matkan ajaksi
- kuohkeuta kukkapesän multa istutuslapiolla istutuskohdasta n. 15 cm:n syvyydeltä
- tee kuoppa vaihtotaimelle, istuta taimi siihen suoraan ja paras puoli muistomerkistä poispäin
- tiivistä multa käsin paakun ympärille ja tasoita mullan pinta

POISTETTAVA
TAIMI

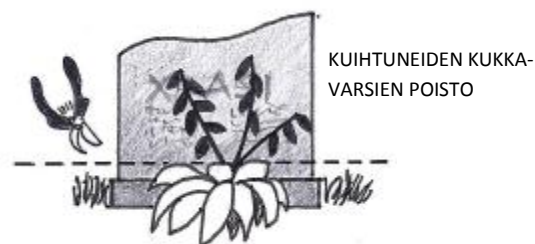

ISTUTETTU
VAIHTOTAIMI

- paakun yläpinta jää kukkapesän pinnan tasalle
- hae lähimmällä kastelukannulla n. 5 l vettä ja kaada se vähitellen istutusalueelle

PERENNAT:

- nympi kuihtuneet kukat, jos ne häiritsevät kasvuston ulkonäköä
- jos kokonainen kukkavarsi on kuihtunut ja häiritsevä, leikkaa se pois oksasaksilla

- kitke häiritsevät rikkakasvit juurineen.
- vie kasvijätteet kompostiin, palauta työvälineet ja kottikärryt varastoon
- merkitse hoitokierrokseen kulunut aika muistiin hautainhoitorahastoa varten

